

T.C.
BA BAKANLIK
Kadının Statüsü Genel Müdürlü ü

TOPLUMSAL C NS YET E TL NE
ERKEKLER N KATILIMI

UZMANLIK TEZ

Handan SAYER

DANI MAN
Yrd. Doç. Dr. Canan ASLAN AKMAN

ISBN: 978-975-19-5129-8

Basım Yeri: Af aro lu Matbaası
0 312 384 54 88 - Ankara

TE EKKÜR

Bu tezin hazırlanmasında desteklerini her an yanımda hissetti im an-neme, e ime ve bu süreçte beni bir an yalnız bırakmayan biricik kızıma sonsuz ükranlarımı sunarım. Ayrıca, bilgi ve birikimiyle tezime yaptı ı katkılarından dolayı danı manım Yrd. Doç. Dr. Canan ASLAN AKMAN'a ve Kadının Statüsü Genel Müdürlü ü yöneticileri ile mesai arkada ları-ma te ekkürlerimi iletirim.

ÖZET

1990'lı yılların ortalarından itibaren, toplumsal cinsiyet e itli i ile kadın haklarının korunması ve geli tirilmesinin, yeni bir strateji olarak erkeklerin toplumsal cinsiyet ili kilerinin de i tirilmesi sürecine dâhil edilmesini gerektirdi i gittikçe artan oranda anla ılmı tır. Bu yeni stratejiye göre, toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasında ihtiyaç duyulan köklü toplumsal de i imler için yeterli destek yalnızca kadınlar tarafından sa lanamayacak olup erkeklerin aktif katılımını da gerektirecektir.

Bu çalı mada, toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı her yönüyle ele alınmı tır. Bu kapsamda, konunun teorik ve pratik alanda geli im süreci ile uluslararası boyutu ortaya konulmu ; erkek katılımına kar ıt görü lerle erkek katılımını destekleyen dü ünceler incelenerek konu objektif bir ekilde ele alınmı tır. Sonuç olarak, toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımının sa lanmasının toplumsal cinsiyet e itli inin gerçekte tirilmesi için önemli ve gerekli oldu u tespit edilmi tir. Bu tespitin ardından, erkek katılımı erkekler açısından de erlendirilerek erkeklerin konuya ili kin sorumlulukları belirlenmi tir. Ayrıca erkek katılımının erkekler için de kazanımları oldu u vurgulanarak konunun önemi bir de erkekler açısından ortaya konulmu tur.

Çalı mada erkek katılımı konusunda yapılacak faaliyetlere örnek olması için, bu alanda ön plana çıkan Finlandiya ve Avusturya'nın konuya ili kin uygulamaları incelenmi tir. Ülkemizde toplumsal cinsiyet e itli i kapsamında yapılan çalı malar erkek katılımı perspektif ile incelenmi ve uluslararası alanda geli mekte olan erkek katılımının etkilerinin ülkemizdeki çalı malara da yansıdı ı görülmü tür.

ABSTRACT

By the mid 1990s, it was increasingly understood that gender equality and promotion and protection of women's rights required a new strategy that mobilized men in changing gender relations. According to this new strategy, garnering sufficient support for the profound social changes required by the gender equality agenda could not be achieved by women alone but also required the active involvement of men.

In this study, involving men in gender equality is discussed in all its aspects. In this framework, the subject's theoretical and practical development process and international dimension is introduced; by analyzing pro and con ideas about men's involvement the subject is tried to be discussed objectively. As a result, it is ascertained that men's involvement in gender equality is necessary and important for achieving gender equality. After this determination, men's involvement is analyzed from the point of men and men's responsibilities. Moreover, by emphasizing that men's involvement has many advantages for men's themselves, the subject's importance is presented from the point of men.

In this study, in order to be an example for the activities of men's involvement, the activities of Finland and Austria which stand in the forefront in men's involvement are analyzed. The studies of our country which is in the scope of gender equality are analyzed through the perspective of men's involvement and it is seen that the effects of men's involvement that is progressing on the international stage is reflected on the studies of our country.

Ç NDEK LER

TE EKKÜR	III
ÖZET	IV
ABSTRACT	V
Ç NDEK LER	VII
KISALTMALAR	X
G R	1
B R NC BÖLÜM	7
1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	9
1.1. Toplumsal Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet Düzeni ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini	9
1.2. Toplumsal Cinsiyet ve Erkeklik	14
1.2.1. Hegemonik Erkeklik	16
1.2.2. Erkekli in Toplumsal n ası	18
1.3. Toplumsal Cinsiyet E itli i	22
1.4. Toplumsal Cinsiyet E itli i Neden Erkek Katılımını Gerektirir?	24
K NC BÖLÜM	31
2. TOPLUMSAL C NS YET E TL NE ERKEKLER N KATILIMININ ÖN PLANA ÇIKI SÜREC	33
2.1. Toplumsal Cinsiyet E itli inin Gerçekle tirilmesine Yönelik Çalı malarda Kadın Odaklı Bakı Açısından Erkek Katılımının Öneme	33
2.1.1. Toplumsal Cinsiyet E itli ine Erkeklerin Katılımının Teorik Alanda Geli im Süreci.....	34

2.1.2. Toplumsal Cinsiyet E itli ine Erkeklerin Katılımının Uygulamaya Dönük Çalı malar Sonucunda Ortaya Çıkı ı	38
2.2. Toplumsal Cinsiyet E itli ine Erkeklerin Katılımının Uluslararası Alanda Geli im Süreci.....	46
2.2.1. Birle mi Milletler.....	46
2.2.2. Avrupa Konseyi.....	52
2.2.3. Avrupa Birli i.....	55
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	59
3. TOPLUMSAL C NS YET E TL NE ERKEKLER N KATILIMINA L K N FARKLI GÖRÜ LER	61
3.1. Toplumsal Cinsiyet E itli ine Erkeklerin Katılımına li kin Riskler	61
3.2. Toplumsal Cinsiyet E itli ine Erkeklerin Katılımının Önemi.....	64
3.3. Toplumsal Cinsiyet E itli ine Erkeklerin Katılımının Önemi ve Barındırdı ı Riskler Çerçevesinde Toplumsal Cinsiyet E itli ine Erkeklerin Katılımında Dikkate Alınması Gerekenler	70
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	75
4. TOPLUMSAL C NS YET E TL VE ERKEKLER	77
4.1. Toplumsal Cinsiyet E itli ine ve Toplumsal Cinsiyet E itli ine Katılıma Erkeklerin Dirençleri.....	77
4.2. Toplumsal Cinsiyet E itsizli inin Erkekler için Olumsuz Sonuçları	81
4.3. Toplumsal Cinsiyet E itli inin Sa lanmasında Erkeklerin Sorumlulukları	86
4.4. Toplumsal Cinsiyet E itli inin Erkekler için Kazançları	88

BE NC BÖLÜM	93
5. TOPLUMSAL C NS YET E TL NE ERKEKLER N KATILIMINA L K N ÜLKE ÖRNEKLER (F NLAND YA- AVUSTURYA) VE TÜRK YE'DEK DURUM	95
5.1. Finlandiya ve Toplumsal Cinsiyet E itli ine Erkeklerin Katılımı	96
5.2. Avusturya ve Toplumsal Cinsiyet E itli ine Erkeklerin Katılımı	103
5.3. Türkiye ve Toplumsal Cinsiyet E itli ine Erkeklerin Katılımı	109
SONUÇ VE ÖNER LER	117
KAYNAKÇA	125
EKLER	133
EK 1	135
EK 2	141

KISALTMALAR

Kısaltmalar	Açıklaması
AB	Avrupa Birli i
AÇEV	Anne Çocuk E itim Vakfı
AK	Avrupa Konseyi
BADEP	Baba Destek Programı
BM	Birle mi Milletler
CDEG	Avrupa Konseyi Kadın Erkek E itli i Yönlendirme Komitesi
CoE	Council of Europe
ECOSOC	Birle mi Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi
GAD	Toplumsal Cinsiyet ve Kalkınma
GAP	Güneydo u Anadolu Projesi
ICPD	Birle mi Milletler Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı
ICT	Bilgi ve İletim Teknolojileri
ICWR	Uluslararası Kadın Ara tırmaları Merkezi
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
INSTRAW	Birle mi Milletler Kadının İlerlemesi için Ara tırma ve E itim Enstitüsü
KSGM	Kadının Statüsü Genel Müdürlü ü
KSK	Birle mi Milletler Kadının Statüsü Komisyonu
MEB	Milli E itim Bakanlığı
SHÇEK	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
STK	Sivil Toplum Kurulu u
TANE	Finlandiya Toplumsal Cinsiyet E itli i Konseyi

UN	United Nations
UNAIDS	Birle mi Milletler AIDS Programı
UNDAW	Birle mi Milletler Kadınların lerlemesi Birimi
UNDP	Birle mi Milletler Kalkınma Programı
UNESCO	Birle mi Milletler E itim, Bilim ve Kültür Kurumu
UNFPA	Birle mi Milletler Nüfus Fonu
WID	Kalkınmada Kadın

G R

G R

Birle mi Milletler (BM) ba ta olmak üzere uluslararası kurulu ların, bölge sel kurulu ların ve en ba ta da e it haklar kazanmak için mücadele veren kadın hareketinin süregelen çabalarına; kadın-erkek e itli inin, insan haklarına ili kin tüm uluslararası belgelerin temel ilkeleri arasında yer almasına ve ulusal düzeyde tüm ölkelerde toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanması için farklı çaba, bilimsel ara tırma ve hukuksal düzenlemelere gidilmesine ra men toplumsal cinsiyet e itsizlikleri ba lamında kadınların e itsiz konumları hem özel hem de kamusal alanda dünya genelinde varlı nı sürdürmektedir.

Kadına yönelik iddet, ölkelerin önemli bir sorunu olarak hala dünya ka muoyunun gündemindedir. Cinsiyetler arası gelir adaletsizli ine ve yetki ve karar alma mekanizmalarında kadınların e itsiz konumuna sebep olan e itim ve istihdam olanaklarının milyonlarca kadın ve kız çocu u için sınırlılı ı, kadınların insan haklarına ili kin devam eden sorunlar olarak varlıklarını korumaktadır. Dünyanın bazı bölgelerinde anne ölüm oranları hala kabul edilemez derecede yüksektir. Kadınların ekonomik ve sosyal yönden ba ımlı konumları kadınlar aleyhine süregelen kırıl ganlıklara neden olmaktadır.

Bugün gelinen noktada, toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanması ve kadın haklarının geli tirilmesi ve korunması ba lamında yalnızca yasal alanda verilmi hakların bulunması, kadınlara özel politikalar geli tirilmesi gibi tedbirlerin, önemleri yadsınamaz olmakla birlikte, tek ba larına yeterli olmadıkları daha çok anla ılmı bulunmaktadır.

Bu kapsamda, 1990'lı yılların ortalarından itibaren toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanması ile kadın haklarının geli tirilmesine ve korunmasına dönük çabaların ba arıya ula masında kilit faktörlerden birinin erkeklerin sürece dâhil edilmesi oldu u görü ü ön plana çıkmaya ba lamı tır. Toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı olarak adlandırılabilen bu görü , süregelen toplumsal cinsiyet e itsizliklerinin e itlikçi biçimde de i tirilmesi için yalnızca kadınların bilinçlendirilmesinin yeterli olmadı nın görülerek erkeklerin de i iminin de sa lanmasının gereklili inden do mu tur.

Bu çalı ma, toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasında erkeklerin kritik rollerinin farkına varılmasıyla birlikte uluslararası alanda önemi kabul edilen ve üzerinde gittikçe artan oranda durulmaya ba lanılan toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımını ele almayı amaçlamaktadır.

Bu çerçevede, çalı manın birinci bölümünde, toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı konusunun daha iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla toplumsal cinsiyete ili kin temel kavramlar ele alınmış ve bu kavramların erkekli in in asıyla ili kisi ortaya konulmak suretiyle toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımının neden gerekli oldu u sorusu cevaplandırılmaya çalı ılmıştır.

Çalı manın ikinci bölümünde, toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımının ön plana çıkma süreci ele alınmıştır. Bu bölüm, erkek katılımının¹ ön plana çıkmasını ilk olarak teorik ve pratik alanda yürütülen çalı malar düzeyinde ele almakta ve böylece erkek katılımının, yüzeysel olarak ortaya atılmış bir görüş olmaktan çok, toplumsal cinsiyet e itli i alanında yürütülen çalı malar sonucunda ortaya çıkmış bir ihtiyaçtan kaynaklandığını göstermeyi amaçlamıştır. Bölümün devamında konunun uluslararası alandaki gelişim süreci; BM, Avrupa Konseyi (AK) ve Avrupa Birliği (AB) başlıkları altında ele alınmış ve konunun uluslararası boyutu ortaya konulmuştur.

Çalı manın üçüncü bölümünde, toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımına karşı çıkan ve erkek katılımını destekleyen görüşlere yer verilerek toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı objektif bir şekilde ele alınmaya çalı ılmıştır. Bu bölümde ayrıca, erkek katılımının, her ne kadar birtakım riskler barındırırsa da, toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasındaki kritik öneminden hareketle bu risklerin en baştan önlenmesi için dikkat edilmesi gereken hususlara yer verilmiştir.

Çalı manın dördüncü bölümü, toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımını erkekler açısından ele almıştır. Bu kapsamda, toplumsal cinsiyet e itli ine karşı erkeklerin gösterdikleri dirençler ile toplumsal cinsiyet e itsizliklerinin erkekler üzerindeki olumsuz sonuçlarına değinilmiştir.

1 Bu çalı manın kimi yerlerinde, anlatımda akıcılık sağlamak amacıyla "toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı" ifadesi yerine "erkek katılımı" ifadesi kullanılmıştır.

tir. Ardından, erkeklerin toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasındaki sorumlulukları ve toplumsal cinsiyet e itli inin erkekler için kazanımları üzerinde durulmu tur.

Son bölümde, toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı konusunda ülke örnekleri ile Türkiye'deki durum ele alınmı tır. Bu çerçevede, toplumsal cinsiyet e itli i çalı maları ba lamında erkek katılımına verdikleri önemle ön plana çıkan iki Avrupa ülkesi olan Finlandiya ve Avusturya incelenecek ülkeler olarak belirlenmi ve bu ülkelerdeki uygulamalara yer verilmi tir. Bölümün devamında, ülkemizde toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı konusunda yürütölmü veya yürütölmekte olan çalı malar ele alınmı tır.

B R N C BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı konusuna temel te kil edecek belli ba lı kavramlar ele alınacaktır. Bu kapsamda ilk olarak toplumsal cinsiyet, toplumsal cinsiyet düzeni ve toplumsal cinsiyet rolleri üzerinde durulacak; daha sonra toplumsal cinsiyet ba lamında erkeklik konusuna yer verilecektir. Toplumsal cinsiyet e itli i kavramının açıklanmasının ardından toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımının neden gerekli oldu u sorusuna cevap verilmeye çalı lı olacaktır.

1.1. Toplumsal Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet Düzeni ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini

Toplumsal cinsiyet (gender) kavram olarak ilk defa, 1950'lerin ortalarında psikoloji alanında ki ilik patolojilerinin tedavisi alanında kullanılmı tır. Bu kapsamda toplumsal cinsiyet, "kimlik" olarak kavramla tırılmı ve "toplumsal cinsiyet kimli i" bir ki inin kadın ya da erkek oldu una dair öz algısı olarak tanımlanmı tır (Marshall, 2000). Bununla birlikte, toplumsal cinsiyetin kavram olarak ilk kullanımının 1950'lerden daha öncelere denk geldi i görü ünde olanlar da bulunmaktadır. Örne in Nellie Oudshoorn (1994)'a göre toplumsal cinsiyet ilk olarak 1930'larda, psikolojik karakterlerin fzyolojik cinsiyetten farklı oldu unu ortaya koymak üzere kullanılmı tır (Oakley, 1997).

Toplumsal cinsiyet kavramının kapsamlı bir ekilde ve bugünkü anlamıyla ilk defa 1970'lerdeki feminist hareket tarafından kullanıldı nı söylemek mümkündür. Toplumsal cinsiyet kavramının feministler tarafından ortaya atılmasındaki itici güç, biyolojik özelliklerin toplumsal e itsizliklerin me ru bir sebebi olamayaca nı göstermek ve biyolojik determinist anlayı ın yanlı lı nı ortaya koymak olmu tur. Çünkü, uzun yıllar boyunca kadınların maruz kaldıkları ayrımcı uygulamaların temelinde, kadınlar ve erkekler arasında mevcut olan ayrımcılıkların do al ve de i tirilemez oldu u inancının hâkim oldu u görülmektedir. Bu biyolojik determinist anlayı a göre; kadınlarla erkeklerin toplumsal, psikolojik ve davranı sal özelliklerinin tümünün temelinde metabolizma gerçe i bulunmaktadır. Metabolik duruma ait bu biyolojik gerçekler, yalnızca kadınlarla erkekler arasındaki davranı farklılıklarının açıklanması için kullanılmakla kalması ; bununla birlikte toplumsal ve siyasal düzenlemelerin nasıl olması

gerekti i konusunda me rula tırıcı birer araç olarak da kullanılmı tır. Örne in kadınlara siyasal haklar tanınması, kadınların biyolojik özellikleri nedeniyle bu hakları kullanmaya uygun olmadıkları gerekçesiyle yararsız görülmü , ayrıca kadınların da siyasal haklardan yararlanmak istemeyecekleri savunulmu tur (Stanford University, 2009).

Feministler böyle bir yakla ımın do ru olmadı ını göstermek amacıyla kadınlarla erkekler arasındaki davranı sal ve psikolojik farklılıkların biyolojik sebepleri olmaktan çok toplumsal ve kültürel sebepleri oldu unu savunmu lardır. Feministlerin bu savının temelini, Simone de Beauvoir'ın kadınlara hükmedilmesi sentezi ile ünlü "Kadın do ulmaz, olunur." sözünün olu turdu unu belirtmek yanlı olmayacaktır. De Beauvoir bu sözüyle kadınlar ve erkekler arasındaki farkın biyolojik ko ullardan de il, kültürel ko ullardan etkilendi ini ortaya koyarak feminist harekette çı ır açmı tır (Marshall, 2000). Buna göre, kadınlar ve erkeklerle özde le tirilen davranı özellikleri kromozomlardan veya anatomiden kaynaklanmamakta; aksine kültürel olarak ö renilmekte ve kazanılmaktadır.

Feministlerin bu dü üncelerinin, erkeklik ve kadınlıkla ilgili kültürel alanda egemen fikirlerin gerçekli e ancak kabaca denk dü en kalıpyargıları temsil etti ini gösteren sosyolojik, psikolojik ve antropolojik çalı malarla da desteklendi i görülmektedir. Bu çalı malar, toplumsal cinsiyet ve kadın-erkek rolleri söz konusu oldu unda çe itli kültürler arasında farklar bulundu unu ve kadınlıkla erkekli in birer toplumsal kurgu oldu unu ortaya koymu tur (Marshall, 1999).

Yapılan bu çalı maların da yardımıyla feministler bir yandan kadın ve erkek olmanın do u tan ve do al oldu unu ortaya koyarken, di er yandan kadınlık ve erkekli in nasıl ya anaca ının içinde bulunulan toplum tarafından belirlendi ini ifade etmi ler ve toplumsal cinsiyet kavramını ortaya atmı lardır (Scott, 2007).

Feminist kurama göre toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetten farklı olarak, toplum tarafından in a edilen, tarihi ve kültürel olarak de i en, sosyal ve politik faaliyetlerle bilinçli bir ekilde tekrar ve tekrar üretilen bir kavramdır. Buna göre toplumsal cinsiyet farklılıkları, biyolojik kaçınılmazlıklar olmaktan çok toplumsal in alardır ve toplumda, toplumsal cinsiyet e itsizlikleri olarak görünürlük kazanmaktadır (Marshall, 2000).

Bu çerçevede, feministler cinsiyet-toplumsal cinsiyet ayrımı yapmayı yararlı bulmu lardır. Bu ayrımı yapmak, kadınlarla erkekler arasında mevcut pek çok farkın toplumsal olarak üretildi ini ve dolayısıyla de i tirilebilece ini göstermesi noktasında feministlere imkân sa lamı tır (Stanford University, 2009).

Feminist akıma ek olarak sosyoloji alanında da, bazı yazarlar tarafından cinsiyetler arasındaki “ili kileri” gözlem altına alan çalı maların etkisi ile toplumsal cinsiyet kavramı üzerinde daha çok durulmaya ba lanıldı ı ve cinsiyet-toplumsal cinsiyet ayrımının yapıldı ı görülmektedir. Örne in, Oakley (1972) cinsiyetin kadınlarla erkekler arasındaki biyolojik ve ana-tomik farklılıklara, toplumsal cinsiyetin ise kadınlarla erkekler arasında kültürel ve toplumsal olarak in a edilen farklılıklara atıfta bulundu unu ifade etmi tir (Marshall, 2000).

Bu geli melere paralel olarak toplumsal cinsiyet kavramının BM tara-fından da kabul edildi i görülmektedir. Stienstra (1996)'ya göre, 1985 yılında gerçeikle tirilen Nairobi Konferansı'nda kabul edilen “Nairobi le-riye Dönük Stratejileri” belgesi, kadın odaklı bakı açısından toplumsal cinsiyet odaklı bakı açısına geçi i temsil etmektedir (Marshall, 2000). 1995 yılında Pekin'de düzenlenen Dördüncü Dünya Kadın Konferansı ise toplumsal cinsiyet kavramının bugünkü anlamıyla resmi düzeyde ilk kez kabul edildi i yer olmu tur (Acuner 1999, Marshall 2000).

Bugün gelinen noktada toplumsal cinsiyet, kadın-erkek e itli i alanında akademik alandan uluslararası örgütlere kadar her alanda genel kabul gören bir kavram olarak kar ımıza çıkmakta ve farklı ekilerde ifade edilse de aynı anlamı ta ıyan biçimde tanımlanmaktadır.

BM tarafından yapılan tanıma göre toplumsal cinsiyet, kadınlar ve er-kekler arasındaki ili kileri düzenleyen toplumsal kural, uygulama ve kurumlara atıfta bulunur ve kadınlarla erkekler arasında “kadınlık” ve “erkekli in” sosyo-kültürel tanımlamaları kapsamında var olan iktidar ili kileri ile ekonomik ili kileri kapsar (United Nations [UN], 2008).

Avrupa Konseyi toplumsal cinsiyeti, kadın ve erke in toplumsal olarak in a edilmi tanımları biçiminde kavramsalla tırmaktadır. Daha açık bir ifadeyle, toplumsal cinsiyet biyolojik cinsiyetin toplumsal ya amda, ka-

musal alanda ve özel yaşamda kadınlarla erkeklere atfedilen görevler, fonksiyonlar ve roller de ruhtusunda tasarlanmamış biçimi, kadınlık ve erkekliğin kültüre özgü olarak tanımlanmamış halidir. Bununla birlikte toplumsal cinsiyet, yalnızca kadınlarla erkeklerin toplumsal olarak tanımlanmalarını anlamını taşımamakta, aynı zamanda kadınlar ve erkekler arasındaki ilişkilerin de toplumsal olarak belirlenmesi anlamına gelmektedir (Council of Europe [CoE], 2004 b).

Toplumsal cinsiyet, toplumsal cinsiyet düzeni içerisinde gelişmektedir. Connell (2003)'a göre toplumsal cinsiyet kavramını tam olarak anlayabilmek için bu kavramın doğasına inmek, başka bir ifadeyle toplumsal cinsiyet düzeni ile bu düzende gelişen toplumsal cinsiyet ilişkilerinin özelliklerini ortaya koymak gerekmektedir.

Toplumsal cinsiyet düzeni, herhangi bir toplumda toplumsal cinsiyet ilişkilerinin geliştiği genel sistem olarak tanımlanmaktadır. Kadınlarla erkeklerin yaşamaları, toplumsal cinsiyet düzeni tarafından şekillenmekte ve bu düzen içindeki toplumsal cinsiyetçi bölümlerinin yanı sıra kadınlar ve erkeklere ilişkin farklı sosyo-kültürel kurallar ve beklentiler gibi pek çok yönde şekillendirilmektedir. Özetle toplumsal cinsiyet düzeni toplumda erkekler ve kadınlar için kabul edilebilir, teşvik edilebilir ve izin verilebilir olanı belirlemektedir (UN 2008, 2009).

Toplumsal cinsiyet düzeni ile bu düzende yerleşik toplumsal cinsiyet ilişkilerine ait önemli özellikler genel olarak şu şekilde özetlenebilir:

Toplumsal cinsiyet düzeni, insanlar veya insan grupları arasındaki bağlantı ve farklılıkları içeren interaktif ilişkilerden kurulu bir düzendir. Dolayısıyla, bu düzen içerisinde tek bir grup veya bireyin başına gelenler diğer grupları ve bireyleri etkilediği gibi, bunun tam tersi de söz konusudur. Toplumsal cinsiyet düzeni içerisinde gelişen toplumsal cinsiyet ilişkileri yüzeysel değildir. Aksine bu ilişkiler; kurumsal rutinlerin, kültürel ve yasal anlayışların ve örnekleriyle yaşamı-ev yaşamı ayrımı gibi insan hayatının doğrudan karılan düzenlemelerinin içerisinde derin biçimde örgünlendirilmiştir. Bunun bir sonucu olarak toplumsal cinsiyet ilişkileri; iktidar düzeni, iktisadi düzenlemeler, duygusal ilişkiler ve iletişim sistemlerinin iç içe geçtiği çok boyutlu ilişkilerdir. Son olarak toplumsal cinsiyet ilişkile-

ri çe itli ve de i kendir; dünyanın farklı yerlerinde farklı kültürel geçmi -lerden do ar ve geçmi te farklı dönemlerde de i im gösterdikleri gibi günümüzde de de i mektedirler (Connell, 2002).

Toplumsal cinsiyet düzeni, kadınlarla erkeklerden beklentilerin, kadınlarla erkekler için izin verilebilir olanların ve kadınlarla erkeklere atfedilen de erlerin ortaya konuldu u farklı sosyo-kültürel ortamlarda in a edilmiştir. Bu ba lamda; e itim sistemleri, siyasi ve ekonomik sistemler, yasal düzenlemeler, kültür ve gelenekler tarafından kurumsalla tırılmakta olan toplumsal cinsiyet düzeni, kadınlar ve erkekler için uygun görülen toplumsal cinsiyet rollerini belirlemektedir.

Toplumsal cinsiyet rolleri, kadınlar ve erkeklerle özde le tirilen özellikler, beklentiler ve davranı lar olup, “kadınlı ı” ve “erkekli i” tanımlar. çinde ya anılan toplum tarafından belirlenen toplumsal cinsiyet rolleri, kadınlar ve erkekler tarafından do umun hemen ardından ba layan sosyalle me süreçleri içerisinde ö renilir; kültürel anlamda kadınlı a ve erkekli e ait ortak inanç ve de erler yoluyla bireylere geçi leri sa lanır. Böylece, sosyalle me süreci bireylere kadın ve erke i ayırt etmeyi, kadınlar ve erkeklerden beklenen davranı ları ve ki ilerinin toplum içinde biyolojik cinsiyetlerine uygun toplumsal cinsiyet rollerini benimsemelerini ve bu rollere uygun standartlarda hareket etmelerini benimsetir (Lee, 2005).

Chodorow (1978) ve Eagly (1987)'ye göre, kadınlar ve erkeklere uygun gördü ümüz özellikler ve beklentilere dair inançlarımız, geleneksel olarak toplumumuza yerle mi bulunan sosyal rollere ili kin algılarımızdan kaynaklanmaktadır. Örne in geleneksel rolleri gere i erkekler, liderlik mevkilerine uygun bulduklarından saldırgan, baskın ve iddiacı karakter özellikleri geli tirmektedirler. Kadınlar ise geleneksel olarak bakım hizmetleriyle ilgili rollere uygun görüldükleri için kadınlardan efkatli, ba ımlı ve hassas olmaları beklenmektedir. Geleneksel rolleri gere i toplum tarafından erkeklere ve erkeklere uygun görülen rol ve özelliklere, kadınlardan ve kadınlara ait rol ve özelliklerden daha yüksek de er atfedilmektedir (Lee, 2005).

Kadınlarla erkekler arasında hemen hemen tüm toplumlarda görülen e itsizliklerin kayna ını; ki isel duygular ve ki iler arası ili kilerden, eko-

nomik örgütlenme, ya anan kültür ve devlet düzenine kadar insan deneyimlerinin bütün düzeylerinde görülen karma ık ili kiler a ı içerisine gömülü toplumsal cinsiyet ve kesin biçimde birbirinden ayrılan kadın ve erkek toplumsal cinsiyet rolleri olu turmaktadır (Connell, 2003).

1.2. Toplumsal Cinsiyet ve Erkeklik

Toplumsal cinsiyet, kadınlarla erkeklere ve kadınlarla erkekler arasındaki *ilişkilere* birlikte atıfta bulunan bir kavramdır. Bu açıdan toplumsal cinsiyetle ilgili olarak vurgulanması gereken önemli bir konu, toplumsal cinsiyetin yalnızca kadınlara özgü (sorunlar yaratan) bir kavram olarak algılanmaması gerekti idir. Bununla birlikte, toplumsal cinsiyet düzeni içerisinde geli en toplumsal cinsiyet e itsizliklerinin ve bu e itsizliklerin farklı görünümünün tek bir erke in biyolojik cinsiyetinden kaynaklanmadı ının altını çizmekte de yarar vardır.

Toplumsal cinsiyetten kaynaklanan e itsizlikler, asıl olarak tarihi devirlerden günümüze kadar aktarılan kümülatif bir üründür ve genel olarak erkeklerin kadınlar üzerindeki baskı ve iddetiyle örgülenmi tir. Kadınlarla erkekler arasındaki toplumsal cinsiyete dayalı e itsizlikler; insan bilinci, dil ve toplumsal deneyimlerin kurumsalla mı yapıları içerisinde sürekli ekilde yeniden üretilmekte olan patriarkal toplumsal cinsiyet düzeni içerisinde kökle mi tir (Ertürk 2004: 3-21, UN 2009).

Toplumsal cinsiyet, kimin neyi, nasıl yapaca ını, sınırlarını neye göre çizece ini ve kime hangi özellik ve de erler atfedilece ini belirler. Dolayısıyla Simone de Beauvoir'ın "Kadın do ulmaz, olunur." sözü yalnızca kadınlar için de il, erkekler için de geçerlidir. Çünkü toplum, kadın ve erkek kimliklerini kurgulamakta; yalnızca kadınları de il, erkekleri de bu kimlikler içine sokmaktadır. Sonuçta, cinsiyetler arasındaki ayrım veya ayrımcılık hiçbir zaman "i lenmemi " bir halde ortaya çıkmamakta; aksine her zaman toplumda yaratılan bir hiyerar i içinde erkek veya kadını önceden içine alan bir yorumla ortaya çıkmaktadır (Agacinski, 1998).

Bununla birlikte, kadın sorunları dile getirilirken esas olarak bu sorunların ortaya çıkmasında önemli aktörlerden biri olan ve cinsiyete dayalı iktidar ili kilerinin öznesini olu turan "erkekli in" ne oldu u ve nasıl in a edildi i uzunca bir süre ciddi biçimde sorgulanmamı tır. Bu durumun

büyük ölçüde feminist dü ünür ve aktivistlerin tartı malarının patriarki kavramı etrafında yo unla masından kaynaklandı nı söylemek müm kündür. Patriarki kavramının kadınların, erkekler ve erkeklerin denetimi altındaki toplumsal ve siyasal kurumların uygulamaları sonucu u radik ları ayrımcılı ın farkına varılmasında çok önemli bir rol oynadı ı bir ger çektir. Fakat bu kavram erkek iktidarını topyekûn, parçasız, çeli kisiz bir bütün olarak ele almı ve erkeklerin iktidarı nasıl olu turdukları ve nasıl ellerinde tuttıkları konularıyla ilgilenmekten uzak kalmı tır (San car, 2009).

1980'li yıllarla birlikte bu durumun de i meye ba ladı ı görölmektedir. Patriarki kavramı biyolojik indirgemeci, tarih dı ı, homojen ve tekçi erkek egemenli i yorumuna dayanan basitle tirici bir kavram oldu u gerekçe siyle ele tirilmi tir (Pease, 2000).

Patriarki kavramının genelle tirici tarzının arkasında yatan sebebin, sosyal bilimler alanında egemen olan biyolojik cinsiyet kavramı oldu u nu söylemek yanlı olmayacaktır. Bu kavram erkekli in do u tan sahip olunan genetik bir özellik ve do al oldu unu kabul etmektedir. Feminist kuramcılar toplumsal cinsiyet kavramını gündeme getirerek sosyal bilim ler alanına yeni bir bakı açısı getirmi tir. Buna paralel olarak erkekli in cinsiyet rejimi ili kileri içinde ekillenen toplumsal bir ürün oldu u ve her an yeniden üretildi i kabul görmeye ba lamı tır (Kimmel and Messner, 1989). Wiegman (2002)'a göre, böylece erkeklik artık biyoloji ve gene ti e indirgenerek sorgulama dı ı tutulacak bir konu olmaktan çıkmı tır (Gardiner, 2005).

Bu geli melere paralel olarak “kadın çalı maları” alanına benzer ekilde “erkek çalı maları” alanı da, toplumsal cinsiyet farklılıklarının meydana geli ini merkezine alan bir çalı ma alanı olarak ortaya çıkmı tır. Erkeklik alanında yapılan ilk çalı malar erkeklik deyince ne anla ıldı nı ve hangi özelliklerin kastedildi ini açıklamaya çalı mı , geleneksel biyolojik cinsi yet yakla ımlarına tepki olarak bazı erkeklerin de egemen erkeklik rollerinden ikâyetçi olabilece ini iddia etmi tir. Ayrıca bu çalı malar egemen erkeklik de erlerinin erkekler üzerinde de olumsuz etkileri oldu unu orta ya koymaya çalı mı tır. Erkeklik alanında öncü çalı maların ba nda Joseph Pleck'in “The Myth of Masculinity” (Erkeklik Mitosu, 1981) adlı

çalı masını saymak gerekir. Pleck (1981), bu çalı ması ile eril iktidarın cinsiyete dayalı i bölümü ile ili kisini ve bu sayede in a edildi ini ortaya koymu ve erkeklik alanında yapılacak çalı malara yön vermi tir (Sancar, 2009).

1980’li yıllarda feminist ara tırmalarda ön plana çıkan tek bir kadınlıktan çok ya , sınıf, köken gibi etkenlere göre de i en farklı kadınlıklar bulundu u anlayı ı erkeklik ara tırmalarının da önünü açmı tır (Sancar, 2009).

Erkeklik konusunda yapılan ara tırmaların artmasıyla birlikte bu alanda en çok tartı lan tezlerin yazarı R. W. Connell olmu tur. Connell “Gender and Power” (Toplumsal Cinsiyet ve ktidar, 1987) ve “Masculinities” (Erkeklikler, 1995) adlı iki eseri ile farklı erkeklikleri ortak paydada toplayan eyin kadınlar üzerinde kurdukları iktidar oldu unu belirtmi ve bunu “hegemonik erkeklik” kavramıyla tanımlamı tır.

Toplumsal cinsiyet düzeninde erkekli in nasıl in a edildi ini, eril iktidarın olu turulmasının ve sürdürülmesinin nasıl gerçekleşti ini anlamada ufuk açıcı bir kavram olması nedeniyle hegemonik erkeklik kavramının ele alınmasında yarar vardır.

1.2.1. Hegemonik Erkeklik

lk olarak Connell (1995) tarafından ortaya atılan hegemonik erkeklik; “patriarkinin me rula tırılması sorunsalına genel kabul görmü bir cevap olarak toplumsal cinsiyet pratiklerinin yapıları ı anlamına gelen ve erkeklerin baskın konumları ile kadınların ikincil konumlarını garanti eden bir kavram” olarak tanımlanmı tır (Connell, 1995).

Bu kapsamda, toplumsal cinsiyet düzeninde olu turulan iktidar ili kileri, yalnızca kadınların erkekler tarafından ezilmesine ve ikincille tirilmesine yol açan patriarki kavramı ile de il; erkeklerin sahip oldukları iktidarı nasıl sürdürdükleri ve yeniden ürettiklerine ili kin soruları gündeme getiren hegemonik erkeklik kavramıyla açıklanılmaya çalı ılmı tır. Egemen erkeklik tarzları ile iktidar ili kileri arasında ba kuran bir açıklama geli tirme gere i ve bütün erkeklerin bu iktidar örüntüleri ile olan ili kilerine mesafesini anlama iste i “hegemonik erkeklik” kavramının geli imine yol açmı tır (Sancar, 2009).

En genel biçimde “iktidarı elinde tutan erkeklerin sahip oldu u erkeklik imgesi” olarak tanımlanabilen hegemonik erkeklik, yalnızca kadınların baskı altına alınmasını de il, di er erkeklerin baskı altına alınmasını ve marjinalle tirilmesini de ortaya koyan bir kavramdır. Bu çerçevede Connell, tabi kılınan erkeklik (subordinated masculinity), marjinalle tiri len erkeklik (marginalized masculinity) ya da i birlikçi erkeklik (complicit masculinity) gibi farklı erkeklik tanımlarını ortaya koyarak erkeklikler arasında daha belirgin ayrımlar yapmı ve bu sayede erkeklikler arasındaki hiyerar ik iktidar ili kilerine açıklık getirmeye çalı mı tır (Connell, 1995).

Connell, hegemonik erkeklik kavramının yardımıyla az sayıdaki bir grup erke in bütün güç ve iktidar pozisyonlarını ellerinde tutabildi ini açıklamaya çalı mı tır. Buna göre, iktidarı elinde tutan erkek sayısı çok az da olsa, geni bir erkek kesiminin onayı ve ortaklı ıyla beslenmekte olan hegemonik bir olu um söz konusudur. Bu olu um, hegemonik erkeklik uygulamalarını onaylama, bu uygulamalara katılma veya bunlara ses çıkarmama kar ılı nda farklı erkekliklere ayrıcalıklar sunmaktadır. Böylece, farklı erkeklikler ortak payda olan kadınların ba ımlılı ı noktasında bulu maktadır. Bununla birlikte, hegemonik erkekli e kar ı hegemonya iddiası olan erkekliklerle de müzakereler, içselle tirmeler, dönü türmeler veya dı lamalar yoluyla ili kiler kurulmakta ve hegemonyanın devamı sa lanmaktadır (Connell, 1995).

Hegemonik erkeklik farklı sınıfsal ba lamalarda ve farklı aile modelleri içinde farklı biçimlerde görülebilir. Örne in, yönetici sınıfa mensup ailelerde ya am, erke in kariyer ba arısına odaklıdır ve bunun devamını sa layacak ekilde erke in özgüveninin yüksek tutulması ile me guldür. çı sınıfından bir erke in ise motive edilecek bir kariyeri yoktur. Bu nedenle kariyer hayatını bir üstünlük aracı olarak kullanamayaca ı için ayrıcalıklı konumunu ailenin geçimini sa lama becerisine ba lamak zorundadır. Her ne kadar farklı sınıfa ait de olsalar bu iki farklı örnekteki erkeklikler birer hegemonik erkekliktir. Örneklerde anlatılanların i levsel li ini olu turan ey hiç üphesiz erkek üstünlü ü ve önceli ine dayanan zihniyettir. Bu ba lamda, iddet de erkek iktidarını garantileyecek stratejik bir araç olarak ortaya çıkmaktadır (Connell, 1995).

Hegemonik erkeklik, yalnızca kültürel pratikler ve geleneksel alı kanlıklar içine gömülü erkeklik davranı larından do mamakta, bunlara ek olarak hegemonik erkekli in üretilmesinde çe itli kurumların varlı ı da oldukça önem arz etmektedir. Bu çerçevede; devlet düzeni, yasalar, ticari irketler, sendikalar, aile, ordu gibi kurumlar aracılı ıyla ekonomik ve kamusal faaliyetler hegemonik erkeklik de erleri ile yo rulmaktadır (Connell, 1995).

Connell tarafından geli tirilen hegemonik erkeklik, homojen ve totalci bir erkeklik kavramının olu turdu u körlü ü a ma çabası olarak ortaya çıkmı ve farklı erkeklikleri vurgulamayı amaçlamı tır. Bununla birlikte hegemonik erkeklik, bir yandan erkekler arasındaki hiyerar iyi anlamaya çalı rken, di er yandan erkeklerle kadınlar arasındaki hiyerar iyi de önemsemi ve bu ili kilerin tarihsel olarak de i ebilirli ini göstermeye çalı mı tır (Connell, 2002).

Toplumsal cinsiyet düzeni daha çok kadınların ya adı ı patriarkal cinsiyet ili kileri üzerinden sorgulanırken Connell'in hegemonik erkeklik kavramını geli tirmesiyle hegemonik ve di er erkeklikler arasındaki ili kileri sorgulamanın yolu açılmı tır. Böylece, toplumsal cinsiyet düzeninde farklı erkekliklerin in ası toplumsal cinsiyet alanına belli bir dinamizm getirmi tir.

Bu kapsamda, esas olan toplumsal düzene hâkim olan hegemonik erkeklik de erleri olsa da, hegemonik erkeklik etrafında çe itli mesafelerle yer alan farklı erkekliklerin kadınların bastırılmı lı ı ortak paydasında toplandı ı vurgulanmı tır.

1.2.2. Erkekli in Toplumsal n ası

Erkeklik, bir sosyal pozisyon, bir dizi uygulama ve bu bir dizi uygulamanın etkilerinin ki iler, ili kiler, kurumsal yapılar ve küresel egemenlik ili kileri üzerinde ekillenmesidir. Buna göre erkeklik, cinsiyete ba lı olmaksızın ki iler tarafından erkekli e özgü uygulamaların benimsenmesi yoluyla elde edilebilecek bir sosyal konumdur. Erkeklik, "erkeksi" olarak tanımlanan bir dizi uygulama ve vasıftan olu maktadır (Connell, 1995).

Sosyal bir konum ve erkeksi olarak tanımlanmaya elveri lilik sa layan bir dizi uygulama olan erkeklik, toplumsal cinsiyet düzeni içinde üstün

de er atfedilen ve erkek biyolojik cinsiyetine özgü kılınan karakteristik özellikler bütünü olarak da tanımlanabilir.

Erkeklik, her ne kadar sosyal bir konumdan ibaret olarak farklı cinsiyetlerin kullanımına açık bir dizi uygulamadan olu an bir kavram olarak görölse de, toplumsal cinsiyet düzeni içinde bireylerin biyolojik cinsiyetleri üzerine kurulmu olan toplumsal cinsiyet rollerinin kesin ve net biçimde ayrı tırımı olması nedeniyle erkeklik erkek cinsine uygun görölmektedir.

Erkekli in sosyal bir konum olarak tanımlanması, erkekli in erkeklere özgü uygulamalar ve özelliklerden ibaret sayılmasının toplumsal olarak üretilmi , yapay ve de i tirilebilir oldu unun vurgulanması içindir. Dolayısıyla, erkeklik belirli bir kültürde in a edilen, üretilmi bir kavramdır ve her ne kadar farklı erkekliklerden bahsedilebilirse de egemen erkek üstünlü üne dayalı erkekli in etkileri evrensel düzeyde görölmekte ve toplumsal cinsiyet e itsizliklerinin asıl kayna ını te kil etmektedir.

Belirli bir kültürde erkekli in nasıl in a edildi i konusunda geli mi bir fkre sahip olmadan erkeklerin tavır ve davranı larının e itlikçi bir perspektife nasıl de i tirilebilece i konusunda eksik fkir yürütölmü olur. Bunun için, erkekli in toplumsal cinsiyet düzeni içerisinde in a edili ini ortaya koymak gerekmektedir (Ruxton, 2004).

Toplumsal cinsiyet düzeni içerisinde erkek olmaya (erkekli e) dair karakteristik özellikler, erkekler tarafından sosyalle me süreçleri ile ö - renilmekte ve benimsenmektedir. Erkekler büyüme süreçleriyle birlikte içinden geçtikleri sosyalle me sürecinde, kadınlar üzerinde egemenlik kurmayı da kapsayan güç veya iktidarla özde le irler (Ruxton, 2004). Ba ka bir ifadeyle erkekler, toplumsal cinsiyetçi yapı içerisinde ister birey olarak isterse farklı gruplara mensup erkekler olarak güç ili kileri üzerinden tanımlanmaktadırlar.

Erkeklerin güç veya iktidarla ili kileri farklı ekillerde kendini göstermektedir: Güce sahip olma, gücü üretme ve gücün kendisi olma. Ba ka bir ifadeyle, toplumsal cinsiyetçi yapı içerisinde erkeklerin ya amları güce sahip olmak, güç üretmek ve gücün kendisi olmak biçiminde in a edilmi tir (Connell 2002, 2003).

Bu anlamda güç yalnızca sahip olunan bir olgu olarak kalmamakta, toplumsal cinsiyet gibi in a edilmekte, meydana getirilmektedir. Gücün meydana getirilmesi ise ustaca ikna ve fiziksel iddet gibi tamamen erkek faaliyetleri tarafından sürdürülmektedir. Güç, erkeklerin yalnızca kadın ve çocuklar üzerinde de il, aynı zamanda birbirlerine kar ı da geli tirdikleri bir olgudur. Bu durum günümüzde genel bir ifadeyle “erkeklik” olarak tanımlanmaktadır (Connell 2002, 2003; Hearn, 2001).

Gücün meydana getirilmesine ek olarak erkeklerin gücün kendisi olarak da iktidarlarını sürdürdükleri belirtilmi ti. Bu çerçevede, erkek olmak ço u zaman bir güç meselesi olarak algılanmakta; erkeklerin tecrübeleri, motivasyonları ve hatta bazı durumlarda kendilerini algılamaları da güç üzerinden olmaktadır (Connell 2002, 2003).

Toplumsal cinsiyet düzeni içinde erkeklerin güç ve iktidarla özde le meleri, toplumun güçlü grubunu olu turan erkeklerin kadınlardan bakım, beslenme gibi belli hizmetleri almaları gerekti i gibi bir kabulü de içermektedir. Erkeklerin güç ve iktidar üzerinden tanımlanmaları, korku ve üzüntü ba ta olmak üzere duygularıyla ba etme, duygularını bastırma gereklili ini de beraberinde getirmektedir. Bu durum erkekler tarafından ya antılarının ileriki dönemlerinde ço u zaman öfke biçiminde yansıtılmakta ve erkeklerin öfkeyle birlikte ortaya koydukları iddet içerikli davranı ve tutumlar, birer erkeklik özelli i olarak sosyo-kültürel açıdan onay görmektedir. Bu onay ço u zaman, ba ta kadınlar olmak üzere toplumun ikincil tabakasını olu turan ki ilerinin yanlı davranı larını düzeltmek için iddetin zorunlu oldu u anlayı ını beraberinde getirmekte ve iddeti me rula tırmaktadır. Erkekli e dair ortaya konulan bu tutum ve davranı lar sonuç olarak e itsizlik ba ta olmak üzere pek çok toplumsal sorunun kayna ı olan sa lık, cinsellik ve aile hayatına ili kin problemleri de beraberinde getirmektedir (Ruxton, 2004).

Sosyo-kültürel olarak in a edilen varlıklar olarak erkekler, erkekli e dair ö rendiklerini temsil, dü ünçe ve duyguları yoluyla ortaya koymaktadır. Bourdieu (2001) bunların algı, dü ünme ve eylem ekinde yapılandırıldı ını ifade eder ve bunu “habitus”² terimiyle adlandırır (Ruxton, 2004).

2 Pierre Bourdieu tarafından geli tirilen bu kavram, toplumsal süreçlerde ö renilmi ve içselle tirilmi e ilimler anlamına gelmektedir.

Boourdieu (2001) ayrıca, iktidar ve ayrıcalık gibi sınıfa rın ve toplumsal cinsiyete dayalı farkların yapılandırılmasının pek çok kadın ve erkek tarafından do al olarak kabul gördü ünü ortaya koymaktadır (Ruxton, 2004).

Kadınlar gibi erkekler için de bu habitus erken çocukluk dönemlerinde asıl olarak aileden ve okuldan ba layarak yapılandırılmakta ve erkeklerle dünyayı algılamalarını, anlamalarını ve bunlara göre hareket etmelerini ö retmektedir. Erkek çocukları ergenlik dönemine geldiklerinde pek ço u eril davranı ve kimli e dair derslerini ö renmi olurlar ve birçok duygularını sınırlandırırken öfke ve iddet gibi duygularını gerekti inde rahatça ortaya koyabileceklerini benimserler. Bu durum, birçok alanda erkeklerin kadınların haklarını ihmal veya ihlal etmelerine sebep olmaktadır. Toplumsal cinsiyet düzeni içerisinde geli tirilen ve benimsenen erkeklik, pek çok erke in e ve ebeveyn olarak esnek ve duyarlı olmalarını da engellemektedir (Ruxton, 2004).

Erkekler, erkekli e dair rollerini içselle tirmiyeti kin birer birey olduklarında toplumsal cinsiyetten kaynaklanan ayrıcalıklarla daha fazla hak ve egemenli e sahip olduklarına ve sonuç olarak kadınların be ikten mezara dek kendilerine hizmet etmeleri gerekti ine bilinçli veya bilinçsiz olarak inanmaktadırlar. Bu durum inkâr edilir veya sorgulanırsa sonuç çetili iddet türleri olarak ortaya çıkabilmektedir. Burada belirtilmesinde yarar vardır ki pek çok kadın bütün anlatılan süreçlerde kendilerinin ikincil konumlarını içselle tirmekte ve bunu normal kar ılamaktadır. Bu yüzden, habitus terimi yalnızca tek veya toplu olarak erkeklikle ilgili olmayıp bütün bir kültürün in asıyla ilgilidir (Ruxton, 2004).

Erkekler toplumsal cinsiyet tarafından kendilerine uygun görülen biçimde güçlü ve dayanıklı olmaya çalı tıkça, erkekler arasındaki ili kiler de güç gösterisi ve rekabet yollarıyla kendini göstermektedir. Bu açıdan, erkekli e dair özellikler erkekler tarafından hem erkeklerle hem de kadınlara kar ı sürekli biçimde ortaya konulmaya çalı ılmaktadır. Ayrıca, toplumsal cinsiyet düzeni içerisinde kadınlık ve erkekli e dair özellikler kesin sınırlarla ayrı tırıldı ndan, kadınlık özelliklerini kendilerinde barındırmama da erkekler için bir di er ispat konusu olmaktadır (Fuller'den akt. Ruxton, 2004).

1.3. Toplumsal Cinsiyet E itli i

Toplumsal cinsiyet e itli i, kadınlarla erkekler ve kız çocuklarıyla erkek çocukları arasında hak, sorumluluk ve fırsatlara eri imde e itlik anlamını ta ırmaktadır. Ba ka bir ifadeyle toplumsal cinsiyet e itli i, birey olmaktan kaynaklanan hak, sorumluluk ve fırsatların kadın veya erkek olarak dünyaya gelmekle ili kilendirilmemesi anlamına gelmektedir. Burada kastedilen e itlik, kadınlarla erkeklerin “aynı olmaları” anlamına gelmedi i gibi toplumsal cinsiyet e itli inin gerçeikle tirilmesi de kadınlarla erkeklerin sonuç olarak aynı olmalarının sa lanması anlamını ta ırmaktadır (UN, 2008).

Toplumsal cinsiyet e itli i sabit bir olgu olmaktan çok bir süreçtir. Bu süreç, toplumsal cinsiyet ili kilerinin daha e itlikçi, daha adil, daha demokratik, baskıdan ve ataerkillikten uzak olacak biçimde de i tirilmesini amaçlamaktadır. Toplumsal cinsiyet e itli i, kadınlarla birlikte erkeklerin de dönü ümüne atıfta bulunan uzun soluklu bir dönü üm anlamını ta ır. Ara tırmalar, toplumsal cinsiyet e itsizlikleri ile erkekli in ve erkeklerin toplumsal cinsiyet kimliklerinin toplumsal tanımlarının beraber dokunduklarını tekrar ve tekrar ortaya koymaktadır. Bu yüzden toplumsal cinsiyet e itli ine dayalı bir toplum olu turmak erkeklerin tekrar dü ünmelerini, geleneksel erkeklik kimliklerini gözden geçirmelerini, yeni davranı biçimleri geli tirmelerini ve kadınlarla olan ili kilerini yeniden ekillendirmelerini gerekli kılar (Connell, 2003). Dolayısıyla toplumsal cinsiyet e itli i erkeklerin de i imini ve erkeklerin katılımını da içerir.

Toplumsal cinsiyet e itli i hem niteliksel hem de niceliksel anlamlar ta ırmaktadır. Niceliksel olarak, kadınların e it temsillerine ve toplumun her alanında dengenin sa lanmasına atıfta bulunur. Niteliksel olarak ise, kalkınma önceliklerinin olu turulması sürecinde kadınlarla erkeklerin e it etkilerinin bulunmasına ve kadınlarla erkeklerin sonuçlardan e it biçimde yararlanmalarının sa lanmasına i aret etmektedir. Ayrıca planlama, karar alma ve uygulama süreçlerinde kadınlarla erkeklerin farklı rol ve sorumluluklarının bulunmasından kaynaklanan farklı algı, çıkar, ihtiyaç ve önceliklerine e it de er verilmesi anlamını içermektedir (UN, 2009).

Toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanması için ikili bir gerekçe bulundu u söylenebilir. E it hak, fırsat ve sorumlulukları içeren toplumsal cinsiyet e itli i öncelikle bir insan hakları ve sosyal adalet meselesidir. Ayrıca, toplumsal cinsiyet e itli inin daha iyi biçimde sa lanması, insan odaklı sürdürülebilir kalkınma için de öncelikli bir ko ul ve etkili bir göstergedir. Bu ba lamda, toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanması için kadınlarla erkeklerin farklı algı, çıkar, ihtiyaç ve önceliklerinin dikkate alınması yalnızca bir sosyal adalet sorunu olarak görülmemeli, bunun aynı zamanda sürdürülebilir kalkınma süreçlerinin zenginle tirilmesi noktasında da gerekli oldu unun farkına varılmalıdır (UN, 2009).

Toplumsal cinsiyet e itli i kadınlarla erkekleri birlikte ilgilendiren bir kavramdır. Bununla birlikte, toplumsal cinsiyet e itli i üzerine yapılan tartışmalar uzunca bir süre “toplumsal cinsiyet tarafsızlı ı” gözetilerek veya e itli e “kadın perspektif” eklenerek yapılmaya çalı ılmış tır. Bugün pek çok ülkede toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanması ve bu yönde de i imlerin yapılması hala bir kadın sorunu/meselesi olarak algılanmaktadır. Bu durum bazen bizzat kadınlar tarafından da yaratılabilmektedir. Toplumsal cinsiyet e itli inin bu ekilde yalnızca bir kadın meselesi olarak algılanması, toplumsal cinsiyet e itli ine ili kin çabalar sırasında erkeklerin de i ime kar ı gösterdikleri dirençten çok, kadınların ve kadınların de i ime yönelik gayretlerinin problem olarak görülmesi sonucunu do urabilmektedir (Hearn, 2001).

Toplumsal cinsiyet e itli ini sorunsalla tırmak, mevcut toplumsal cinsiyet e itli i anlayı na basit biçimde “erkek perspektifinin” eklenmesi ekinde de anlaşılmamalıdır. Aksine toplumsal cinsiyet e itli ini sorunsalla tırmak, toplumsal cinsiyet e itli inin ne oldu unu, bu kavramın hatlarının kimler tarafından çizildi ini ve nasıl pratik faaliyetlere dönü türüldü ünü derinlemesine ve tekrar dü ünlemek demektir (Hearn, 2001).

Ayrıca, erkekler de toplumsal cinsiyet e itsizlikleri ile olan geni çaplı ili kilerini anlamalıdır. Erkekler kadınlarla olan ili kilerinde topluca veya bireysel olarak daha güçlü bir pozisyonda bulunsalar da, bu sabit veya yekpare bir güç yapısı de ildir. Aslında patriarkal yapılandırmanın bir parçasını da erkekler arasında cinsiyet, ya , sınıf, etnisite ve di er ayrımlara dayalı olarak ortaya çıkan güç ili kileri olu turmaktadır. Örne-

in, bazı tabii/ikincil konumdaki erkekler ile kadın haklarını savunan erkekler de ayrımcılığa maruz kalabilmektedir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet e itli inin sağlanması/toplumsal cinsiyet e itsizliklerinin giderilmesi olgusu erkekleri de yakından ilgilendirmektedir (Hearn, 2001).

Sonuç olarak, toplumsal cinsiyet e itli inin gerçekleştirilmesinde kadınlar gibi erkekler de hesaba katılmalı ve toplumsal cinsiyet e itli i erkekleri de içermelidir. Bu kapsamda, son yıllarda toplumsal cinsiyet yaklaşımları üzerine yapılan ara tırmalarda erkekler üzerine gittikçe artan oranda odaklanıldı ı görülmektedir. Erkekler üzerine yoğunlaşan bu çalışmalarda temelde üç yaklaşım üzerinde durulmaktadır. Birinci yaklaşım, erkeklerin toplumsal cinsiyet e itli i için müttefik olmalarına duyulan ihtiyacı ve daha fazla erkeğin aktif olarak toplumsal cinsiyete yönelik çalışmalara katılımlarının sağlanmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. İkinci yaklaşım, erkeklerin mevcut tavır ve davranışları değişimden toplumsal cinsiyet e itli ine ulaşmasının mümkün olmayacağını farkına varılması gerektiğini dile getirmektedir. Son yaklaşıma göre ise, toplumsal cinsiyet düzeni erkeklerin davranışlarını da sınırlayarak erkeklere oldukça ağır yükler yükleyen bir düzendir ve erkekler için de zararlıdır (UN, 2009).

Günümüzde erkekler ve erkeklik üzerine oldukça ilginç ara tırmalar, hem kadın hem de erkek ara tırmacılar tarafından sürdürülmektedir. Erkekler üzerine artan bu odaklanma toplumsal cinsiyet e itli i alanında gelecekteki çalışmalar için ık tutucu olacak ve toplumsal cinsiyet e itli inin gerçekleştirilmesine önemli katkılarda bulunacaktır (UN, 2009).

1.4. Toplumsal Cinsiyet E itli i Neden Erkek Katılımını Gerekirir?

Toplumsal cinsiyet e itli ine ilişkin meseleler kamuoyunda esas olarak kadınlar tarafından dile getirilmektedir. Bunun ardındaki sebep gayet basit bir mantıkla açıklanabilir: Toplumsal cinsiyet e itsizlikleri asıl olarak kadınları dezavantajlı kılmaktadır ve bu yüzden toplumsal cinsiyet e itli inin sağlanması amacıyla gerekli değişikliklerin yapılmasını doğal olarak kadınlar talep etmektedir. Bunun sonucunda da, toplumsal cinsiyet e itli ine ilişkin meseleler geniş çapta kadın meseleleri olarak görülmektedir. Bu nedenle, toplumsal cinsiyet e itli inin sağlanması

ço u zaman erkekler için herhangi bir sorun olarak görülmedi i gibi erkeklerin konuyla herhangi bir ilgilerinin bulunmadı ı da varsayılmaktadır (Connell 2003, Hearn 2001).

Bu varsayımın aksine erkekler toplumsal cinsiyet e itli i için pek çok açıdan payda tır ve toplumsal cinsiyet e itli inin kaçınılmaz birer parçasıdır. Bunun birçok sebebi olmakla birlikte, en basit ve pragmatik açıdan ifade etmek gerekirse her yeni reform hareketi için kaynak ayrılması gereklidir. Bugün dünya genelinde ya anan toplumsal cinsiyet e itsizlikleri sonucunda ekonomik varlıklar ço unlukla erkeklerin kontrolündedir (UN, 2008). Dolayısıyla erkekler, kadınların e itlik talepleri için gerek duyulan pek çok kayna ı kontrol altında tutmaktadır. Bu durumda, toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı, kadınların e itlik taleplerine kaynak aktarımının sa lanması ve söz konusu kaynakların yeniden da ılımının kadınlarla erkekler arasında e it biçimde yapılandırılması açılarından önemlidir.

Toplumsal cinsiyet e itsizli i, yalnızca ekonomik varlıkların erkeklerin kontrolünde olması sonucunu do urmakla kalmayıp; siyasi güç, kültürel otorite ve silahlı kuvvetler gibi pek çok erkin de erkeklerin ellerinde bulunmasına sebep olmaktadır. Bu durum kadınların bu alanlara e it eri im imkânından yoksunlu unu da beraberinde getirmektedir. Bununla birlikte, erkeklerin birçok alandaki güç ve kontrolleri, kadınlar üzerinde de kontrol kurmaları sonucunu do urmaktadır. Tüm bu nedenler, ekonomik ve sosyal alanda alınan kararlarda kadınların olması gereken ölçüde etkili olamamalarına ve kendi ihtiyaçlarını dile getirme fırsatından yararlanamamalarına sebep olmaktadır. Sonuç olarak, toplumun her seviyesindeki iktidar ili kilerinin ve kadınların hayat ko ullarının e itlikçi bir ekilde de i mesi için erkeklerin toplumsal cinsiyet e itli ine ili kin çabalara dâhil olmaları gerekmektedir (UN, 2008).

Bu konuya vurgu yapan en güzel örneklerden birini, üreme sa lı ı alanında “erkeklerin sorumluluklarını” ortaya koyan ve toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımını te vik eden 1994 tarihli Birle mi Milletler Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı (ICPD) olu turmaktadır. Konferans sonucunda kabul edilen Eylem Programı’nda “erkeklerin sorumlulukları ve katılımları” ba lı ı altında;

“... Birçok toplumda erkekler, aile büyüklü ü konusunda verilen ki isel kararlardan hükümetin her düzeydeki politika ve program kararlarına kadar uzanan, ya amın her alanına hâkim güç olduklarından, cinsiyetler arasında e itli in sa lanması konusunda da önemli rol oynamaktadır. Gerek toplumsal gerekse özel ya amda erkek ve kadınların e it olmalarını sa lamak için erkekler ve kadınlar arasında cinsellik ve üreme sa lı ı konularında iyi bir ileti imin ve her iki cinsiyetin ortak sorumluluklarına ili kin bilin- cin olu turulması gereklidir.”

ifadesine yer verilmektedir (UN, 1994). Bu örnekten de açıkça anla ıldı- ı gibi, toplumsal cinsiyet düzeni içerisinde mevcut cinsiyetçi i bölümü nedeniyle daha çok kadın alanı olarak kabul gören üreme sa lı ı ala- nında erkek katılımının önemi uluslararası bir metinde açık bir biçimde tespit edilmi tir.

Bu bölümde belirtilen toplumsal cinsiyet düzeni ve toplumsal cinsiyet ili kilerinin özellikleri ortaya koymaktadır ki, toplumsal cinsiyet e itli ine dayalı bir toplum olu turmak derin kurumsal de i imlerle birlikte günde- lik ya amın küçük detaylarını da kapsayan karma ık bir i tir. Dolayısıyla toplumda yerle ik olan toplumsal cinsiyet düzenini e itlikçi bir zemine oturtmak, toplumsal cinsiyet e itli i konusunda geni bir toplumsal fikir birli i sa lanmadan mümkün de ildir. Toplumsal cinsiyet e itli inin sa - lanması için tesis edilecek bu toplumsal fikir birli i elbette erkekleri de içerecektir (Connell, 2003).

Toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasının kadınların meselesi olarak algılanması, yalnızca kadınların toplumsal cinsiyete sahip oldukları gibi yanlış bir algıyı beraberinde getirmi ve erkeklerin uzun bir süre toplum- sal cinsiyet dı ı görülmesine sebep olmu tur. Toplumsal cinsiyet e itli i- nin sa lanmasına yönelik çalı malar zaman içerisinde tıpkı kadınlar gibi erkeklerin de toplumsal cinsiyet kimlik ve rollerinin oldu unun farkına varılmasını ve toplumsal cinsiyet ili kilerine odaklanılmasını sa lamı tır. Bu çalı malar sonucunda ayrıca, erkeklerin toplumsal cinsiyetçi rollerinin toplumda süregelen toplumsal cinsiyet e itsizliklerinin devamına sebep

oldu u anla ılmı tır. Zaman içerisinde anla ılan bu durum, toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanması için erkeklerin toplumsal cinsiyetçi tavır ve davranı larının (ba ka bir ifadeyle erkeklerin) de i mesi gerekti ini ve toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasında erkeklerin kilit rollerinin oldu unu ortaya çıkarmı tır. Bu nedenle, toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanması için hem erkeklerin toplumsal cinsiyet rol ve kimliklerinin analizine hem de erkeklerin toplumsal cinsiyet e itli ine katılmalarını sa layacak pratik yolların tespitine ihtiyaç vardır (Hearn, 2001).

Mevcut toplumsal cinsiyet düzeni içerisinde erkeklerin de toplumsal cinsiyetçi kalıpyargılara sahip olduklarının farkına varılması, toplumsal cinsiyetçi yapının erkekler üzerinde de olumsuz sonuçları oldu unun görülmesine yardımcı olmu tur. Her ne kadar erkekler ve kadınlar arasında var olan toplumsal cinsiyet ili kileri erkekler için güç, iktidar ve ayrıcalık sa layıp kadınlara kar ı ayrımcı uygulamalar içerse de, aslında erkekler için de duyguların bastırılması, izolasyon ve yabancıla ma gibi olumsuz sonuçlar do urmakta ve birtakım maliyetlere sebep olmaktadır (UN 2008, Kaufman 1999). Erkeklerin gücü elinde bulundurmalarıyla birlikte bunun sonucunda kar ıla tıkları olumsuzluklar Michael Kaufman tarafından erkeklerin güç ve acıyı bir arada ya amalarına dair gizli hikâyeleri olarak tanımlanmakta ve “*erkeklerin güç ile çelişkili tecrübeleri (men’s contradictory experiences of power)*” olarak adlandırılmaktadır (Kaufman 1999, 2003).

Toplumsal cinsiyet e itsizliklerinin erkekler üzerindeki olumsuz etkilerini kısaca; erkeklerin daima kontrolde ve güçlü görünmek için duygularını bastırmaları, çocuklarıyla mesafeli ili kiler kurmaktan kaynaklı ileti im eksiklikleri, pek çok hastalık riskine kar ı açık olmaları, kadınlara göre daha kısa ya am beklentisine sahip olmaları ve kadınlarla ili kilerinde sorunlar ya amaları ekinde ifade etmek mümkündür. Toplumsal cinsiyet e itsizli inin erkekler üzerindeki bu tür olumsuz sonuçları, toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasının yalnızca kadınlar için de il, erkekler için de olumlu sonuçlar do uraca nı göstermektedir. Erkeklerin ya adıkları bu olumsuzluklar toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımının sa lanması için bir di er önemli gerekçeyi olu turmaktadır. Sonuç

olarak, toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanması tüm toplumla birlikte erkeklerin de yararına olup, erkekler de e itlik çalı malarının içerisinde yer almalıdırlar (Hearn, 2001).

Toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasına ili kin çalı malar erkekler dâhil edilmeden yapıldı nda iki tür olumsuz sonuçla kar ıla ılması muhtemeldir. Her eyden önce, erkekler dâhil edilmediklerinde toplumun her seviyesinde toplumsal cinsiyet e itli i perspektifinde gerçekleştirilmesi öngörülen de i imler aksayabilecektir. Bununla birlikte, mevcut toplumsal cinsiyet e itsizliklerini gidermek için yalnızca kadınları de i - tirmeye çalı mak, mevcut düzen içerisinde erkekler tarafından bir tehdit olarak algılanabilecek ve süreç erkekler tarafından engellenebilecektir. Bu durum beraberinde ba ka toplumsal sorunların çıkmasına da zemin olu turabilecektir. Örne in kadına yönelik iddetle mücadele kapsamında tek tarafı olarak kadın odaklı yapılan çalı malar, erkekler tarafından uygulanan iddetin daha da artırılması riskini ta ıtmaktadır. Bunları ve benzeri olumsuz sonuçları önceden engellemek için erkeklerin katılımının sa lanması önem arz etmektedir.

Dünyada sosyo-ekonomik alanda meydana gelen hızlı de i imler de erkeklerin toplumsal cinsiyet e itli ine katılmaları sonucunu do urmaktadır. Aile yapısı, i bölümü ve küresel ileti im teknolojilerinde ya anan gelişmelerin etkisi erkeklik ve kadın-erkek ili kileri üzerinde de kendini göstermektedir. Bunların içinde toplumsal cinsiyet e itli i ve kadın-erkek ili kileri üzerinde en belirgin ve fazla etkisi olan faktör aile yapısında meydana gelen de i ikliklerdir. Erkek egemenli i aile içinde kadın ve çocuklar üzerinde otorite kurmak biçiminde görülmekle birlikte, günümüzde aile önemli ölçüde de i meye ba lamı tır (UN, 2008). Aile üzerine kültürler arası düzeyde son dönemde yapılan güvenilir bir ara tırma, 20. yüzyılı ataerkil aile düzeninin önemli ölçüde dü ü e geçti i bir yüzyıl olarak nitelendirmekte ve erkeklerin kadınlar ve çocuklar üzerindeki de i tirilemez görünen otoritesinin de de i mekte oldu unu göstermektedir. Aile yapısında görülmeye ba lanan de i imle birlikte, kadınların çalı ma ya amına artan oranda katılmaya ba lamaları da pek çok toplumda toplumsal cinsiyete dayalı i bölümüne ili kin algıların de i meye

ba lamasına sebep olmu tur. Kadınların i ya amına artan oranlarda katılmaları aile sorumluluklarının e it biçimde payla ılması, ebeveyn izni, babalık ve çocuk bakımı gibi yeni konuları gündeme getirmi tir. Bunlar ve benzeri sosyo-ekonomik geli meler, erkeklerin toplumsal cin-siyet e itli ine daha fazla katılımlarını gerekli kılan di er faktörler olarak kar ımıza çıkmaktadır (UN, 2008).

K NC BÖLÜM

2. TOPLUMSAL C NS YET E TL NE ERKEKLER N KATILIMININ ÖN PLANA ÇIKI SÜREC

Bu bölümde öncelikle toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasına yönelik çalı malarda kadın odaklı bakı açısından erkek katılımının ön plana çıkı süreci üzerinde durulacaktır. Erkek katılımının ön plana çıkma süreci öncelikle teorik alanda ele alınacaktır. Daha sonra sürecin uygulamaya dönük çalı malarla geli imi üzerinde durulacaktır. Son olarak toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımının uluslararası alanda geli im süreci; BM, AK ve AB ba lıkları altında incelenecektir.

2.1. Toplumsal Cinsiyet E itli inin Gerçekle tirilmesine Yönelik Çalı malarda Kadın Odaklı Bakı Açısından Erkek Katılımının Önemine

1970'li yıllarla birlikte kadın-erkek e itli inin sa lanmasına yönelik geli - tirilen fikirler ve yapılan faaliyetlerde gittikçe kadın odaklı bakı açısından toplumsal cinsiyet odaklı anlayı a do ru bir yönelme oldu u görülmektedir. Bu kapsamda, toplumsal cinsiyet odaklı dü ünçe sisteminin feministler ve sosyologlar ba ta olmak üzere dile getirildi i ve yalnızca kadın sorunlarına odaklanma anlayı nın yerini kadın ve erkek rollerinin sorgulandı ı bir sistemin aldı ı ve bu eilde toplumsal cinsiyet e itsizliklerinin kayna ına inilmeye çalı ldı ı görülmektedir.

Toplumsal cinsiyet e itsizliklerinin kayna ına odaklanmak, kadınlık ve erkekli in tüm e itsizlikleri nasıl yeniden üreten bir eilde in a edildi - nin anla lmasına yardımcı olmu tur. Kadınlık ve erkekli in toplumsal olarak üretilen konular olmasının ortaya konulmasıyla bu iki konunun ve özellikle de erkekli in de i tirilebilirli inin gündeme gelmesi, toplumsal cinsiyet e itli ine ula mada erkeklerin rol ve sorumlulukları konusunun tartı lmasını beraberinde getirmi tir.

Bugün gelinen noktada toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı olarak adlandırılan argüman, ba ta BM olmak üzere uluslararası kurulu lar tarafından önemi artan ölçüde dile getirilen bir konu olarak kar ımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda, Nairobi leriye Dönük Stratejileri kadın odaklı bakı açısından toplumsal cinsiyet anlayı na geçildi ini simgelerken; Pekin'de düzenlenen Dördüncü Dünya Kadın Konferansı ise bu

anlayı ı bir adım daha ileriye götürerek toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımının önemini açık bir biçimde dile getirmi tir.

Sonuç olarak, kadın hareketinin ba arıları neticesinde geli tirilen kadın politikaları, “yeni” erkekler ve babalar talep etmi tir. Bu çerçevede, kadın hareketi erkekleri de etkilemi tir. Örne in, kadın odaklı politikalar sonucunda görev ve sorumlulukların kadınlarla erkekler arasında e it paylaşımının sa lanması gibi politika öncelikleri gündeme gelmi tir. Bunun için, toplumsal cinsiyet e itli inin tüm toplumu kapsayacak biçimde gerçekleştirilmesinde erkeklerin de cinsiyetçi rolleri ile kimliklerini de i tirmelerinin gere i ortaya çıkmı tır. Bu kapsamda, erkeklere özgü politika geli tirme ve erkeklerin de toplumsal cinsiyete ili kin tartışmalara aktif biçimde katılmalarına ili kin ihtiyaçların ortaya çıkmasının kadın politikalarının bir sonucu oldu unu söylemek yanlış olmayacaktır.

2.1.1. Toplumsal Cinsiyet E itli ine Erkeklerin Katılımının Teorik Alanda Geli im Süreci

Kadın-erkek e itli i tartışmalarında erkekler ve erkeklik üzerine odaklanılması pek çok etkenin sonucu olmakla birlikte, bu alandaki birinci ve en ba ta gelen etken hiç üphesiz ki feminist harekettir. İlk kez erkeklerin ve erkek eylemlerinin tüm özellikleri üzerine dü ünmeye iten ve bu konularda çe itli sorular gündeme getirenler feministler olmu tur. Ayrıca feminizm, erkekleri görünmez kılan ve bir çe it toplumsal cinsiyet körlüğüne sebep olan “politik aktör” benzeri terimler yerine do rudan erkek terimini kullanmı ve bu kullanımın yaygınlaşmasını sa lamı tır. Bugün hâlâ erkekler, e itlik ve iktidar kavramlarını bir arada kullanmak için feminizm tarafından geli tirilen ataerkillik, toplumsal cinsiyetçi hiyerar i ve toplumsal cinsiyet düzeni gibi kavramlara ihtiyaç duyulmaktadır (Hearn, 2001).

Her ne kadar erkekler görmezden gelmi , ihmal etmi veya unutmula olsa da feminizm erkekler için birçok teorik ve pratik dersler vermi tir. Örne in, toplumsal cinsiyet ili kilerini anlamak için kadınlarla erkekler arasındaki iktidar ili kilerine dikkat çekilmesi gerekti i feminist teorinin görü üdür. Toplumsal cinsiyet ili kilerinin, özellikle de erkeklerin toplumsal yaşamda süregelen baskınlıklarının dönü türülmesi için kadınların ve kadınlar tarafından yapılmakta olanların de i mesinin yanında er-

keklerin de de i mesinin gereklili ini ortaya koyan da yine feminist dü ünçe olmu tur (Hearn, 2001).

Bu kapsamda, mizojininin³ feminist teoriyi do urdu u dü ünülürse, feminist teorinin de “erkeklik” kavramını do urdu unu söylemek yanlış olmayacaktır. Kadınların yüzyıllardır kültürden kültüre de i en biçimde yazarlar, flozofar ve popüler söylemler tarafından ayıplanmaları ve ikincil konuma itilmeleri, kadınları ve bazı erkekleri bunun aksini ispata yönlendirmi tir (Gardiner, 2005).

Bu do rultuda, ilk feminist teoriler esas olarak savunmacı bir tutum sergilemi ve erkeklerin insanlı ın aslı-özü oldukları dü ünçesini sorgulayarak erkekleri ve erkeklerin toplumsal kurumları kendi çıkarları do rultusunda ekillendirmelerini yargılamı tır (Gardiner, 2005). Bu yıllarda Simone de Beauvoir çı ır açan “ kinci Cins” adlı kitabıyla, kadınların eksiksiz birer birey olma iddialarını savunmu , erkeklerin kendi ideallerini gerçekle tirmek için kullandıkları hak iddialarını erozyona u ratımı ve e itli in, kadın ve erkek olarak bireyin insanlı ının, kadın ve erkek olarak varlı ıyla çatı madı ı zaman gerçekle ebilece ini iddia etmi tir. De Beauvoir bu kitabıyla aynı zamanda kadınla erkek cinsiyetleri arasında var olan farkın do al ko ullardan de il, kültürel ko ullardan kaynaklandı ını savunmu tur (De Beauvoir, 1972).

İlk feministler, hak ve ayrıcalıklardan vatanda ı olarak e it biçimde yararlanma sava ı verirken; özgürlük, birlik/cemiyet ve e itlik gibi kavramların cinsiyetçi biçimde ele alınmasını sorgulamı , erkeklerin do u tan üstün oldukları fkrini reddetmi ve bir yerde feminist teorinin erkeklik çalı malarını ba latmasına da öncülük etmi lerdir. Kadın hareketi tarafından ilk zamanlarda dile getirilen bu dü ünceler bazı erkekler tarafından da desteklenmi tir. Örne in, bu yıllarda ngiliz flozof John Stuart Mill, kadınlarla erkeklerin e itimden e it biçimde yararlanmasının erkeklerin üstün zekâya sahip oldukları iddiasını ortadan kaldıracak ını öne sürmü tür (Gardiner, 2005).

Yirminci yüzyıl feminist hareketine gelindi inde bu teorinin en önemli ba arılarından birinin “toplumsal cinsiyet” kavramını ortaya atması oldu u söylenebilir. Bu dönemdeki feministler, “erkeklik” ve “kadınlı ın” çok

3 Mizojini “kadın dü manlı ı” anlamında kullanılan bir terimdir.

yetersiz biçimde tanımlandığını, bu iki kavramın tarihi süreçler içinde de i ebilmesine rağmen insanlara biyolojilerine göre atıfta bulunulduğunu ortaya koymuştur. Toplumsal cinsiyet kavramı, kadın ve erkek uzun yıllardır doğaları gereği yapılan atıfı sorgulamı ve geleneksel cinsiyetçi kadın-erkek ayrımının statik bir ayrım olarak doğa gerçeği biçiminde adlandırılmasını yadsıyarak bu ayrımın esas olarak kültürel bir gruplandırma olduğunu göstermiştir. Bu dönemdeki feminist teoriler, toplumsal cinsiyet etkisizliklerinin sebeplerini, araçlarını ve sonuçlarını sorgulayarak kadınların durumlarını geliştirecek etkili yollar oluşturmaya çalışmıştır (Gardiner, 2005).

Kadın hareketinin yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren tekrar canlanmasıyla birlikte, erkek egemenliğinin sebeplerini ortaya koymak, erkekler ve kadınlar hakkındaki yanlış varsayımları düzeltmek ve yeni tartışmalar altında kadınlarla erkeklere dair doğru imajları belirlemek amacıyla pek çok teori ortaya atılmıştır (Gardiner, 2005).

Yirminci yüzyıl liberal feministleri, erkeklerin yararlandığı imtiyazlardan kadınların da yararlanmasına yönelik hak arayışını geleneğini sürdürmüştü; toplumsal cinsiyet adaletinin kanunların ve çocukların sosyalleşme süreçlerinin de i tirilmesi yollarıyla sağlanabileceğini savunarak eril kuralların çok fazla sorgulanmadığı daha dar bir etlik modelini benimsemişlerdir. Çağdaş liberal feministler ise analizlerinde daha karmaşık bir yol izlemiştir. Bu ekoldeki feminist teoriler; kanunların, medyanın, devletin ve uzmanlık alanlarının nasıl toplumsal cinsiyetçi biçimde örüldüğüne ilişkin araştırmalarda, erkeklik üzerine çalışmalardan da yararlanılmasını öngörmüştür (Gardiner, 2005).

Radikal feministler, kadınların ikincilliğini savunan cinsiyetçi yaklaşımlara karşı basit biçimde savunmacı olmaktan çok erkekliğe saldırma yolunu seçmişlerdir. Bu kapsamda, radikal feministlerin erkekliğin görünülerinin daha sert ve negatif olduğu görülmektedir (Gardiner, 2005).

Kültürel feministler ise eril baskınlık ve cinsiyetçi tutumların kalıtsal olduğunu reddederek bunların toplumsal pratiklerin birer sonucu olduğunu iddia etmiş ve erkeklik ile kadınlığı birbirinin tamamlayıcısı olarak tanımlamışlardır (Gardiner, 2005). Bu akımda yer alan bazı düşünürler, erkekliğin erkeklerin hayatları için ayrıcalık kaynağı olmaktan çok erkek-

ler için de son derece sınırlandırıcı oldu unu savunmu ve bu yüzden erkeklerin de de i im için istekli olmaları gerekti ini ortaya koymu tur (Chodorow, 1978).

Post yapısalcı feministler, toplumsal cinsiyetin kalıtsal ve de i mez olmadı ını, aksine de i ken, müzakere edilebilir ve tekrarlanan fillerle olu turuldu unu savunmu lardır. Post yapısalcı feministlerden Judith Butler, “Cinsiyet Belası” (Gender Trouble) adlı kitabında toplumsal cinsiyeti bir tür “sürekli ki ile tirme (persistent impersonation)” olarak tarif etmi ve toplumsal cinsiyetin sunili ini ortaya koymaya çalı mı tır (Butler, 2008).

Feminist teoriler, özellikle de radikal feminist teoriler, bazı erkek teorisyenler tarafından da kabul görmü tür. John Stoltenberg, 1989 yılında kaleme aldı ı “Erkek Olmayı Reddetmek” (Refusing to Be a Man) adlı kitabıyla, erkek egemenli ine kar ı olan erkeklerin de var oldu unu iddia etmi , erkeklerin kadınlara kar ı olan kötü davranı larını ele tirmi ve bunları toplumsal cinsiyet e itsizli inin sonuçları olarak nitelendirmi tir (Gardiner, 2005). Stoltenberg’in tutumu ba ka erkekler tarafından da desteklenmi tir. Freedman (2002)’a göre, bugün dünyanın pek çok yerinde erkekler di er erkeklerle birlikte kurdukları “profeminist⁴” olu umlarla toplumsal cinsiyete dayalı iddetle mücadele etmektedir (Gardiner, 2005).

Görüldü ü gibi feminizmin pek çok kolu erkekli i, insan rasyonelli i ile e de er kabul edilen bir itibar unsuru olmaktan çok toplumsal cinsiyetçi bir yapı olarak görünür kılmaya çalı mı tır (Gardiner, 2005).

Feministler maskülinist erkek çalı malarını hicvederken, erkekler tarafından gerçekleştirilen profeminist gayretleri memnuniyetle kar ılamı - lardır. Örne in Amerikan feminist gazeteci Gloria Steinem erkeklerin çocuk bakımıyla daha çok ilgilenmeleri, duygularını daha çok dile getirmeleri, iddete ba vurmamaları ve kontrolcü olmamalarına atıfta bulunarak “kadınlar erkek hareketi istiyor” ifadesini kullanmı tır (Gardiner, 2005). ngiliz psikolog Lynne Segal ise erkeklerin toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasına kar ı a ır çekimde (slow motion) hareket etmele-

4 Profeminist, feminizmi ve toplumsal cinsiyet e itli ini sa layacak çabaları aktif bir e- kilde destekleyen erkeklerle atfedilen bir terim olarak kullanılmaktadır.

rini ele tirmi ve erkeklerin kendi deneyimlerine odaklanarak erkeklerin toplumsal cinsiyetten kaynaklanan sorunlarını ortaya koymu ve erkek çalı maları adıyla yeni bir inceleme alanının do masına öncülük etmi tir (Segal 1990, 1997).

Feminist teoriler, kültürel ideolojilerin erkekleri kayırdı nı, toplumsal kurumların bu kültürel ideolojileri yansıttı nı ve tek bir erke in veya alt gruptaki bir erke in di er erkeklere veya kadınlara kar ı payına dü en avantajlarda farklılıklar görülse de toplu olarak erkeklerin, toplu olarak kadınların ba ımlılı ndan/ikincilli inden yararlandı nı gözler önüne sermi tir. Dolayısıyla kadınların toplumsal konumlarını anlamaya çalı an ve kadın odaklı bakı açısıyla adalet aray ı içerisinde olan feminist teoride erkekler ve erkeklik önemli yer edinmi tir. Boxer (1998)'a göre, feminist dü ünçe, ça da “erkekler ve erkeklik çalı malarının” entelektüel gayretler olarak formasyonunda da önemli rol oynamı tır (Gardiner, 2005).

Günümüzde feminist teorisyenler erkeklik üzerine çalı an bilim insanlarına daha sıklıkla atıfta bulunmaktadır. Bunun tersi bir durum olarak erkeklik üzerine çalı an teorisyenlerin de feminizme daha sık atıf yaptıkları görülmektedir. Feminist dü ünürler artık erkeklik çalı malarının teorik anlay ı larından ve deneysel bulgularından yararlanmakta ve toplumsal cinsiyetin kurumsal çeli ki ve de i imlerini daha geni biçimde ortaya koymaktadırlar (Gardiner, 2005).

Hızla de i en dünyada feminist teoriler de, erkekler ve erkeklik çalı malarının yanı sıra di er sosyal adalet hareketleriyle birlikte geli mesini sürdürmekte ve kadınlar, erkekler ve dünyadaki tüm insanlar için e itlik aray ı nı en üst seviyede devam ettirmektedir. Anzaldúa (2002)'ya göre, içinde bulundu umuz asırda temel insan haklarına, e itli e, tüm insanlara, canlılara ve dünyaya kar ı saygıya ba lı daha kapsayıcı bir feminizm iste i dile getirilmektedir (Gardiner, 2005).

2.1.2. Toplumsal Cinsiyet E itli ine Erkeklerin Katılımının Uygulamaya Dönük Çalı malar Sonucunda Ortaya Çıkı ı

Feminist teorinin do rudan veya dolaylı biçimde erkekler ve erkekli i gündeme getirmesine ek olarak, günümüzde toplumsal cinsiyet e itli-

inin sa lanmasında erkeklerin rolü konusuna gittikçe artan oranda ilgi gösterilmesi, son otuz yıldır küresel planda yürütülen toplumsal cinsiyet politikaları ile beraberindeki paradigma de i ikliklerinin do al bir sonucu olarak kar ımıza çıkmaktadır (Ertürk, 2004: 3-21).

Toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanması kapsamında uygulanan politikalar, toplumda daha önce fark edilmeyen ve u ra ılması zor olan meseleleri görünür kılmı tır. Kadınların e it hak ve imkânlarla ula mak ve toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanması yönündeki talepleri, bugün toplumda süregelen ve temelde toplumsal cinsiyet e itsizliklerinin kayna ını te kil eden pek çok sorunun tespit edilmesine imkân sa lamı tır. Örne in, e itlik mücadelesi, kamu politikalarının olu turulması ve uygulanması süreçlerinin, asıl amaç bu olsun ya da olmasın, genel olarak erkekleri gözeten bir yakla ım sergilemekte oldu unu ve bu politikaların toplumda var olan cinsiyetçi tutumların yeniden üretilmesine sebep olduklarını ortaya çıkarmı tır. Toplumsal cinsiyet e itli i çalı maları sonucu olu an bu ve benzeri konulardaki farkındalıklar ve normalde görünür olmayan meselelerin aç ı a çıkması, örnekte verilen sorunlara benzer sorunların çözümü için gerekli dinamikleri de beraberinde getirmi tir. Bugün gelinen nokta, uzun yıllardır süregelen e itlik taleplerinin gerçekle tirilmesinde gerekli dinamiklerden birinin toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı oldu unu göstermektedir (Connell, 2003).

Bu kapsamda, ulusal veya uluslararası düzeyde yapılan çalı malarda toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımına gittikçe artan oranda vurgu yapıld ı ı görülmektedir. Örne in, 2001 yılında AB'nin sveç Dönem Ba kanlı ında Örebro'da "Erkekler ve Toplumsal Cinsiyet E itli i" konulu bir toplantı gerçekle tirilmi tir. Bu toplantıda, AB'nin kurucu anla malarından itibaren toplumsal cinsiyet e itli ine vurgu yapılmasına ve pek çok AB ülkesinde tüm yasalarda var olan e itlikçi düzenlemelere ilave olarak özel e itlik yasalarının bulunmasına ra men toplumsal cinsiyet e itli inin hâlâ sa lanamadı ı belirtilmi tir. Bu durumun hükümetlerin ihmalleri ve toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasının uzun bir süreç gerektirmesi gibi nedenleri olmakla birlikte asıl olarak unutulana önemli nedenin toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı oldu unun alt ı çizilmi tir (Hearn, 2001).

Toplumsal cinsiyet e itli i alanında yürütülen politikalar yanında uygulamaya dönük çalı malar sonucunda da toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı, önemi gittikçe anlaşılan bir konu olarak gündeme gelmiştir. Yürütülmü veya yürütülmekte olan birçok proje ve program beraberinde erkeklerin katılımının önemi ve gereklili ini ortaya koymuştur. Dünyanın pek çok yerinde kadınları hedef alan sağlık, eğitim, aile planlaması, kadına yönelik şiddetle mücadele ve kalkınma gibi alanlarda yapılan çalı malar, kadınların bu programlara katılımlarının sağlanması veya bu programların başarıya ulaşması noktasında erkeklerin önemli bir engel, ço u zaman ise temel engel olduklarını göstermiştir. Bu açıdan, erkeklerin bu türlü engellemelerinin önüne geçmek, yürütülen çalı maların başarıya ulaşmasını sağlamak ve toplumsal cinsiyet e itli ine ulaşmak için erkeklerin de bu çalı malara dâhil edilmeleri gerekti i yaklaşımı, kadınlarla yapılan pek çok çalı manın bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Ruxton, 2004).

Kadınlarla yapılan çalı maların erkek katılımının gereklili i sonucunu doğurmasına en güzel örneklerden birini sağlık alanında yapılan çalı malarda görmek mümkündür. Bu alanda yapılan çalı malar, erkeklerin güç ve ayrıcalığı ellerinde bulundurmalarının kadın sağlığını olumsuz yönde etkileyen faktörlerin başında geldi ini ortaya koymuştur. Bu durum kendini en açık biçimde cinsel sağlık ve üreme sağlığı alanında göstermektedir. Bu alanda yürütülen programlar, kadınlarla erkekler arasında var olan eşitsizliklerin, kadınların cinsel davranışlarını kontrol etmelerine sınırlılık getirdi ini göstermiş ve kadınları cinsel yolla bula an hastalıklara karşı korunmak için gerekli tedbirleri almaktan alıkoymadığını ortaya koymuştur. Bununla birlikte, toplumsal cinsiyet kural ve uygulamalarının kadınları cinsel yolla bula an enfeksiyon risklerine karşı daha kırılganla tırdığı yine yapılan çe itli çalı maların ortaya koyduğu önemli sonuçlar arasında yer almaktadır. Bu açıdan, yalnızca kadınların cinsel sağlık ve üreme sağlığı konularında bilinçlendirilmelerinin tek başına bir çözüm olamayacağı anlaşılmıştır (UN, 2008).

Kadınların hastalanmaları halinde sağlık kuruluşlarından yararlanma noktasında da yakınları olan erkekler tarafından kısıtlanabildikleri yürütülen çalı maların ortaya çıkardığı bir diğer önemli sonuçtur. Kadınların sağlık kuruluşlarından yararlanmalarındaki kısıtlama erkekler tarafından

do rudan veya dolaylı olarak engellenme ekinde olabilmektedir. Erkeklerin kadınların ev dı ndaki hareketlili i üzerindeki kontrolü do rudan engellemenin sebebi olarak kar ımıza ıkarken, sa lık kurulu una ba vurdu unda kadının iddet görme riskinin bulunması dolaylı engellenme sebebi olarak kar ımıza ıkılmaktadır (Ruxton, 2004).

Bununla birlikte, kadınların sa lık hizmetlerinden gerekti i gibi yararlanamamalarının, kadın yoksullu u veya kadınların sa lık harcamaları dâhil hane içinde yapılacak harcamalar üzerinde söz sahibi olmamaları gibi sebeplerden kaynaklanabildi i de tespit edilen bir ba ka durumdur (UN, 2008).

Dünya ıpında sa lık alanında yapılan ıalı malar, kadın odaklı olsun veya olmasın, toplumsal cinsiyet ili kilerinin sa lık sektöründeki etkisini ortaya koymu tur. Kadınların temel insan hakları arasında yer alan sa lık hizmetlerine eri im hakkından dahi, erkek egemen zihniyet nedeniyle olması gereken ölçüde yararlanamadıkları görülmü tür. Bu durum, erkeklerin toplumsal cinsiyet e itli ine katılımının sa lık sektörü için önemini ve gereklili ini gündeme getirmi tir (UN, 2008).

Uluslararası Kadın Ara tırmaları Merkezi (International Center for Research on Women [ICWR]) tarafından 2007 yılında düzenlenen “Erkeklerin HIV ve AIDS’ten Korunmaya, Cinsel Sa lık ve Üreme Sa lı ı ile Toplumsal Cinsiyete Dayalı iddetin Önlenmesine Katılmaları” konulu seminer, kadınların sa lık ve refahlarında erkeklerin kritik rollerinin farkına varılmasının sonucunda bu alanda erkeklerle yapılan ıalı maların sayısında ciddi artı ların oldu unu ortaya koymu tur. Seminer sonucunda, kadınlar ve erkekler için arzulanan sa lık uygulamalarının gerçekte tirilebilmesi için toplumsal cinsiyetçi kurallar ile bu ba lamda erkekli in de i tirilmesinin gereklili ine ula ılmı tır (ICRW, 2009).

Sa lık alanında yürütülen programlar, e itsiz toplumsal cinsiyet düzeni her ne kadar erkeklere birtakım ayrıcalıklar sunsa da, bu düzenin kadınlar kadar erkekler için de sa lık açısından olumsuz sonuçlar do urdu unu göstermi tir. Toplumsal cinsiyet e itsizliklerinin erkekler üzerinde yol açtı ı çok çe itli sa lık sorunları, toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasını gerekli kılan ve önemini ortaya koyan bir ba ka etken olarak kabul edilmektedir (UN, 2008).

Uygulamaya dönük çalı malarda toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımının gereklili i sonucunu do uran en güzel örneklerden bir di erini kalkınma programlarında görmek mümkündür.

Bilindi i gibi, feminist söylem ve uluslararası siyasi çerçeve, kadın-erkek e itsizli ini ilk olarak biyolojik cinsiyet temelinde ele almakla i e ba lamı tır. Bu anlayı ın zaman içinde geli mesiyle birlikte, kadınların toplumsal ya amda maruz kaldıkları ayrımcı uygulamalar daha çok fark edilmi tir. Bu çerçevede, kadınların güçlenmelerine ve kadın-erkek e itli inin sa lanmasına ili kin çalı malar kalkınma politikalarını da etkilemi tir (Ertürk, 2004: 3-21).

Kalkınma ve kadın konusu ilk zamanlarda kadınların kalkınmanın sa la dı ı avantajların ya tamamen dı ında tutuldukları veya kadınların kalkınma süreçlerine kadınları marjinalle tirecek biçimde dâhil edildikleri ele tirileri etrafında ele alınmı tır. Bu ele tiriler sonucunda kalkınma politikaları, kalkınma için ayrılan kaynakların kadınların durumlarının iyile tirilmesine ve kadınların kalkınmaya olan olumlu katkılarının görünürlü ünün sa lanmasına imkân verecek biçimde dönü türülmü tür. Bu dönü üm zaman içerisinde “Kalkınmada Kadın” (WID: Women in Development) yakla ımı olarak adlandırılmı tır (Ertürk 2004: 3-21, Esplen 2006).

WID yakla ımı, kadınların toplumda hemen her seviyede ya amakta oldukları dezavantajlı durumların daha açık biçimde anla ılmasına yol açmı tır. Ayrıca WID yakla ımı kapsamında geli tirilen programlar bir yandan kadınların durumlarının iyile tirilmesine ve kadınların kaynaklara eri imine bir ölçüde katkı sa larken di er yandan kadınların haneye, ulusal ve küresel ekonomiye olan katkılarının anla ılmasını sa lamı tır. Bu durum kadınların haneye, ulusal ve uluslararası ekonomiye olan katkılarının kabul edilmesini de beraberinde getirmi tir (Ertürk, 2004: 3-21).

Bununla birlikte, WID yakla ımı toplumsal de erler, uygulamalar ve kurumlar tarafından kadınların ikincil konumlarına sebep olan e itsizliklerin temel yapısıyla ilgilenmekten uzak kalmı tır. Bu çerçevede, WID yakla ımı kadınlar açısından belirli açılımlar sa lamı sa da toplumsal ve kurumsal dönü ümler hedefememi ve var olan toplumsal yapılara

kadın bakı açısını yerle tirmeye çalı mı tır. Bu açıdan, WID yakla ımı bir ölçüde sınırlı kalmı tır (Acuner 1999, Ertürk 2004: 3-21).

Toplumsal cinsiyet kavramının ön plana çıkmasıyla birlikte, toplumda görülen e itsizliklerin ve kadınların toplumsal ya amda her seviyede maruz kaldıkları ikincil konumların yalnızca cinsiyetten kaynaklanmadı ı ve bu durumun çok boyutlu tarafarı oldu u anlayı ı giderek güç kazanmı tır. Kadın-erkek e itli i ba lamında toplumsal cinsiyet perspektifne geçilmesi; e it olmayan iktidar ve güç ili kilerinin toplumsal cinsiyet ili kilerinin çekirde ini olu turdu unun fark edilmesini; tüm sosyal, siyasi ve ekonomik yapılarla birlikte kalkınma politikalarının da toplumsal cinsiyet farklılıkları kapsamında yeniden gözden geçirilmesinin gereklili ini ve kadın-erkek e itli inin sa lanabilmesi için toplumsal ve kurumsal anlamda dönü türücü de i imlerin gerekli oldu unu gözler önüne sermi tir (Ertürk, 2004: 3-21).

Bu durum, kadınların güçlendirilerek erkeklerle her seviyede e it olmalarının sa lanması için geli tirilen kalkınma politikalarının tasarı ve uygulama süreçlerini de etkilemi tir (Ertürk, 2004: 3-21).

Bu çerçevede, kalkınma politika ve uygulamalarının odak noktası 1980'li yıllarla birlikte WID yakla ımından Toplumsal Cinsiyet ve Kalkınma yakla ımına (GAD: Gender and Development) do ru kaymı tır. Bu çerçevede, kalkınma programlarında yalnızca kadın odaklı yakla ımın yetersiz oldu u görü ünden hareketle, kadınlarla erkekler arasında toplumsal olarak ve tarihi süreç içerisinde in a edilen "ili kiler" üzerine odaklanmanın gereklili inin anla ılması sonucu GAD yakla ımı ortaya çıkmı tır. GAD yakla ımı toplumsal cinsiyet "ili kilerinin" kalkınmada asıl odak olmasını ve kadın-erkek e itli inin sa lanması amacıyla tüm kalkınma faaliyetleri ile planlama süreç ve yapılarına toplumsal cinsiyet perspektifnin dâhil edilmesini öngörmektedir (Ruxton 2004, Esplen 2006).

WID yakla ımından toplumsal cinsiyeti tartı manın merkezine yerle tirilen GAD yakla ımına geçilmesi, önemli politik çıkarımları da beraberinde getirmi tir. Buna göre, kalkınma politikaları yalnızca kadınların temel ihtiyaçlarının kar ılanmasını ve kaynaklara eri imini amaçlayan kadın projelerine odaklanmamalıdır. Çünkü kalkınmada bütüncül ve entegre bir tutum sa lanabilmesi için politika ve uygulamanın; normatif, kurum-

sal ve yapısal anlamda de i imi hedefleyen stratejiler üzerine bina edilmesinin gereklili i giderek daha çok anlaşılmıştır (Ertürk 2004: 3-21).

Böylece, kalkınmada bütüncül bir tutum sağlanabilmesi ve kadınların temel ihtiyaçlarına ek olarak stratejik ihtiyaçlarının da karşılanabilmesi için kalkınma programlarının toplumsal cinsiyet e itli kileri bakımında erkeklerin de i imini de içermesi gerekti i görülmü tür. Dolayısıyla, Chant ve Gutmann (2000)'a göre, GAD yaklaşımının toplumsal cinsiyet e itli kilerini odak noktasına alması, erkekler ve erkeklik üzerine kaçınılmaz olarak daha aktif çalı maların geli tirilmesi sürecini de beraberinde getirmi tir (Ruxton 2004, Esplen 2006).

GAD yaklaşımı yoluyla erkeklerin rolü ve katılımına vurgu yapılmasının, kadın odaklı program ve projelerin iptal edilmesi anlamını taşımadığını burada belirtmekte yarar vardır. Çünkü toplumsal cinsiyet e itli i, tüm bireylerin e it hak ve fırsatlardan yararlanması ve sorumlulukların e it paylaşımını öngördü ü kadar dezavantajlı durumda olanlara yönelik özel önlemler alınmasını da içermektedir (Ruxton, 2004).

Uygulamaya dönük çalı malar sonucunda toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımının önemini ortaya çıkaran bir di er örnek de toplumsal cinsiyet e itli inin tüm ana plan ve programlara dâhil edilmesi (gender mainstreaming) anlayışıdır.

Kadın-erkek e itli i bakımında toplumsal cinsiyet kavramının ortaya çıkışı beraberinde siyasi alanda da önemli etkiler doğurmu tur. 1997 yılında BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi (ECOSOC), toplumsal cinsiyet e itli inin sağlanması için bütüncül ve entegre bir yaklaşım duyulan ihtiyaç ile tüm toplumsal yapılarda dönü türücü bir de i imin gerekliliğinden hareketle “toplumsal cinsiyet e itli inin ana plan ve programlara dâhil edilmesi” (gender mainstreaming) stratejisini uluslararası gündeme taşımıştır (Ertürk, 2004: 3-21).

Toplumsal cinsiyet e itli inin ana plan ve programlara dâhil edilmesi stratejisi, toplumsal cinsiyet e itli i perspektifinin politika yapıcılar tarafından düzenleme, yeniden düzenleme, geliştirme, ilerleme ve değerlendirme gibi tüm politika süreçlerine her seviye ve a amada dâhil edilmesi olarak

tanımlanmaktadır (CoE, 2004 a). BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi'nin tanımına göre bu strateji aynı zamanda herhangi bir mevzuat, politika, plan veya programın kadınlar ve erkekler üzerindeki etkilerinin (önce-den) ölçülerek kadınlarla erkeklerin bu düzenlemelerden e it olarak yararlanmalarının sa lanması ve bu düzenlemelerin yeni bir e itsizlik yaratmasının önlenmesi anlayı nı da içermektedir (UN, 2002).

Walby (2004)'e göre toplumsal cinsiyet e itli inin ana plan ve programlara dâhil edilmesi stratejisi, toplumsal cinsiyetin yalnızca kadınlar için problem olu turdu u yönündeki yanlı algıya kar ılık olarak ortaya çık-mı tır (Ministry of Social Affairs and Health of Finland, 2006).

Toplumsal cinsiyetin temelde yalnızca kadınlarla ilgili oldu u dü ünüldü-ünde, toplumsal cinsiyetin "ili kileri" ele alan yönü fark edilemeyecek ve kurumsal olarak (yeniden) üretilmekte olan e itsiz güç ili kileri kav-ranamayacaktır. Pease (2006)'e göre, bu durum beraberinde erkeklerin toplumsal cinsiyet kimliklerinin incelenmemesine ve e itsizli e yol açan erkek davranı larının do al kar ılanmasına yol açacaktır (Ministry of Social Affairs and Health of Finland, 2006).

Bu çerçevede, toplumsal cinsiyet e itli inin ana plan ve programlara dâhil edilmesi stratejisi, daha bütüncül toplumsal cinsiyet e itli i politika-ları geli tirilmesi için erkeklerin de toplumsal cinsiyet e itli i süreçlerine dâhil edilmelerine, erkeklerin ihtiyaçlarının da göz önünde bulundurul-masına ve erkeklerin cinsiyetçi tutum ve davranı larının dönü türülme-sinin gereklili ine atıfta bulunmaktadır.

Sonuç olarak, toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanması için ileri bir adım olarak ortaya çıkan toplumsal cinsiyet e itli inin tüm ana plan ve prog-ramlara dâhil edilmesi stratejisi bu alanda bir ikinci ileriye dönük adım olan toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı konusunu gündeme getirmi tir (Ertürk, 2004: 3-21).

Teorik düzeyde kaydedilen geli meler sonucu toplumsal cinsiyet e it-li inin sa lanmasında önemli bile enlerden birinin erkeklerin katılımı oldu unun ortaya çıkması, sa lık ve kalkınma alanlarında verilen örnek-lerden de anla ıldı ı gibi uygulamaya dönük çalı malar tarafından da ortaya konulan önemli bir geli medir.

2.2. Toplumsal Cinsiyet E itli ine Erkeklerin Katılımının Uluslararası Alanda Geli im Süreci

Toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanabilmesi için gerekli ko ullardan birinin erkeklerin toplumsal cinsiyet e itli ine katılımının sa lanması oldu unun anla ılması üzerine erkeklerin, kadın haklarının geli tirilmesi, korunması ve toplumsal cinsiyet ili kilerinin e itlikçi biçimde de i tirilmesi amacıyla olu turulan politika ve stratejilerde yer almalarının sa lanması yakla ımı 1990'lı yıllarla birlikte uluslararası alanda ön plana çıkmaya ba lamı tır. Bu çerçevede, bu bölümde toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımının uluslararası alanda geli im sürecine yer verilerek konu BM, AK ve AB ba lıkları altında ele alınacaktır.

2.2.1. Birle mi Milletler

Evrensel niteli i ile uluslararası toplumun ortak iradesini en geni e kilde ortaya koyabilece i tek kurulu olan ve küresel alanda ilgilendi i pek çok konuya ek olarak kadınların güçlendirilmesi, kadın haklarının korunması ve geli tirilmesi ile toplumsal cinsiyet e itli i alanında ön açıcı çalı malar yürüten BM, toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı konusunda da ufuk açıcı bir kurulu olarak kar ımıza çıkmaktadır.

Bu çerçevede, BM tarafından düzenlenen iki küresel konferans, toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımına ve toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasında erkeklerin rol ve sorumluluklarına yer veren anlayı a do ru atılan adımların ilk sinyallerini vermi tir. Bu iki küresel konferans, BM Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı (ICPD) ile Dördüncü Dünya Kadın Konferansı'dır (UN, 2008).

1994 yılında gerçekte tirilen ICPD'de toplumsal cinsiyet e itli inin aile ya amından ba layarak geli tirilmesi vurgulanmı ve erkeklerin cinsel ya am ve üreme sa lı na ili kin sorumlulukları ile sosyal hayattaki ve aile içindeki rollerine dikkat çekilmi tir. Ayrıca erkeklerin bu alanların tümünde sorumluluk almaları için te vik edilmelerinin önemine vurgu yapılmı tır. Bu kapsamda, Konferans sonucunda kabul edilen Eylem Programı'nın "Toplumsal Cinsiyet E itli i, Adalet ve Kadınların Güçlendirilmesi" ba lıklı dördüncü bölümünde "Erkeklerin Sorumlulukları ve

Katılımları” ba lı na yer verilmi tir (Cairo Programme of Action, 21. BM Genel Kurulu). Bu ba lık altında yer alan “Eylemin Temeli” alt ba lı n- da;

“Hem erkeklerin hem de kadınların bilgi, yakla ım ve davranı - larındaki de i imler, kadınlar ve erkekler arasında uyumlu bir i birli inin sa lanmasının önko ullarıdır. Erkekler toplumsal cin- siyet e itli inin gerçeikle tirilmesinde kilit rol oynamaktadırlar; çünkü pek çok toplumda erkekler, ailenin geni li inin ne kadar olaca ı gibi özel ya ama ili kin kararlardan hükümet program ve politikaları konusunda alınan kararlara kadar sosyal ya amın neredeyse her kesiminde egemen güçtürler. Bu yüzden, cinsellik ve üreme sa lı ı ile erkekler ve kadınların ortak sorumlulukları konularında kadınlar ve erkekler arasındaki ileti mi geli tirmek, erkeklerle kadınların özel ya am ve kamu ya amında e it olduk- ları anlayı nın geli tirilmesi için gereklidir.”

ifadesine yer verilmektedir (UN, 1994).

1995 yılında düzenlenen Dördüncü Dünya Kadın Konferansı kadın-erkek e itli inde “ortak sorumluluk ilkesini” beyan etmi , e itli in tam olarak sa lanmasında her iki cinsiyetin rol ve sorumluluklarına atıfta bulunmu - tur. Konferans sonucunda kabul edilen Pekin Eylem Platformu’nda, “Ey- lem Platformu, bütün dünyada toplumsal cinsiyet e itli ini sa lamaya yönelik ortak hedefe ili kin olarak kadınların da payla tı ı ortak endi- elerin, ancak erkeklerle ortaklık yaparak ve birlikte çalı arak çözülebilece ini vurgular.” denilerek kadın haklarına ili kin çabaların ba arıya ulaşmasının ancak “erkeklerle i birli i içinde” gerçeikle tirilebilece ini ifade etmi tir. Buna ek olarak, Eylem Platformu ile hükümetler “erkek- leri, e itli e yönelik bütün faaliyetlere tam katılımında bulunmaya te vik etmeye” davet edilmi tir (UN, 2008).

Bu iki önemli konferansa ek olarak, di er bazı küresel BM konferansları da toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasında erkeklerin rol ve sorum- lulu u hususuna dikkatleri çekmi tir.

1995 yılında gerçeikle tirilen Dünya Sosyal Kalkınma Zirvesi ve 2000 yılında gerçeikle tirilen Zirve'nin gözden geçirme toplantısı, aile ve ev içi

sorumluluklar ile çalı ma ya amına ili kin sorumlulukların payla ılması noktasında erkeklerin rolüne vurgu yapmı tır (UN, 2008).

1997 yılında BM E itim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO) ile BM Kadın lerlemesi Birimi (UNDAW)'nin i birli i ile barı kltüründe erkeklerin rolleri ve erkeklikler konulu bir uzmanlar grubu toplantısı düzenlenmi tir. Toplantı ile barı kltürünün sa lanmasında veya engellenmesinde toplumsal cinsiyet kaynaklı faktörler ele alınımı , erkek iddetinin giderilmesi için pratik stratejiler tartı ılmı ve erkek çocuklarının barı kltürünün teminine katkı verecek biçimde yeti tirilmeleri hususundaki imkânlar ara tırılmı tır (UN, 2008).

2001 yılında düzenlenen 26. BM Genel Kurulu HIV/AIDS Özel Oturumu'nda, HIV/AIDS'le mücadele ba lamında toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının yıkılmasının ve toplumsal cinsiyet e itsizliklerinin giderilmesinin erkekler ve erkek çocuklarının aktif katılımıyla sa lanabilece i belirtilmi tir (UN, 2008).

Tüm bu geli meler ba lamında BM bünyesindeki çe itli birimlerce birtakım kampanya ve projeler yapıldı ı görölmektedir. Örne in, 2000 ve 2001 yıllarında BM HIV/AIDS Programı (UNAIDS) tarafından "Erkekler De i im Yapacak" (Men Make a Difference) adlı küresel bir kampanya ba latılmı tır. Bu kampanya ile HIV/AIDS'in engellenmesinde ve tedavisinde erkeklerin oynayacakları pozitif role vurgu yapılmı tır. Yine 2001 yılında BM Kadının lerlemesi için Ara tırma ve E itim Enstitüsü (INSTRAW) toplumsal cinsiyet temelli iddetin önlenmesinde erkeklerin rolü konusunda bir ara tırma projesi gerçekle tirmi tir (UN, 2008).

BM bünyesinde toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasında erkeklerin rol ve sorumluluklarını ortaya koyan ve bu konuda erkeklerin katılımına vurgu yapan küresel çaplı çalı malar bu kadarla sınırlı de ildir.

Pekin Eylem Platformu'nun uygulanmasının takibi amacıyla 2000 yılında düzenlenen "Pekin +5, Kadın 2000: 21. Yüzyıl için Toplumsal Cinsiyet E itli i, Kalkınma ve Barı " konulu gözden geçirme toplantısı da toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasında erkekler ile erkek çocuklarının katılımına vurgu yapmı tır. Gözden geçirme toplantısının sonucunda yayımlanan Pekin +5 Sonuç Belgesi'nin giri bölümünde kadınların ortak

sorunlarına ancak erkeklerle birlikte ve erkeklerle i birli i içinde i aret edilebilece i belirtilmi ve dünya genelinde toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanması ortak hedef nin ancak erkeklerle i birli i içinde gerçekte tirilebilece i vurgulanmı tır (UN, 2008).

Aynı toplantı kapsamında yayımlanan Eylem Platformu'nun uygulanmasına dair "Siyasi Deklarasyon"da ise, "erkeklerin, toplumsal cinsiyet e itli inin gerçekte tirilmesine mutlaka katılmalarının ve toplumsal cinsiyet e itli inin geli tirilmesinde kadınlarla ortak sorumluluk almalarının" altı çizilmi tir. Buna ek olarak, Siyasi Deklarasyon'un ilgili yerlerinde toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımına ili kin çe itli atıfarda bulunulmu tur. Örne in hükümetlerce yerine getirilmesi gereken eylemler arasında, erkeklerin ev içi sorumlulukları ve çocuk bakım hizmetlerini kadınlarla e it biçimde payla maları için te vik edilmelerinin gereklili ine yer verilmi tir. Ayrıca toplumsal cinsiyetten kaynaklanan sorunların çözümünde izlenecek adımlar arasında, erkeklere yönelik toplumsal cinsiyet rol ve sorumlulukları ile ilgili kalıpyargıların de i tirilmesi ve erkeklerde toplumsal cinsiyet e itli ine yönelik olumlu tutum ve davranı - ların geli tirilmesi amacıyla e itim programları dâhil olmak üzere politika ve programlar geli tirilmesinin önemi kabul edilmi tir (UN, 2008).

Toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin dâhil edilmesi ve toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasında erkeklerin sorumlulukları hususlarını *kap-samlı* bir e kilde ele alan ilk hükümetler arası BM organı Kadının Statüsü Komisyonu (KSK) olmu tur. Komisyon 2001 yılında aldı ı kararla toplumsal cinsiyet e itli inin gerçekte tirilmesinde erkeklerin ve erkek çocuklarının rolü konusunun 2004 yılında düzenlenecek 48. KSK oturumunun öncelikli temaları arasında yer almasını kararla tırmı tır (UN, 2008).

Komisyon'un bu konudaki görü lerini desteklemek amacıyla UNDAW, Haziran 2003 tarihinde internet sitesi üzerinden üç konuya vurgu yapan bir tartı ma ba latmı tır: Çalı ma dünyasında erkeklerin ve erkek çocuklarının rolü, HIV/AIDS pandemikte erkek ve erkek çocuklarının rolü ve toplumsal cinsiyet e itli inin erkekler ve erkek çocukları için de eri. Bu tartı maya 70 farklı ülkeden 300'ü a kın ki i katılmı ve 80'in üye-

rinde katılımcı, iyi uygulama örnekleri ve yerel deneyimlerle erkeklerin katılımının yararını aktarmı tır (UN, 2008).

Toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasında erkeklerin rolü anlayı ına daha fazla katkıda bulunmak üzere UNDAW tarafından ayrıca, 2004 yılında düzenlenecek olan KSK öncesinde, 2003 yılında Brezilya'da bir uzmanlar grubu toplantısı düzenlenmi tir. Brezilya Hükümeti'nin ev sahipli inde gerçekleştirilen söz konusu uzmanlar grubu toplantısı; Uluslararası Çalı ma Örgütü (ILO), UNAIDS ve BM Kalkınma Programı (UNDP) ile i birli i içinde düzenlenmi tir. Tüm dünyadan ba ımsız uzmanların katıldı ı toplantıda hükümet gözlemcileri, BM organları ve sivil toplum kurulu ları da yer almı tır. Toplantıda toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin çe itli seviyelerdeki destekleri üzerine deneyimler tartı ılmı tır (UN, 2008).

2004 yılında gerçekleştirilen 48. KSK'da ele alınan iki tematik konudan biri kararla tırıldı ı ekilde "Toplumsal Cinsiyet E itli ine Ula mada Erkeklerin ve Erkek Çocuklarının Rolü" olmu tur. 48. KSK'nın ardından yayımlanan "Toplumsal Cinsiyet E itli inin Sa lanmasında Erkeklerin ve Erkek Çocuklarının Rolü" ba lıklı *uzlaşılmiş sonuçlar* (agreed conclusions) ile hükümetler, BM organları ve di er ilgili kurulu lara birtakım tavsiyelerde bulunulmu tur.⁵ Bu tavsiyeler; i ve aile ya amının uyumla tırılması, sorumlulukların kadınlarla erkekler arasında e it paylaşımı, toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının de i tirilmesinde erkeklerin aktif katılımının sa lanması, toplumsal cinsiyete dayalı iddetin engellemesinde erkeklerin daha çok rol almalarının sa lanması, erkeklerin HIV/AIDS'in önlenmesi ve tedavisine katılımlarının te vik edilmesi, cinsel sa lık alanında sorumlu ve güvenli davranı geli tirmeleri için erkeklerin te vik edilmesi ve toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasına yönelik sosyo-kültürel de i imin hızlandırılması için okullarda programlar yürütülmesi konularını kapsamaktadır (KSGM, 2010).

Ayrıca Komisyon,

"Erkeklerin ve erkek çocuklarının, bazılarının kendilerinin de ayrımcı engel ve uygulamalarla kar ıla maktaki iken, toplumun tüm alanlarında bireyler, aile üyeleri, sosyal grup mensupları olmak

5 Söz konusu uzlaşılmiş sonuçların tamamı için bakınız EK-1.

üzere birçok sıfatla toplumsal cinsiyet e itli ine katkıda bulunabileceklerini kabul eder,

Toplumsal cinsiyet e itli inden herkesin yararlandı nı ve toplumsal cinsiyet e itsizli inin olumsuz etkilerine toplumun bütün olarak katlandı nı kabul eder ve bu nedenle erkeklerin ve erkek çocuklarının, sorumluluk üstlenmelerinin ve kadınlar ve kız çocukları ile birlikte ortakla a çalı malarının toplumsal cinsiyet e itli i amaçlarına, geli ime ve barı a ula ılması için zaruri oldu unu vurgular,

Erkeklerin ve erkek çocuklarının, toplumsal cinsiyet e itli inin te viki ve kadınların insan haklarından tam yararlanmaları için kritik olan davranı larının; ili kilerin ve kaynaklara ve karar almaya eri imin de i mesindeki önemli yerini kabul eder” (KSGM, 2010).

Komisyon aynı zamanda, toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımının, kadın haklarına ili kin yürütülen çalı malarla ba da ık olması gerekti ini vurgulamı tır. Bu çerçevede, toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı çalı malarının kadınlarla ilgili i ler, yetenekler ve rollerin küçümsenmesine cevap verecek ekilde olması gerekti ini belirtmi tir. Komisyon ayrıca, erkeklerin toplumsal cinsiyet e itli ine katılımları konusundaki giri imlere ayrılacak kaynakların, kadınlar için e it olanaklar ve kaynaklar olu turma hedef ile uzla ma içinde yönetilmesinin önemini vurgulamı tır (KSGM, 2010).

2004 yılında gerçekleştirilen 48. Dönem Toplantısı'nda KSK tarafından toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasında erkeklerin rolü konulu uzlaşım sonuçların kabul edilmesi; toplumsal cinsiyet e itli ine ula mada erkeklerin rolü konusunda küresel politika çerçevesinin geli tirilmesinde önemli bir adım olmu tur. Uzlaşım sonuçlarıyla erkeklerin, bakıma muhtaç olanların bakımı dâhil aile içi sorumlulukların payla ılması, kadına yönelik iddetle mücadele ve genç erkeklere rol model olmaları konularındaki kritik rolleri belirlenmi tir. Ayrıca ulusal ve uluslararası politika ve programlara toplumsal cinsiyet e itli i bakı açısının yerle tirilmesinde erkeklerin önemli rolleri de tanınmı tır (UN, 2008).

KSK 48. Dönem Toplantısı ile daha çok erkeklerin egemen oldu u kurumlar, endüstriler ve birlikler; toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasında ve kadınların insan haklarından tam olarak yararlanmasında erkeklerin rol ve sorumluluklarının ortaya konularak erkekler arasında farkındalık yaratılması için çok sayıda erke e eri ilebilmesinde potansiyel alanlar olarak belirtilmi ; toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasına yönelik kapasite geli tirme ve farkındalık yaratma dâhil tüm çabalara erkeklerin dâhil edilmesinin önemi vurgulanmı tır (UN, 2008).

KSK'nın 2005 yılında Pekin Eylem Platformu'nun 10. yıl gözden geçirme toplantısı (Pekin+10) çerçevesinde gerçekleştirilen 49. Dönem Toplantısı erkek katılımına vurgu yapan önemli BM toplantıları arasında sayılabilir. Bu toplantıda üye ülkeler, erkeklerin tavır ve davranı larının de i tirilmesinin, mevzuat ve politika reformları, uygulama programları, e itim sistemi ve medya gibi alanlarda sivil toplum kurulu ları, özel sektör ve toplum liderlerinin i birli i ile çe itli stratejiler geli tirilmesinin gerekli oldu unu dile getirmi lerdir (UN, 2008).

2009 yılına gelindi inde, KSK'nın 53. Dönem Toplantısı'nın ana temasının, erkek katılımına ili kin alt ba lıklardan olan "HIV/AIDS Ba lamında Bakım Verilmesi de Dâhil Olmak Üzere Sorumlulukların Kadınlar ve Erkekler Arasında E it Payla ılması" olarak belirlendi i görülmektedir.

2.2.2. Avrupa Konseyi

BM'ye ek olarak Avrupa Konseyi (AK) de toplumsal cinsiyet e itli i ve erkeklerin katılımı konusunu gündeme getiren bir di er önemli uluslararası kurulu tur.

Konsey'in⁶ toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımını gündeme tardı ı ilk platformun Pekin'de düzenlenen Dördüncü Dünya Kadın Konferansı sırasında oldu u söylenebilir. Konsey Genel Sekreteri Daniel Tarschys, Konferans'ta yaptı ı konu mada, Konsey'in toplumsal cinsiyet e itli ine ili kin yeni bir yakla ım benimsedi ini belirtmi ve bu yakla ımın Konferans için de ufuk açıcı olmasını temenni etmi tir. Tarschys, toplumsal cinsiyet e itli ine kadınlar ve erkekler arasında bir çatı ma olarak bakılmaması gerekti ini vurguladı ı konu masında Konsey'in

6 Bu bölümde Avrupa Konseyi yerine Konsey kısaltması kullanılacaktır.

Yeni yaklaşımlarını toplumsal cinsiyet eşitliğini daha yapıcı biçimde ele almak, bunun için her iki cinsiyetin eşit ve toplumun ihtiyaçlarına olan katkılarına odaklanmak ve bu çerçevede kadınlarla erkekler arasında bir ortaklık geliştirmek şeklinde ifade etmiştir. Konu masasının devamında, bu yaklaşımın gerçekleştirilebilmesi için kadınlarla erkeklerin geleneksel rollerinin de değiştirilmesinin, her iki cinsiyet için de iş ve aile yaşamının kişisel düzeyde, siyasi ve kamusal alanda uyumlaştırılmasının gerekliliğine vurgu yapmıştır. Ayrıca erkeklerin; kamusal, özel ve profesyonel alanda kadınlarla sorumluluk paylaşımı yapmasının ve ortak hareket etmesinin erkekler ve topluma neler kazandıracakını; bunun aksinin ise erkekler ve topluma neler kaybettireceğini anlamaları için yol ve yöntemler geliştirilmesinin gerekliliğini vurgulamıştır (CoE, 2002).

Konsey tarafından 1995 yılında Budapeşte’de düzenlenen “Kadın Erkek Eşitliği Alanında Ulusal Politikaları Etkin Bilgilendirme Toplantısı”nda kadınlarla erkekler arasında gerçek bir ortaklık sağlanması için alınması gereken tedbirler tespit edilmiştir. Bu kapsamda, kadınlarla erkekler arasındaki eşitliklerin iki cinsiyet arasında arzulanan ortaklığın sağlanması için gözden geçirilmesi gerektiği vurgulanmıştır; kadınların iş yaşamına katılımında karşılaşılan sorunların erkekler tarafından aile yaşamına katılım sırasında yaşanabildiği tespiti yapılmıştır. Toplantıda altı çizilen konulardan bir diğeri erkeklerin ebeveyn izni kullanmaları için desteklenmelerinin ve çocuklarıyla ilgilenme konusunda daha fazla teşvik edilmelerinin gerekliliği olmuştur. Buna ek olarak toplantıda, kadınlarla erkekler arasında eşitliğin tam olarak sağlanabilmesi için “İmdiye kadar kaydedilen gelişmeler engellenmeden” erkeklerin katılımının gerekliliği sonucuna ulaşılmıştır. Toplumsal cinsiyet eşitliğine erkeklerin katılımı için izlenecek stratejilerden birinin, kadınların cinsiyetçi bölümlü nedenlerle maruz kaldıkları çifte sorumluluk sorununun çözülmesinde erkeklerin sorumluluk paylaşımı yapmaları olduğu ortaya konulmuştur (CoE, 2002).

Konsey tarafından 1997 yılında Strazburg’ta “Kadın Erkek Eşitliğinin Geliştirilmesi: Kadın ve Erkekler için Ortak Görev” adlı uluslararası bir seminer gerçekleştirilmiştir. Seminer’de ele alınan konular arasında “Eşitlik: erkeklerin rollerinin ve toplumun olumlu yönde gelişmesi faktörü” ve “Erkekler ve eşitlik: eşitsizliğin mantığı” yer almaktadır. Seminer sonucunda hazırlanan sonuç bildirisinde eşitliğin geliştirilmesi ve erkek-

lerin e itli e aktif olarak katılmaları için tavsiyelerde bulunulmu tur. Bu tavsiyeler arasında erkekli in nasıl in a edildi ini ortaya koyan ara tırmalar yapılması, gelece e yönelik olarak yeni bir vizyon geli tirilmesini teminen erkeklerle kadınların birlikte çalı malarını sa layacak toplantı ve seminerler düzenlenmesi, erkek çocuklarının yeti melerinde yeni yöntemler geli tirilmesi, iddetin önlenmesi için tedbirler geli tirilmesi ve ulusal düzeyde geli tirilecek politikalarla ba ta çocukların yeti tirilmesi olmak üzere ev içi sorumluluklara erkeklerin katılımının artırılması yer almaktadır. Çocukların yeti tirilmesinde babaların rolünün önemi vurgulanmakla birlikte, bu rolün modern biçimde geli tirilmesinin gereklili i ayrıca dile getirilmi tir (CoE, 2002).

1997 yılında Konsey tarafından stanbul'da Kadın Erkek E itli i Dördüncü Bakanlar Konferansı düzenlenmi tir. Konferans'ın ardından yayımlanan "Demokrasinin Asli Ölçütü Olarak Kadın Erkek E itli i Deklarasyonu" ile hükümetlerin eyleme geçmeye davet edildi i alanlardan biri toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasında erkeklerin rolü konusu olmu tur. Bu kapsamda, kadın-erkek e itli inin sa lanmasında erkeklerin, özellikle de karar verici konumunda bulunan erkeklerin üzerlerine önemli bir sorumluluk dü tü ü belirtilmi tir. Erkeklerin ba ta bakım sorumlulukları ve özellikle çocukların günlük bakımları olmak üzere özel ya am alanında aile ve ev sorumluluklarının payla ımına katılım sa lamalarının yanı sıra siyasi, kamusal ve profesyonel ya amda karar alma mekanizmalarında kadınlarla sorumluluk payla ımı yapmalarının herkes için hayat kalitesini artırıcı bir etki yarataca ı ifade edilmi tir (CoE, 2002).

Konferans sonucunda yayımlanan Deklarasyon'un ekinde yer alan "Demokrasinin Asli Ölçütü Olarak Kadın Erkek E itli ini Geli tirmek için Multidisipliner Stratejiler" başlıklı belgede "D. Demokratik Toplumda E itli in Geli tirilmesi: Erkeklerin Rolü" bölümüne yer verilmi tir. Bu bölümde hükümetler e itlikle ilgili olarak erkekler arasında farkındalık yaratmaya, erkeklerle ilgili ara tırma yapmaya, bu alanda istatistikî veriler ile e itimde e itlikçi ve iddete karşı bir strateji geli tirmeye davet edilmi tir (CoE, 2002).

1998 yılında Bükre 'te Konsey tarafından düzenlenen "Aile ç i iddeti Sona Erdirmek: Faaliyet ve Tedbirler" konulu uluslararası forumda aile içi iddetle mücadelede erkek katılımının önemi vurgulanmı tir. Forum'da

ayrıca özellikle iddet uygulayan erkekler için tedavi merkezleri kurulması ve böylece bir yandan erkeklerin iddetten vazgeçmesinin di er yandan bu merkezler aracılı ıyla toplumun iddet, erkeklik ve erkeklerin sorumlulukları konusunda bilinçlendirilmesinin sa lanması dile getirilmi tir (CoE, 2002).

1999 yılında Strazburg'ta "Kadına Yönelik iddet ve Erkekler" konulu bir seminer düzenlenmi tir. Yüzlerce ara tırmacı, uygulayıcı ve politika yapıcıyı bir araya getiren Seminer sonucu hazırlanan raporda, erkek iddeti hakkında farkındalık yaratmanın ve ara tırmaların artırılmasının, kadınlara yönelik iddet ve kötü muamele içeren erkek davranı larının mutlaka de i tirilmesinin gerekti i, e itimin iddete kar ı biçimde ve kadın-erkek e itli i perspektif ile verilmesinin önemi vurgulanmı tir (CoE, 2002).

2000 yılında "Erkeklerle Kadınlar Arasında Yeni Toplumsal Kontrat: E i timin Rolü" konulu seminerde toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasında e itimin önemine vurgu yapılmı ve bu alanda yapılması gerekenler konusunda çok kapsamlı tavsiyelerde bulunulmu tur. Seminer'de ayrıca kadınlarla erkekler arasında var olan ili kilerde (toplumsal cinsiyet e itli i perspektifinde) de i iklik gerçeikle tirilmedikçe ve erkeklerin toplumsal cinsiyet e itli ine katılımları sa lanmadıkça arzulanan e itli e ula ılamayaca ının altı çizilmi tir (CoE, 2002).

Konsej, tüm bu geli meler ı ında Avrupa Konseyi Kadın Erkek E itli i Yönlendirme Komitesi (CDEG) tarafından gerçeikle tirilen tüm çalı ma larda erkek katılımına ili kin olarak geli tirilen yeni yakla ımın dikkate alındı ını savunmaktadır. Bu kapsamda, CDEG yürüttü ü faaliyetlerde ve aldı ı kararlarda, toplumsal cinsiyet e itli ine yalnızca kadınlar tarafından ula ılamayaca ı, aksine kadınlarla erkeklerin birlikte çalı masıyla ula ılabilece i gerçe ine dikkatleri çekmek ve bu konunun tartı lmasına zemin hazırlamak amacıyla erkekler ve toplumsal cinsiyet e itli i konusuna uzun yıllardır özel önem vermektedir (CoE, 2002).

2.2.3. Avrupa Birli i

Avrupa Birli i'nde (AB) toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı, toplumsal cinsiyet e itli i alanında yeni bir konu olarak 2000'li yıllarla

birlikte artan oranda ele alınmaya ba lanmı tır. Bununla birlikte, bu yıllarda toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı konusunun daha çok aile ve i ya amının uyumla tırılması, babaların rolü gibi alt konular altında ele alındı ı görölmektedir. Erkek katılımının geni çapta ilk kez ele alınması, 2001 yılında sveç Dönem Ba kanlı ında Örebro’da gerçekleştirilen AB Ba kanlık Konferansı ile olmu tur (Ministry of Social Affairs and Health of Finland, 2006).

2006 yılında Finlandiya Dönem Ba kanlı ında Helsinki’de gerçekleştirilen “Toplumsal Cinsiyet E itli i ve Erkekler: leriye Dönük Politikalara Do ru” konulu AB Ba kanlık Konferansı ise bu konuda düzenlenen en kapsamlı konferans olmu tur. Bu Konferans’ta toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı konusu; e itimde ayrımcılıkla mücadele, sa lık politikalarında toplumsal cinsiyet e itli inin ana plan ve programlara yerle tirilmesi, iddet, aile ve i ya amının uyumla tırılması alt ba lıklarında ele alınmı tır (Ministry of Social Affairs and Health of Finland, 2006).

Bununla birlikte, AB düzeyinde toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı konusunda geli tirilmi herhangi bir ortak politika bulunmamaktadır. Üye ölkeler bu alanda kendi inisiyatiferi do rultusunda hareket etmektedir. AB düzeyinde erkek katılımı ba lı ı altında de erlendirilebilecek tek ortak politikanın ebeveyn izni konusunda var oldu unu söylemek mümkündür (Ministry of Social Affairs and Health of Finland, 2006).

AB’de toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımının, yukarıda belirtilen iki konferans dı ında, daha çok sorumlulukların erkeklerle kadınlar arasında e it payla ımı sa lanarak i ve aile ya amının uyumla tırılması konusunda ön plana çıktı ı görölmektedir. Konunun bu kapsamda ele alınmasında, AB’nin demografk alanda kar ı kar ıya bulundu u zorlukların a ılmasına ili kin çabalar ile Lizbon Stratejisi’nde yer alan istihdam hedeflerinin etkisi oldu unu söylemek yanlı olmayacaktır. Bu kapsamda, AB Komisyonu demografk alandaki ve Lizbon Stratejisi’ndeki hedefler ba lamında toplumsal cinsiyet e itli i ve erkekler konusunda özellikle i ve aile ya amının uyumla tırılması alanında pek çok projeyi desteklemektedir. Bu ekilde asıl olarak istihdamın artırılması ve AB’nin dünya genelinde rekabet edebilirli inin geli tirilmesi hedeflenmektedir (Ministry of Social Affairs and Health of Finland, 2006).

AB tarafından 2006-2010 dönemi için olu turulan “Kadın Erkek E itli i Yol Haritası”nda da erkek katılımının, özel ya am ile profesyonel ya amın uyumla tırılması ba lamında ele alındı ı görölmektedir. Söz konusu yol haritasında ebeveyn izninden yararlanan ve yarı zamanlı bir i te çalı mayı tercih eden erkek sayısının az oldu u tespit edilmekte ve erkeklerin aile sorumluluklarının payla ımında daha çok yer almaları için tedbirler alınmasının gereklili i vurgulanmaktadır (Commission of the European Communities, 2006).

Toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı konusunu en geni çapta ele alan AB Kurumu “Kadın Erkek Fırsat E itli i Danı ma Komitesi”dir. Komite, AB Komisyonu'na kadınlarla erkekler arasında fırsat e itli inin geli tirilmesi için Komisyon tarafından olu turulacak ve uygulanacak tedbirlerin belirlenmesinde yardımcı olmak üzere olu turulmu bir komitedir. Komite bu görevini görü olu turma yoluyla yerine getirmektedir. AB Kadın Erkek Fırsat E itli i Danı ma Komitesi 2006 yılında “Toplumsal Cinsiyet E itli inde Erkekler Görü ü” (Opinion on Men in Gender Equality) adlı dokümanı hazırladı ve AB Komisyonu'na sunmu tur. Komite tarafından hazırlanan dokümanda, toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımının önemi vurgulanmakta ve erkek katılımının amacının net biçimde belirlenmesinin önemi üzerinde durulmaktadır. Doküman ayrıca erkek katılımı alanında kar ıla ılabilecek riskler ve toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasında bu risklerle ba edilmesinin gereklili ini vurgulamaktadır. Erkek katılımının müstakil bir alan olarak toplumsal cinsiyet e itli i genel hedefnin dı nda kalmaması için stratejik yakla ımın nasıl olması gerekti ini belirten doküman; olu turulacak stratejik yakla ımda amaçlar, faaliyetler, veriler, hedefler ve kaynakların net olarak ortaya konulmasının bu alanda kar ıla ılacak sorunların a ılması konusunda önemli rol oynayaca ını ortaya koymaktadır (Ministry of Social Affairs and Health of Finland, 2006).

Bu geli melere paralel olarak AB Konseyi, 1 Aralık 2006 tarihinde “Erkekler ve Toplumsal Cinsiyet E itli i” konulu bir Konsey Sonucu (Council Conclusion) yayımladı tır⁷ (Ministry of Social Affairs and Health of Finland, 2007).

7 Konsey Sonucu'nun tam metni için EK-2'ye bakınız.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TOPLUMSAL C NS YET E TL NE ERKEKLER N KATILIMINA L K N FARKLI GÖRÜ LER

Bu bölümde toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımına ili kin karıt görüş lere yer verilecektir. Öncelikle toplumsal cinsiyet e itli ine erkek katılımını riskli bularak olumsuz tutum sergileyen görüş ler belirtilecektir. Ardından, erkek katılımının toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasının- daki önemini ortaya koyan görüş lere de inilecektir. Erkek katılımının önemi ortaya konulmakla birlikte, bu konuda dile getirilen risklerin de önceden farkında olunmasının yararından hareketle toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı sa lanırken dikkat edilmesi gerekenler üze- rinde durularak bu bölüme son verilecektir.

3.1. Toplumsal Cinsiyet E itli ine Erkeklerin Katılımına li kin Riskler

Toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımına kar ı olumsuz tepki- ler asıl olarak bazı kadın hareketleri tarafından ortaya konulmaktadır. Genel olarak bu tepkilerin, toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılı- mının kadın odaklı faaliyetleri ikincille tirebilece i riskini ta ıdı ı görüş ü etrafında toplandı ı görülmektedir.

Toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımına kar ı olumsuz tutum sergileyen kadın hareketleri, kadınların güçlendirilmesi ve toplumdaki statülerinin yükseltilmesi amacıyla yalnızca kadınları hedef alan faaliyet- ler için ayrılan kaynakların erkek katılımına yönelik faaliyetlere aktarılma riski bulundu unu savunmaktadırlar. Bu yakla ıma göre, erkekler top- lumda baskın güç oldukları ve kaynakları ellerinde bulundurdıklarından kadınların güçlendirilmesi için ayrılan kaynakları da kendileri için kulla- nabileceklerdir (UN 2008, Ertürk 2004: 3-21).

Erkek katılımına kar ı çıkan di er bazı kadın hakları savunucuları, toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımının beraberinde yine bir erkek egemenli i do uraca ı dü üncesindedirler. Bu görüş te olanlar, kadın odaklı yakla ım ve faaliyetlerin, erkek katılımıyla birlikte erkekler tarafından yönlendirilmeye ba lanabilece i endi esini dile getirmekte- dirler. Böyle bir durumun sonuç olarak erkeklere bu konuda da bir liderlik kazandıraca ı, bu görüş ü savunanlarca ileri sürülmektedir (UN, 2008).

Toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımına mesafeli yakla an birtakım kadın hareketlerinin bu yakla ımlarının altında yatan bir di er sebep, erkeklerin sürece dâhil edilmesinin, toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasına dönük çabaların odak noktasını ba ka yöne çevirece i dü ünçesidir. Toplumsal cinsiyet e itli i, temelde dezavantajlı durumda olanlardan ba layarak tüm bireylere e it hak, fırsat ve imkânlar verilmesini ve tüm bireylerin kaynaklardan e it biçimde yararlanmalarının sa lanmasını amaçlamaktadır. Buna göre, toplumsal cinsiyet e itli i bir yandan toplumun tamamını hedef alırken di er yandan dezavantajlı durumda olanlara yönelik özel önlemler alınmasının gereklili ini de savunur. Erkeklerin sürece dâhil edilmesinin toplumsal cinsiyet e itli inin odak noktasını de i tirece i dü ünçesinde olanlar, toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımının kadınlara yönelik özel faaliyet ve tedbirlerin görmezden gelinebilece i bir ortam yaratabilece i endi esini dile getirmektedirler. Bu görü te olanlar, erkek katılımının toplumsal cinsiyet e itli ine ili kin resmin tamamının görülmesine engel olabilece i dü ünçesindedirler. Böylece erkek katılımının ön plana çıkması ile toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasında öncelik alanı olan kadınların statülerinin geli tirilmesi hedefinin arka plana atılma riskiyle kar ı kar ıya kalabilece i ve erkek odaklı çalı maların ön plana çıkabilece i dü ünceleriyle toplumsal cinsiyet e itli i çabalarının bütüncüllükten uzakla aca ı endi esini ta ımaktadırlar (UN 2008, Ministry of Social Affairs and Health of Finland 2006).

Bunlara ek olarak, toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasına yönelik olarak kadınlar için sürdürülmekte olan mevcut çabalara erkeklerin problemlerinin dâhil edilmesine, kadınların son dönemde kat ettikleri geli meleri zayıfatabilece i endi esiyle kar ı çıkanlar da mevcuttur. White (2000)'a göre, bu görü ü ileri sürenler, toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin dâhil edilmesinin toplumsal cinsiyet e itli ini geli tirmek yerine süreci baltalayaca ını öngörmektedirler (Connell, 2003).

Toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımına yönelik olarak dile getirilen endi eler ve olumsuz görü ler yukarıda sıralananlarla sınırlı de ildir. Erkek katılımına temkinli yakla an bir di er görü e göre erkek katılımı, kadınların problemleriyle ilgili faaliyetler ile erkeklerin problemleriyle ilgili faaliyetler arasında rekabet do urma riski ta ımaktadır. Oysa

toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanabilmesi için kadın odaklı ve erkek odaklı çabaların i birli i içinde ve birbirini tamamlayıcı biçimde yürütülmesi gerekmektedir (Ministry of Social Affairs and Health of Finland, 2006).

Tüm bunlara ek olarak, toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımının dar ve tek tarafı olarak ele alınma riski ta ıdı nı belirtenler de mevcuttur. Bu görü ü savunanlara göre, erkek katılımı dar ve tek tarafı olarak ele alındı ında toplumsal cinsiyet e itli ine ula ılması genel hedefnden sapılacak ve sonuç toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasından çok kadınların e it hak ve fırsatlardan yararlanmalarına dönük çabalara ket vurulması ekinde tezahür edecektir (Ministry of Social Affairs and Health of Finland, 2006).

Görüldü ü gibi, toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımını riskli bularak olumsuz tutum sergileyen veya erkek katılımına mesafeli yaklaşılan görüşler bir zincirin halkaları gibi birbirleriyle ilintilidir. Di er bir ifadeyle, erkek katılımına ili kin olarak dile getirilen olumsuz dü üncelerin her biri bir di erinin sebebi veya sonucu olarak kar ımıza çıkmaktadır.

Toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımının sa lanması hususunda dile getirilen tüm olumsuz görüşlerin temelinde yatan esas endinin, kadınların güçlendirilmesi ve hak, fırsat ve imkânlardan e it biçimde yararlanmalarının sa lanması hedeflerinden uzakla ılarak yalnızca erkeklerin problemlerine odaklanılması ve toplumsal cinsiyet e itli ine ili kin bütüncül yaklaşımdan uzakla ılması oldu u söylenebilir.

Burada dile getirilen görüşlerin basit birer endi e olarak de erlendirilmesi de toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımının sa lanması noktasında engel olarak kabul edilmesi de do ru bir yaklaşım olmayacaktır. Toplumsal cinsiyet e itli i genel hedefne ula ılması noktasında erkeklerin kritik rollerinin bulundu u günümüzde uluslararası alanda kabul görmü bir anlayıştır. Bu çerçevede, burada belirtilen görüşler toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı sa lanmaya çalışılırken her zaman üzerinde durulması gereken konular olarak ele alınmalı ve erkek katılımı noktasında yol gösterici olmalıdır.

3.2. Toplumsal Cinsiyet E itli ine Erkeklerin Katılımının Önemi

Toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımının gereklili i hem teorik hem de uygulama alanında yapılan çalı malar neticesinde ula ılmı bir sonuçtur. Gerek yalnız kadın odaklı faaliyetler gerekse toplumsal cinsiyet e itli i genel hedef ile ilgili faaliyetler göstermiştir ki, erkeklerin toplumsal cinsiyet farkındalı na ula mamaları halinde yürütülen çalı maların tam hedefe ula amama riski bulunmaktadır. Örne in, bugün hâlâ kız çocuklarının okullula malarıyla ilgili problemlerin önemli bir bölümünü babaların kızlarını okula gönderme noktasındaki isteksizlikleri olu turmaktadır. Bu problemin a ılması için pek çok ülkede babaların veya ailedeki di er erkeklerin ikna edilmeleri amacıyla aile ikna turları düzenlenmektedir.

Buna ek olarak, toplumsal cinsiyet e itli inin bir tarafında kadınlar varsa di er tarafında da erkekler bulunmaktadır. Dolayısıyla erkeklerin eylemleri, tavırları ve ili kileri e itlikçi biçimde de i medikçe toplumsal cinsiyet e itsizlikleri ile ilgili tartışmalar sürüp gitme tehlikesiyle karşı karşıya kalacaktır (Ruxton, 2004). Bu nedenle, toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasına yönelik çalı malarda kadınların ikincil konumlarının nasıl gerçekle tini çözümlmek kadar erkeklerin toplumsal ya amda sürdürdükleri baskın statüyü anlamak ve çözümlmek de önemlidir. Kadınların maruz kaldıkları ayrımcılıklarla ilgili olarak bilinçlendirilmeleri ve güçlendirilmeleri ile erkeklerin cinsiyetçi tutum ve davranı larının ba ta kadınlar olmak üzere kendilerine ve tüm topluma olan zararları konusunda bilinçlendirilmeleri aynı derecede gereklidir.

Bu çerçevede, toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı konusunda ortaya konulan olumsuz görü lere karşılık önemli ölçüde olumlu görü de dile getirilmektedir. Toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımına ili kin dile getirilen olumsuz görü ler, erkek katılımı sa lanırken gözden kaçırılmaması gereken tedbirleri anımsatması açısından olumlu de erlendirilebilecek olmakla birlikte bunların erkek katılımına engel olacak ekilde ele alınması do ru olmayacaktır. Bu açıdan, erkek katılımını destekleyen görü lerin önemini de teslim etmekte yarar vardır.

Erkek katılımını destekleyen görü lerin genel olarak üç yakla ım etrafında toplandı ı söylenebilir. Bu yakla ımlardan ilki, toplumsal cinsiyet

e itli i sürecine erkeklerin dâhil edilmesinin gereklili ini kadınlara yönelik faaliyetlerin sonuç olarak bir erkek direnciyle kar ıla maması için önemli bulmaktadır. kinci yakla ım, kadınlara yönelik iddetin önlenmesi için erkeklere yönelik farkındalık yaratma kampanyaları yürütülmesine benzer erkek odaklı giri imlerin toplumsal cinsiyet e itli ini güçlendirece i dü üncesiyle erkek katılımını desteklemektedir. Son yakla ım ise erkeklerin ihtiyaçlarının kar ılanmasının toplumsal cinsiyet e itli inin bir parçası oldu una vurgu yaparak, bu alanda faaliyetler yürütülmesinin toplumsal cinsiyet e itli ine önemli katkılar sa layaca ı fkrıyla erkek katılımını desteklemektedir (Ruxton, 2004).

Yukarıda dile getirilen üç yakla ım aslında birbiriyle yakından ilgilidir ve hiçbir yakla ım bir di erinden daha çok ya da az önemli de ildir. Toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı, ister erkek direncinin kırılması, ister erkeklerde farkındalık yaratılarak toplumsal cinsiyet e itli inin geli tirilece ine inanılması isterse erkeklerin ihtiyaçlarının kar ılanmasının gereklili ine inanılmasından yola çıkılarak ele alınsın bugün dünya genelinde pek çok sivil toplum kurulu u, hükümet ve BM ba ta olmak üzere uluslararası kurulu tarafından gittikçe artan oranda ilgi duyulan ve önem verilen bir konu olarak kar ımıza çıkmaktadır.

Hangi yakla ımı benimserlerse benimsesinler erkek katılımını destekleyen görü lerin temel çıkı noktasını aynı fkrin olu turdu u söylenebilir. Bu çıkı noktası, toplumsal cinsiyet e itli ine yönelik çalı malarda erkeklerin ihmal edilmesi veya erkeklere yer verilmemesinin kendisinin de ba lı ba ına bir risk oldu u fkridir (Ruxton, 2004). Toplumsal cinsiyet e itli i sürecinde erkeklerin ihtiyaçlarının ihmal edilmesi veya erkeklere özgü faaliyetler yoluyla erkeklerde farkındalık yaratılmaması sonucunda erkek direncinin kırılmaması toplumsal cinsiyet e itli inin tarafarından birinin ihmali veya dı lanması anlamına gelece inden toplumsal cinsiyet e itli inin gerçeikle tirilememesi riskini barındırmaktadır.

Toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımının ön plana çıkmasıyla birlikte bunu riskli bularak kar ıt görü ler dile getirenlerin en çok üzereinde durdukları konu, sınırlı kaynakların kadın odaklı faaliyetlerden erkek odaklı faaliyetlere kaydırılaca ı dü üncesi olmu tur. Ertürk (2004: 3-21)'e göre böyle bir yakla ım kestirme bir yakla ımdır ve toplumsal

cinsiyet e itli inin sa lanması çabaları için çeldirici bir dü ünçe olmaksızın öteye geçemeyecektir. Bununla birlikte, sınırlı kaynakların kadın odaklı çalı malardan erkek odaklı çalı malara kaydırılacağını bir risk olarak ortaya koymakta belli bir gerçeklik payı da vardır. Fakat dünya genelinde kaynaklar büyük oranda zaten erkeklerin kontrolündedir ve bu durum toplumsal cinsiyet e itsizliklerinin temel nedenlerinden birini oluşturmaktadır. Ayrıca erkekler ve özellikle erkek egemen kurum ve kuruluşlar, kadınların güçlenmesi için yapılan faaliyetlere ellerindeki güç ve kaynakları kaybedecekleri korkuyla direnç göstermektedirler. Dolayısıyla erkek katılımının sa lanamaması, erkeklerin kontrollerinde bulunan ve kadınların güçlenmesine aktarımlarında hâlâ arzu edilen noktaya ulaşamayan kaynakların erkek egemenliğinde kalmaya devam etmesi gibi önemli bir riski barındırmaktadır. Bu açıdan bakıldığında da erkek katılımını toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanması için gereklidir.

Bunlara ek olarak kadınların güçlenmeleri için yürütülen faaliyetler basit bir kaynak aktarımının çok ötesinde kadınların ihtiyaçlarının karşılanmasını hedeflemektedir. Burada kastedilen ihtiyaçlar kadınların kısa dönemli ihtiyaçlarından çok, dönüşüm gerektiren stratejik önemdeki ihtiyaçlarıdır. Bu ihtiyaçların karşılanabilmesi için gerekli önkoşullardan birisi de erkeklerin toplumsal cinsiyet e itli i perspektifi ile de i meleridir.

Altının çizilmesinde yarar olan bir konu da, erkeklerin katılımları kapsamında yürütülen çalı maların yalnızca kaynakların erkeklere aktarılması olarak görülmesinin tek başına do ru bir varsayım olmaktan uzak olduğunu belirtmek gerekir. Örneğin, babaların ebeveynlik rollerini geliştirmek ve çocuk bakımına daha çok dâhil olmalarını sa lamak için yürütülen programlar kaynakların erkeklere aktarımı anlamını taşımamaktadır. Aynı şekilde, kadınlara yönelik şiddet konusunda erkeklerin bilinçlendirilmeleri için yürütülen programların da kaynakların erkeklere aktarımı olarak değerlendirilmesi do ru olmayacaktır. Her iki örnek de erkek katılımının kaynakların erkeklere aktarımından çok sonuç olarak kadınların yararına sonuçlar doğuracağını göstermeleri açısından önemlidir (Kaufmann, 2003).

Toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı, erkeklerin toplumsal cinsiyetçi tutum ve davranışlarına ilişkin farkındalıklarının artırılması,

kadınların maruz kaldıkları ayrımcılıklar ile cinsiyetçi tutum ve davranı ların erkeklerin kendilerine olan olumsuz etkileri konularında bilinçlendirilmeleri, toplumsal cinsiyet e itli inin kadın ya da erkek bütün bireylere ve genel olarak tüm topluma vadetti i e itlikçi ya am konusunda bilgilendirilmeleri ve erkeklerin toplumsal cinsiyet e itli i perspektifinde de i melerinin sa lanması anlamını ta ımaktadır.

Bu açıdan bakıldı ında, toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımının olması gerekti i gibi sa lanabilmesi kadınlara ayrılacak kaynaklar konusunda bir risk olu turmaktan çok yararlı olacaktır. Aynı e kilde toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı sa lanabildi inde erkek katılımının yeni bir erkek egemenli i olu turmasından endi e edilmesi de yersiz olacaktır. Tersine toplumsal cinsiyet e itli i bilinci ve farkında lı ı kazanmı erkeklerin ba ta kadınlar olmak üzere toplumdaki hiçbir grubun ikincille tirilmesine onay vermemeleri beklenir. Toplumsal cinsiyet e itli ine erkek katılımının gereklili ini ön plana çıkaran mantık da budur.

Toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımını destekleyen en önemli görü llerden birini, erkekler sürece dâhil edilmediklerinde kadınların güçlenmesine yönelik faaliyetlerin gittikçe marjinalle me riskiyle kar ı kar ıya kalaca ına dair endi e olu turmaktadır. Günümüzde tüm toplumlarda aileden ba layarak karar vericilerin önemli bölümünü erkekler olu turmaktadır. Erkekler sürece dâhil edilmediklerinde toplumsal cinsiyet e itli ine kar ı önemli bir direnç kırılmamı olacaktır. Bu çerçevede, erkek katılımının sa lanamaması toplumsal cinsiyet e itli i kapsamında yürütülen faaliyetlerin ihmal edilmeye veya olması gereken ölçüde önemli görülmemeye devam edilmesi riskini ta ımaktadır (Ruxton, 2004).

Bu durumun toplumsal cinsiyet e itli ine ula ılmasında önemli bir engel olu turaca ı malumdur. Erkek katılımının sa lanması, toplumsal cinsiyet e itli inin tüm toplum için öneminin anla ılmasına katkı sa layarak bütüncül bir yakla ım geli tirilmesine olanak verecektir.

Bu çerçevede, erkek katılımının kadın odaklı faaliyetlerin önüne geçerek toplumsal cinsiyete bütüncül yakla ılmasını engelleyece i endi esi yerinde olmakla birlikte, erkek katılımının sa lanamamasının da ayrı bir bütüncüllükten uzakla ma olaca ı açıktır. Burada üzerinde durulması

gereken husus, erkek katılımı ile ne hedeflendi nin unutulmaması gerektiğidir. Erkek katılımı, kadın odaklı faaliyetlere alternatif veya rakip olarak değerlendirilmemeli ve asıl olarak toplumsal cinsiyet e itli i genel hedefnin kadın odaklı yaklaşımlarla birlikte bir parçası olarak görülmemelidir. Toplumsal cinsiyet e itli i genel hedef etrafında kadın odaklı faaliyetler ile erkek odaklı faaliyetleri birliğinde yürütüldüğünde yeni bir erkek egemenliği doğması da beklenmeyecektir.

Toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımını savunanlara göre erkek katılımı konusunda olumsuz görüş belirtenler erkek katılımının olumlu sonuçlar doğurma potansiyelini gözden kaçırmaktadırlar. Buna göre, erkek katılımı sağlandı nda ekonomik, siyasi ve kurumsal iktidar ile kamusal kaynakları elinde bulundurarak kilit konumdaki karar vericiler olan erkekler, toplumsal cinsiyete duyarlı siyasi reformları kolaylaştıracak, kadın ve çocukların haklarını korumaya yönelik olarak çıkarılacak kanunları destekleyeceklerdir. Buna ek olarak erkekler, HIV/AIDS'le ve kadınlara yönelik şiddetle mücadelenin başarıya ulaşmasında kilit rol oynayacaklardır. Ayrıca, iş yerlerinde ve iş gücü piyasasında toplumsal cinsiyet e itli ine ulaşılmasında ve aile içi sorumlulukların eşit paylaşımında erkek katılımı önemli açılımlar sağlayacaktır (Ruxton, 2004).

Toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımının kadınların imdiye kadar elde ettikleri başarıları etkileyecek şekilde olumsuz görüşlerle birlikte, erkek katılımının sağlanamamasının süreci bir yerde kitleyebileceğinin farkında olunması da gerekmektedir. Toplumsal cinsiyet e itli inin sağlanabilmesi için kadınların cinsiyetçi tutum ve davranışları kadar erkeklerin cinsiyetçi tutum ve davranışlarının değişimine de ihtiyaç vardır.

Unutulmamalıdır ki toplumsal cinsiyet e itli inin sağlanmasında erkeklerin rolü konusunun ön plana çıkması yapay bir sonuç değildir. Erkek katılımının önemi son otuz yıldır küresel planda yürütölen toplumsal cinsiyet politikaları ile beraberindeki paradigma değişikliklerinin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Ertürk, 2004: 3-21).

Kaufman (2003)'a göre toplumsal cinsiyet e itli inin sağlanması sürecinde erkeklere etkili bir şekilde erişilemediğit takdirde ulaşılabilecek en iyi sonuç, kadın haklarının erkek liderlerin yalnızca söylemlerinde dile

getirdikleri ancak bu konuda etkili politika geli tirmekten sakınmaya devam ettikleri bir konu olarak kalacak olmasıdır. Erkek katılımı sa lanamadı nda kadın hakları yerel, ulusal ve uluslararası öncelikler arasına tam anlamıyla entegre edilemeyecek; sosyal, ekonomik ve siyasi alanda üst düzey karar alma süreçlerinde hak etti i önemi bulamayacaktır. Böylece kadın hakları alanında zor da olsa kaydedilen geli meler, ulusal veya uluslararası kriz anlarında veya ekonomik daralma dönemlerinde en kolay taviz verilen konular arasında olmaktan kurtulamayacaktır (Kaufman, 2003).

Öte yandan, toplumsal cinsiyet e itli inin tam anlamıyla sa lanabilmesi için, toplumda var olan cinsiyetçi tutum ve davranı ların erkekler üzerinde olu turdu u olumsuz etkileri de göz ardı etmemek yerinde olacaktır. Böylece, “e itlik” kelimesinin ima etti i tarafarın hiçbirisi ihmal edilmeye olmayacak ve toplumsal cinsiyet e itli ine ili kin daha bütüncül ve gerçekçi bir yakla ım geli tirilmesi sa lanacaktır.

Buna ek olarak, toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı toplumsal cinsiyet körlü ünün ortadan kaldırılması açısından da önemlidir. Simone de Beauvoir'ın ünlü yapıtı kinci Cins'te dile getirdi i gibi erkeklik sürekli olarak kadınlar, çocuklar, yabancılar gibi ba kalarından bahsederek kurulan bir iktidar konumudur. Bu konum erkeklerle kendinden ba kasını sorgulama hakkı verirken, beraberinde erkekli in sorgulanamazlı ı gibi bir sonucu da do urmaktadır. Bu kapsamda, toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımının sa lanması bir yandan erkek iktidarının sorgulanmasını di er yandan erkeklerin kendilerini sorgulamasını sa layarak toplumsal cinsiyet körlü ünün ortadan kaldırılmasında önemli rol oynayacaktır (Ruxton, 2004).

Toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasına dönük çabalarda erkeklerin rolünün farkına varılması ve bu konunun uluslararası alanda kabul görmesi, hiç üphesiz toplumsal cinsiyet e itli ine ula ılmasında ileriye dönük önemli bir adım olmu tur. Burada dikkatle üzerinde durulması gereken ey, erkek katılımının toplumsal cinsiyet e itli i alanındaki politika ve programlara, bu alanda imdiye kadar elde edilen kazanımları zedeledikten nasıl dâhil edilebilece idir (Ertürk, 2004: 3-21).

Kadınların güçlendirilmesi ve toplumsal cinsiyet e itli inin gerçeikle tirilmesi için odak noktasını yalnızca kadınlarla ve kadınların toplumda ki durumlarıyla sınırlandırmamalı, toplumsal cinsiyet e itli i ile erkekler arasındaki ili ki üzerine de odaklanmalıdır. Bu yapılırken kadınların fırsatlardan e it olarak yararlanmasına yönelik giri im ve kaynaklardan ödün verilmemesine dikkat edilmelidir. Erkekler ve erkek çocuklarının sürece dâhil edilmesi, kadınların güçlendirilmeleri ile çeli kili olarak görülmemelidir. Bunun tam aksine, erkeklerin de süreçte yer almalarının sa lanması kadınların, erkeklerin ve bütün bir toplumun, toplumsal cinsiyet e itli inden birlikte yararlanmalarını sa layacaktır (Ministry of Social Affairs and Health of Finland, 2006).

Toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasında erkeklerin çabaları ve destekleri gereklidir. Ba ka bir ifadeyle, erkeklerin bu konuda aleyhtarlık, ilgisizlik veya pasifik göstermeleri toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasını aksatan ve güçle tiren bir faktördür. Toplumsal cinsiyet e itli i politikaları için kilit önemdeki makamlara sahip olanlar erkeklerdir. Buna ek olarak, toplumsal cinsiyet e itli ine ili kin tartışılmalarda, ortaklar olarak erkeklere ve erkeklerin getirece i yeni bakı açlarına da ihtiyaç vardır (Ministry of Social Affairs and Health of Finland, 2006).

3.3. Toplumsal Cinsiyet E itli ine Erkeklerin Katılımının Önemi ve Barındırdı ı Riskler Çerçevesinde Toplumsal Cinsiyet E itli ine Erkeklerin Katılımında Dikkate Alınması Gerekenler

Toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanması çabalarına erkekler tarafından gösterilen direnç hâlâ önemli bir sorun olarak kar ımıza çıkmaktadır. Buna ek olarak erkeklerin katılımı bazı kadın hareketleri tarafından da endi eyle kar ılanmaya devam etmektedir. Ayrıca erkek katılımı hem erkek direncinin kırılması hem de kadınlar tarafından kaydedilen geli melere ket vurulmaması açılarından titizlik arz eden bir konudur. Dolayısıyla, toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımını sa lamaya dönük çalı malarda dikkate alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi oldukça önemlidir.

Toplumsal cinsiyet e itsizlikleri, toplumdaki tüm bireylerle birlikte erkeklere de birtakım dezavantajlar getirirse de dünya genelinde asıl olarak

kadınları ma dur etmektedir. Kadınlar, aile içi ili kilerden kurumsal ili - kilere kadar çe itli seviyelerde ayrımcılıkla kar ıla makta, bu ayrımcılık kadınların temel insan haklarından yararlanmalarını dahi engelleyebil - mektedir. Dolayısıyla, toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasına ili kin çabaların kadın haklarına ve kadınların güçlendirilmesine olan ba lılı ı hiçbir zaman ihmal edilmemelidir. Bu çerçevede, toplumsal cinsiyet e it - li ine erkeklerin katılımına yönelik herhangi bir giri imin kadınların insan haklarının geli tirilmesi ve kadınların güçlenmesine katkıda bulunma - sı gözetilmelidir. Erkek katılımına ili kin bu tür giri imler hiçbir ekilde kadınların güçlenmesinin önüne geçmemeli ve kadınların e it hak ve fırsatlardan yararlanamamaları sonucunu do urmamalıdır (UN 2008, Ministry of Social Affairs and Health of Finland 2006).

Bu çerçevede, erkek katılımına yönelik yürütülecek çalı malarda, kadın - ların güçlenmesi alanında faaliyet gösteren kamu kurum ve kurulu ları ile özel sektör ve sivil toplum kurulu larıyla i birli ine önem verilmelidir. Yine bu çalı malarda kadınların görünürlü üne özen gösterilmeli, e itlik için uzun yıllardır çaba gösteren kadınların tecrübeleri dikkate alınmalı - dır (UN, 2008).

Ayrıca, toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı sa lanırken “ka - dınların alanları” korunmalıdır. Toplumsal cinsiyet e itsizlikleri asıl olarak kadınları dezavantajlı konuma itti inden, erkek katılımı, toplumsal cinsi - yet e itsizli inin sa lanması için kadın odaklı ve yalnızca kadınlar için yürütülen programların varlı ını tehdit etmemeli veya ortadan kaldırma - malıdır. Toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanması için gerekli ko ullardan biri erkeklerin katılımıysa bir di erinin de kadınların güçlenmesi oldu u unutulmamalıdır (UN, 2008).

Toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımının sa lanmasında temel amaç ve odak noktasının toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanması oldu u her zaman hatırlanmalıdır. Böylece erkek odaklı faaliyetlerin yeni bir erkek egemenli i alanı olarak görölme riski ortadan kaldırılmı olacaktır.

Toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanması aynı zamanda insan hakları ve sosyal adalet gibi daha geni konularla yakından ili kilidir. Bu açı - dan, kadın haklarının ihlal edilmesi aynı zamanda bir insan hakları ihlali

olup, adaletsizli in bir di er görünümünü olu turmaktadır. Bu kapsamda, toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanması mücadelesi geni çaptaki sosyal adalet ve insan hakları mücadelesinin bir parçası olarak kabul edilmelidir. Toplumsal cinsiyet e itli inin bu çerçevede ele alınması, erkeklerin adaletin sa lanması arzularıyla uyumlu olarak pek çok erke i toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanması çabalarına katılmaya itecektir (UN, 2008).

Toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı yalnızca erkeklerin bireysel olarak de i melerinin sa lanması olarak anla ılmamalıdır. Daha önce de belirtildi i gibi, kadınların güçsüzlü ünü do uran ve toplumsal cinsiyet e itsizliklerine sebep olan erkek güç ve iktidarı, erkeklerin yalnızca ki isel hayatlarında sergiledikleri tavır ve davranı lardan kaynaklanmamaktadır. Bu güç ve iktidar toplumda sosyal, kültürel, siyasi ve ekonomik alanda var olan belli ba lı kurumlar tarafından yapılandırılmakta ve yeniden üretimi sa lanmaktadır. Bu nedenle, toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı bir yandan birey olarak erkeklerin ki isel ya amlarındaki de i imlerini amaçlarken di er yandan erkek egemenliğini ifade eden ve peki tiren kurumsal yapıların de i tirilmesi anlamını ta ıyan yapısal de i imleri de hedefemelidir (UN, 2008).

Erkek katılımının sa lanması sürecinde asıl olarak toplumsal cinsiyet ili kilerine odaklanılmasının önemi unutulmaması gereken unsurlardan biridir. Kadınlarla erkekler arasında gündelik ya am içinde aile, okul, çalı ma hayatı ve bo zamanlarda sürdürülen ili kilerin motiferine odaklanılması tüm bu alanlardaki e itsiz güç ili kilerinin erkekler tarafından da farkına varılmasını sa layacaktır. Bu konu kadınlarla erkekler arasında daha demokratik, e itlikçi ve saygılı ili kilerin kurulması açılarından önemlidir (UN, 2008).

Erkek katılımında dikkate alınması gereken önemli konulardan biri de erkekler arasındaki farklılıklara duyarlı olunmasıdır. Bütün erkeklerin ortak olarak sahip oldukları ey toplumda kadınlara kıyasla sahip oldukları ayrıcalıklı konum olmakla birlikte, erkeklerin ya amları ve tecrübeleri sınıf, ya , din, ırk gibi faktörlerin etkisiyle son derece farklıdır. Erkeklerin erkeklik algıları ve toplumsal cinsiyet kimliklerine ili kin tecrübeleri, bazı

erkekleri kadınlar üzerinde oldu u gibi di er erkekler üzerinde de hakim kılan erkekli e dair farklılıklardan ba ımsız bir eekilde anlaşılamaz. Erkekler arasındaki farklılıklar farklı ihtiyaçları da beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla, toplumsal cinsiyet e itli i sürecine erkeklerin katılımının etkili biçimde sa lanabilmesi için farklı erkeklikler dikkate alınmalıdır (UN, 2008).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. TOPLUMSAL C NS YET E TL VE ERKEKLER

4.1. Toplumsal Cinsiyet E itli ine ve Toplumsal Cinsiyet E itli ine Katılıma Erkeklerin Dirençleri

Yakla ık olarak son yirmi yıldır toplumsal cinsiyet e itli i ve toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı konularında gittikçe artan ara tırmalara, öncülüklerle ve de i im için var olan sosyal ivmeye ra men toplumsal cinsiyet e itli ine kar ı önemli bir erkek direnci mevcuttur. Toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımını sa lamak için erkeklerin toplumsal cinsiyet e itli ine kar ı sergiledikleri direncin sebeplerini anlamakta yarar vardır.

Erkekler tarafından toplumsal cinsiyet e itli ine kar ı gösterilen direncin çok çe itli sebepleri bulunmaktadır. Bazı erkekler toplumsal cinsiyet e itli iyle birlikte kaybetmekten korktukları iktidarlarını ve ekonomik varlıklarını savunmak istediklerinden toplumsal cinsiyet e itli ine kar ı direnç göstermektedir. Connell (2002) bu durumu, erkeklerin toplumsal cinsiyet e itsizliklerinden sa ladıkları “maddi çıkarlar” (material benefits) ekinde tanımlamakta ve erkeklerin yararlanmakta oldukları “patriarkal kâr payı”ndan (patriarchal dividend) vazgeçmemek için direnç gösterdiklerini savunmaktadır. Buna göre erkekler, örne in, kadınlardan ev içi hizmet ve bakım beklemektedirler ve bu durumun de i mesine kar ı çıkmaktadırlar. Bu grupta yer alan erkeklere göre toplumsal cinsiyet e itli i, erkeklerin iktidarları ve sahip oldukları ayrıcalıklar için tehlike olu turan bir kavramdır (Connell, 2003).

Bazı erkeklerin toplumsal cinsiyet e itli ine direnç göstermesinin ardında ise erkek üstünlü ünün do allı ına olan inançları yatmaktadır. Ptateck (1988)’e göre, kadına yönelik iddet konusunda yapılan ara tırmalar bu durumu destekler niteliktedir. Ara tırmalar, kadınlara kar ı iddet uygulayan erkeklerin ço unlu unun kadınların ev içi rolleriyle ilgili olarak son derece tutucu bir görü içinde bulduklarını, kadınların bu rolleri gerekti i gibi yerine getirmedikleri durumlarda erkeklerin üstün cinsiyet olarak kendilerinde bu durumu düzeltme yetkisi gördüklerini ortaya koymu tur. Erkek üstünlü ünün do allı ına olan inanç dünyanın pek çok yerinde din, biyolojik özellik, kültür, gelenek veya ordu ba ta

olmak üzere kurumsal yapılar yoluyla sürdürülmekte ve yeniden üretilmektedir (Connell, 2003).

Erkek direncinin en önemli sebeplerinden birinin toplumsal cinsiyet e itli inin yeni “erkeklik” özelliklerini gerekli kılması oldu u söylenebilir. Örne in erkekli in toplumsal tanımının evin geçiminden sorumlu olma ve güçlü olma ekinde yapıldı ı ve kadın-erkek i lerinin kesin çizgilerle ayrıldı ı bir toplumda, toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanması çabaları ba lamında erkeklerin de çocuk ve ya lı bakımından sorumlu olması “erkeklik dı ı” veya “kadınsılık” olarak görülebilmekte ve bu durum erkekler tarafından mevcut erkeklik kimli ine kar ı bir tehlike olarak algılanmaktadır (Connell, 2003).

Toplumsal cinsiyet düzeninde farklı farklı erkeklikler bulunmaktadır. Erkeklerin tamamı erkek egemen toplumun çıkarlarından aynı ve e it biçimde yararlanmamaktadır. Erkek egemen toplumun erkeklerle sa la dı ı çıkarlardan çok az yararlanan ya da hiç yararlanamayan erkeklerin toplumsal cinsiyet e itli ine kar ı gösterdikleri direnci unutmamakta yarar vardır. Bu erkekler, toplumsal cinsiyet e itsizliklerinden kendileri de zarar gördüklerinden, toplumsal cinsiyet e itli i çalı maları kapsamında kadınlara yönelik geli tirilen politika ve programları haksız bulmakta ve direnç göstermektedirler (Connell, 2003).

Toplumsal cinsiyet e itli ine ili kin çabalara kar ı bazı erkekler aktif, dü manca veya organize olarak direnç gösterirlerken, direnç di er bazı erkeklerin, farkına varmasalar veya aksini iddia etseler de, sıradan uygulamalarının bir parçası olarak kar ımıza çıkmaktadır. Toplumsal cinsiyet e itli ine yönelik çabalara dâhil olmamak noktasında erkeklerin aktif direnç göstermelerinin en genel sebebinin erkeklerin iktidar ile ili kilerinden kaynaklandı ını söylemek mümkündür (Hearn, 2001). Örne in, erkekli in toplumsal tanımı “ailenin geçiminden sorumlu olma” ve “güçlü olmayı” içerd i inde erkekler, kadınların ekonomik ve profesyonel anlamda ilerlemelerini kendi iktidar alanları için bir tehdit olarak algılamaktadırlar. Kadınların da ekonomik alanda güçlenmeleri ve kariyer ya amında ön plana çıkmaları, erkeklerde, erkeklerin toplumsal ya amda saygınlı a daha az layık görülecekleri yönünde bir endi e kayna ına dönü e bilmektedir. Bunun sonucunda erkekler tüm dikkat ve kaynakların oran-

tısız ekilde kadınlara verilece ini dü ünerek direnç göstermektedirler (Connell, 2003).

Toplumsal cinsiyet e itli ine kar ı var olan erkek direnci konusunda özellikle altı çizilmesi gereken bir husus bulunmaktadır. Bazı erkekler toplumsal cinsiyet e itli inin gerektirdi i de i im ile kadın haklarını teorik anlamda ve söylem düzeyinde kabul etmekle birlikte, erkek egemenli i ni sonuç veren rutin uygulamaları devam ettirmektedirler. Örne in, bazı erkekler kadınların siyasal ya ama katılımını güçlü biçimde savunurken, kadınların siyasal ya ama e it biçimde katılımlarını engelleyen yapısal sorunları görmezlikten gelebilmektedir. Bu durum basit biçimde de i im için hiçbir ey yapmamak ekinde ortaya çıkmakta ve ço unlukla bas-kın geleneksel rollerin etkisiyle toplumsal cinsiyet farkındalı na ula a-mamaktan kaynaklanmaktadır. De i imi desteklemekle birlikte uygula-maya dönük herhangi bir harekette bulunmamanın da erkek direncinin bir di er biçimi oldu u unutulmamalıdır (Fuller 2001, Connell 2003).

Erkeklerin toplumsal cinsiyet e itli ine katılımlarını sa lamak için, er-keklerin dirençlerini anlamak ve bununla yüzle erek hem siyasi hem de ki sel düzeyde açıkça veya bilinçsiz olarak ortaya çıkabilen dirence kar-ı gö üs germek gerekmektedir (Hearn 2001, Connell 2003).

Erkeklerin gösterdikleri direnci anlamak için erkek iktidarının do asını ve erkeklerin iktidarla ili kilerini anlamak gerekir (Hearn, 2001). Erkekle-rin, göreceli olarak daha az iktidara sahip olan erkeklerin bile, sahip ol-dukları iktidar sayesinde toplumda ayrıcalıklı bir konum edindikleri söy-lenebilir. Toplumsal cinsiyet e itli inin geli tirilmesine yönelik adımlar, erkeklerin genel olarak iktidarla ve özellikle toplumsal cinsiyetçi iktidarla kurmakta oldukları ili kilerini de i tirmeyi gerekli kılmaktadır. Bu sebep-le, erkekler ellerindeki iktidarı kaybetmemek için ısrarcı biçimde direnç göstermektedirler (Connell 2002, 2003).

Erkeklerin iktidarla ili kilerini de i tirmek, erkeklerin kadınlarla, çocuk-larla ve di er erkeklerle sürdürgeldikleri ili kilerinin de de i tirilmesi anlamını ta ımaktadır. Bu ili kiler bir taraftan rekabetçi, hiyerar ik ve patriarkal ili kileri vurgularken di er taraftan e -sosyal ili kileri de kap-samaktadır (Connell 2002, 2003; Hearn 2001).

Toplumsal cinsiyetçi iktidar ili kilerinin e itlikçi biçimde de i tirilmesi; ki isel, siyasal, ekonomik, politik, akademik bütün düzeyler için söz konusu oldu undan farklı erkekler için farklı alanlarda sahip oldukları iktidarın/gücün de i mesi anlamına gelmektedir. Tüm bu alanlardaki güç dengelerinin de i tirilmesi erkekli in anlamı açısından oldukça önemlidir. Bütün bunlar hem derin biçimde yapısal hem de son derece ki iseldir ve erkeklerin ümitsiz, çaresiz ve kötü hissetmelerine sebep olarak birer direnç ekinde kar ımıza çıkabilecek potansiyele de, olumlu de i im ve ümit potansiyeline de sahiptir (Hearn, 2001).

Collinson ve Hearn (1996)'e göre, erkeklerin toplumsal cinsiyet e itli ine kar ı gösterdikleri direncin yeniden üretimini sa layan en önemli yapıların ba ında i /çalı ma ya amı gelmektedir. Bu anlamda, i in erkekler için hayati önemi son derece iyi kurgulanmı tır (Hearn 2001, Cockburn 1991). ; güç ve kaynaklara sahip olmanın yolu, kimlik kazanma aracı ve en temel hayati çıkardır. Aynı zamanda toplumsal cinsiyet e itli ine kar ı gösterilen direncin gündelik oldu u kadar yapısal anlamda da kayna ıdır. Erkeklerin özel olarak bir ey yapmalarına gerek olmadan ana akım kurumlarında sıradan biçimde seyreden politika üretme ve uygulama faaliyetleri, erkeklerin e itli e kar ı dirençlerini olu turmaktadır. Erkekler, özellikle yeti kin, sa lıklı, çalı ma ça ındaki erkekler, rutin olarak siyasi ve ticari ana akım kurumlarında organize etmek ve yönetmek biçiminde faaliyetlerde bulunmaktadır. Erkeklerin bu tür faaliyetleri genel olarak toplumsal cinsiyetle pek de ili kilendirilmemekte; basitçe i , siyaset, yönetim ekinde tanımlandı ndan erkeklerin organizasyonu biçiminde görülmemektedir. Ana akım yönetimlerinin ve kurumlarının ço unlukla toplumsal cinsiyet perspektif ile ele alınmamasına sebep olan basit mantık budur. Ana akım kurum ve kurulu larının toplumsal cinsiyet tarafsızlı ı/körlü ü içinde algılanmasını de i tirmek, bir toplumsal cinsiyetle tirme anlamını ta ılamakta ve erkekler için de bir itiraz anlamına gelmektedir. Bu durum, erkeklerin toplumsal cinsiyete kar ı gösterdikleri direncin bir ba ka kayna ını olu turmaktadır (Ministry of Social Affairs and Health of Finland, 2006).

Sonuç olarak toplumsal cinsiyet e itsizli ine dayalı toplumdan toplumsal cinsiyet e itli ine dayalı topluma geçi çabaları iktidar ve siyasetin ulusal, ki isel, kurumsal, küresel tüm seviyelerine etki eder ve bütün bu

seviyelerde de i im öngörür. Toplumsal cinsiyet e itli ine ve toplumsal cinsiyet e itli ine olumlu katkıda bulunmaya kar ı var olan erkek direnciyle ba a çıkmak, erkeklerin de i mesini sa lamak demektir (UN 2008, Connell 2002, 2003).

Toplumsal cinsiyet düzeni içinde üretilen erkekli in e itlikçi biçimde de i mesinin sa lanması, erkeklerin toplumsal cinsiyet e itli ine katılımlarının temini için önemli bir adımdır. Bu durumun daha çok sa lanması, daha fazla sayıda erke in erkek olmanın ne anlama geldi ini yeniden gözden geçirmesine, kendi kimliklerinin ve saygınlıklarının toplumsal cinsiyet e itli ine dayalı bir toplum içerisinde nasıl sa lanaca ını düşünmesine imkân verecektir (Hearn, 2001).

4.2. Toplumsal Cinsiyet E itsizli inin Erkekler için Olumsuz Sonuçları

Toplumsal cinsiyet e itsizlikleri kadınları oldu u kadar erkekleri de olumsuz ekilde etkilemektedir. Ancak, toplumsal cinsiyet e itsizliklerinin olumsuz etkilerinin asıl olarak kadınlar tarafından ya anması ve temelde kadınlar tarafından dile getirilmesi; toplumsal cinsiyet bala mında erkekli in daha çok, kadın ve çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri açısından ele alınması gibi nedenler sonucunda toplumsal cinsiyet e itsizliklerinin erkekler üzerindeki olumsuz etkileri üzerinde uzun süre durulmamı tır. Toplumsal cinsiyet e itsizliklerinin erkekler üzerindeki etkileri konusunun uzun süre gündeme gelmemesindeki bir di er sebebini, genel olarak erkekli in çok sorgulanabilir bir alan olarak görülmemesi oldu unu söylemek de yanlı olmayacaktır.

Son yıllarda toplumsal cinsiyet perspektif ile erkekler ve erkeklik üzerine yapılan ara tırmaların artmasıyla birlikte cinsiyetçi tutum, davranı ve kalıpyargıların erkekler üzerindeki olumsuz etkileri konusu da gittikçe artan oranda dile getirilmeye ba lanmı tır. Bu konunun dile getirilmesiyle bir yandan toplumsal cinsiyet e itli i sürecinde erkeklerin ihmal edilmemelerinin sa lanmasının di er yandan erkekli in de i ebilirli ini ortaya koyarak toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasında erkeklerin rol ve sorumluluklarına dikkatlerin çekilmesinin amaçlandı ı görülmektedir.

Toplumsal cinsiyet etkilerinin erkekler üzerindeki olumsuz etkileri ele alındığında, bu olumsuz etkilerin temelinde toplumun “erkekli” değerler ve beklentilerin yer aldığı görülmektedir. Toplum kadınlar için olduğu gibi erkekler için de uygun görülen kalıpyargıları oluşturmakta ve erkeklerin buna uygun rol ve davranışları sergilemelerini beklemektedir. Toplumsallaşma süreci içerisinde erkekler toplum tarafından kabul görebilmek için bu rol ve davranışları benimsemekte ve bunlara uymaya çalışmaktadır. Bu durum erkekler için pek çok maliyeti de beraberinde getirmektedir (Esplen, 2006).

Erkekler ve erkeklik konularında araştıran bazı araştırmacılara göre, erkekler toplu olarak kadınlar ve diğer erkekler üzerinde iktidarı ellerinde bulundursalar ve bundan yararlı olsalar da aslında kişisel düzeyde güçsüzlük ve iktidarsızlık yaşamaktadırlar. Bu görüşü savunanlara göre, erkekler ya amları boyunca pek çok şeyi başarmaya zorlanmaktadır. Ancak bu durum erkekleri her zaman “galip” kılmamaktadır. Örneğin göçmen erkekler, çocuk yetiştirme yurtlarında büyüyen erkekler, işsiz veya evsiz erkekler kendilerinden beklenenleri yerine getiremedikleri için toplum tarafından dışlanmaktadır (Esplen, 2006). Kendilerinden beklenenleri yerine getiren erkeklerin ise her zaman aynı güç ve iktidarı korumak için yoğun stres altına girdikleri ve bu ağır yükü kimseyle paylaşamadıkları bir geçektir.

Pek çok toplumda erkekler fiziksel olarak güçlü, cinsel açıdan yeterli, risk almaktan kaçınmayan, karar verici ve eylemleriyle çocuklarının geçiminden sorumlu kişiler olarak tanımlanmaktadır. Genel olarak baskın ya da hegemonik erkeklik olarak adlandırılan ve az önce sayılan geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinden oluşan bu ideal durumu yakalamak, muhafaza etmek ve bu şekilde erkekliklerini ispat etmek her erkek için her zaman mümkün olmamaktadır. Pek çok erkek için hegemonik erkeklik ideal durumuyla gerçek yaşamda edinebildikleri erkeklik durumu arasında ciddi bir fark mevcuttur. Nitekim hiçbir erkeğin tüm yaşamı boyunca baskın erkeklik özelliklerinin tümünü kendinde barındırması mümkün değildir. İdeal erkekliği elinde bulundurma durumu erkeklerin yaşamı boyunca değişkenlik gösterebilmekte ve içinde buldukları sınıf, etnik köken, yaş grubu gibi durumlara bağlı olarak farklılık arz etmektedir (Esplen, 2006). Buna ek olarak, erkekler güçlü olmaya ve

güçsüz olmaya dair tecrübeyi e zamanlı olarak da ya ayabilmektedir. yerinde amirine kar ı güçsüz konumda olan bir erkek ev içinde karısına kar ı güçlü konumda bulunmaktadır. Bu çeli kili durumun erkekler için her zaman bir avantaj yaratmadı ı görölmektedir.

Geleneksel toplumsal cinsiyet düzeninde ya anan karma ık ve e itsiz durumların kadınlar üzerinde oldu u kadar erkekler üzerindeki olumsuz etkileri son yıllarda bu alanda yapılan ara tırmalarla da ortaya konulmaktadır.

Yapılan ara tırmalar toplumsal cinsiyet düzeni içerisinde olu turulan eril karakter özelliklerinin erkeklerin kendi ya amları üzerindeki olumsuz sonuçlarını gözler önüne sermektedir. Ara tırmalar, egemen erkek karakteriyle uyumlu özellikler olan güç pe inde ko ma, iktidarı elinde bulundurma, duygularını bastırma, rekabetçi olma, efkatli olmama, sert olma, kural koyma, yönetme, aile reisli i gibi özelliklere sahip olma ve bu özellikleri sürekli biçimde kendinde barındırma çabasının erkeklerin beklenen ya am sürelerinin kısa olmasına yol açtı nı göstermektedir. Erkeklerin beklenen ya am süreleri, kadınların üreme sa lı ıyla ilgili kendilerine özgü ya amsal riskleri olmasına ra men, dünya genelinde kadınlardan daha kısadır (Ruxton, 2004). Sa lık Bakanlı ı tarafından yürütölen “Ulusal Hastalık Yüku ve Maliyet Etkililik Projesi”nin sonucunda 2004 yılında yayımlanan “Hastalık Yüku Final Raporu”na göre ölkemizde ulusal düzeyde erkeklerin beklenen ya am süresi 67.69’ken aynı oran kadınlarda 71.94’tür (Sa lık Bakanlı ı Refk Saydam Hıfzıssıhha Merkezi Ba kanlı ı Hıfzıssıhha Mektebi Müdürlü ü, 2004).

AB 5. Çerçeve Programı A ı çerçevesinde “Avrupa’daki Erkekler Hakkında Avrupa Ara tırma A ı” olu turulmu tur. Bu a kapsamında Estonya, Finlandiya, Almanya, rlanda, talya, Letonya, Norveç, Polonya, Rusya ve ngiltere’de “Erkeklerin Toplumsal Sorunları” konusu ele alınmı ve bir ara tırma gerçekte tirilmi tir. Söz konusu ara tırma a ı ile ev ve i ya amı, erkeklerin toplumsal dı lanma ili kileri, erkek iddeti ve erkeklerin sa lı ı konuları üzerinde durulmu tur. Ara tırma sonucunda erkeklerin toplumsal ya amda sahip oldukları avantajlar yanında dezavantajlı oldukları konular hakkında da bulgular tespit edilmi tir. Ara tırma sonuçlarına göre Avrupalı erkeklerin beklenen ya am süreleri Avru-

palı kadınlara oranla daha kısadır. Araştırmanın diğer önemli sonuçları, erkeklerin hastalık ve ölüm riskleri ile intihar oranlarının daha yüksek olduğu, bazı erkeklerin işsizlik, hapislik/tutukluluk, alkolizm, etnisite ve uyrukları nedenleriyle daha fazla toplumsal dışlanmaya maruz kaldıkları şeklindedir (Hearn, 2001).

Toplum tarafından belirlenen erkek özgü karakter özelliklerinin erkekler üzerindeki olumsuz etkilerini sağlık alanında da görmek mümkündür. Örneğin, erkeklerin cinsel yaşamalarında birden fazla kadınla birlikte olabilmelerinin önemli bir erkeklik özelliği olarak görülmesi, erkeklerde (aynı zamanda eşlerinde) HIV enfeksiyonu kapma riskinin yüksek olmasına sebep olmaktadır. Ayrıca pek çok toplumda erkeklerin her zaman güçlü olduklarına dair mevcut olan yaygın kanı sonucunda hastalanmak erkekler için özgü bir durum olarak görülmemektedir. Bu durum beraberinde hastanelerin kadın ve çocukların alanı gibi görülmesi algısını yaratmaktadır. Pek çok erkek, baskın erkeklik özelliklerini kaybetmediklerini ispatlamak üzere hastalandıklarında bunu kabul etmemektedir. Bu durum erkeklerin tedavisi mümkün olan hastalıklarda erken teşhis imkânından yararlanmalarının önüne geçmektedir (Esplen, 2006).

Erkekler için uygun görülen toplumsal cinsiyet rolleri, erkekler için olumsuz bir sonuç daha doğultmaktadır. Erkekler daima güçlü olma veya görünme, duygularını açığa vurmama ve sert olma gibi özellikleri sonucunda yaşamalarında başlarına gelen bazı olayların etkilerini oldukça yoğun yaşamaktadırlar. Örneğin, işsizlik, emeklilik, boşanma veya kendileri için çok önemli olan birini kaybetme gibi durumlar erkekler için baş edilmesi zor durumlar olabilmektedir. Böyle durumlarda yardım almak veya duygularını paylaşmak çoğunlukla zaman zaman erkekler tarafından tercih edilen bir yöntem olmamaktadır. Meksika'da yürütölen bir projede katılımcı erkeklerden biri tarafından yapılan itiraf bu durumu net biçimde ortaya koymaktadır. Erkek katılımcı, çevresine karşı daima bir maske kullandığını, çünkü etrafındakilere karşı kırılğan görünmekten ve bunun sonucunda dışlanmaktan korktuğunu belirtmiştir. Böyle durumlar sonuç olarak erkeklerde görölen kalp krizi riskinin, madde bağımlılığı oranlarının ve diğer sağlık sorunlarının daha yüksek olmasına yol açmaktadır. Ayrıca, kendileri için baş edilmesi zor sorunlarla karşılaşan erkeklerin

sorunlarını payla maktan kaçınmaları, aile ili kilerine de olumsuz biçim- de yansımakta, aile içi iddet vakalarını artırmakta ve sonuçta erkekler aileleri tarafından terk edilebilmektedir (Ruxton, 2004).

Geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin kadınlar ve erkekler için kesin biçimde ayrılması ve bu ayrı ma sonucunda evin geçiminden sorumlu olma rolünün asıl olarak erke in görevi kabul edilmesi de erkekler üze- rinde olumsuz sonuçlar do urmaktadır. Pek çok kültürde, i siz bile kal- salar veya yeterli kazanç elde edemeseler de aileyi geçindirmek erkek- lerin asli görevi olarak kabul edilmektedir. Bu yük erkeklerin aileleriyle kaliteli zaman geçirmelerine engel olmakta, çocuklarıyla ilgilenmelerini sınırlamakta ve ço u zaman erkekleri ailelerine kar ı yabancıla tırmak- tadır. Ayrıca, ailelerinin geçimi için yeterli kazanç elde edemeyen pek çok erke in ikinci veya üçüncü bir i yapmasıyla sonuçlanan bu durum erkeklerin kendilerine vakit ayırmalarına engel olurken önemli sa lık problemleri ya amalarına da sebep olmaktadır.

Toplumsal cinsiyet e itsizliklerinin erkekler üzerindeki olumsuz etkileri ile ilgili bazı istatistiki veriler ve çalı malar, e itlikçi olmayan toplumsal cinsiyet düzeninin erkekler üzerindeki olumsuz etkilerinden birinin de kadınların maruz kaldı ı iddet türlerinden farklı olarak erkeklerin de iddete maruz kaldıklarını ortaya koymaktadır. Ara tırma bulgularına göre kadınlar daha çok aile içi iddete maruz kalırlarken, erkekler daha çok kamuya açık alanlarda ve yine erkeklerden iddet görmektedirler (Ministry of Social Affairs and Health of Finland, 2006).

Toplumsal cinsiyet e itsizliklerinin erkekler üzerinde yarattı ı olumsuz etkiler hiç üphesiz ki burada sayılanlarla sınırlı de ildir. Bu alandaki ara tırmalar arttıkça erkekler üzerindeki olumsuz sonuçların sayısı da artacaktır. Bu bölümde erkekler üzerindeki olumsuz sonuçlara yer ve- rilmesindeki amaç olumsuzlukların sayısal anlamdaki çoklu unu ortaya koymaktan çok, toplumsal cinsiyet e itsizliklerinin kadınlar kadar erkek- leri de olumsuz etkileyen tarafarını gösterebilmektir. Ayrıca toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımının sa lanmasının erkeklerin ken- dileri için de olumlu sonuçlar do urma potansiyeline sahip oldu unun anla ılmasına yardımcı olmak da bir di er amaçtır.

4.3. Toplumsal Cinsiyet E itli inin Sa lanmasında Erkeklerin Sorumlulukları

Toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasında erkeklerin sorumluluklarından bahsedilirken iki tür bakı açısı geli tirmek mümkündür. Bunlardan ilki, toplumsal cinsiyet e itsizliklerinin yeniden üretilerek devam ettirilmemesinden cinsiyetçi eril uygulamaların sorumlu olmasıdır. Bu konudaki di er bakı açısı ise toplumsal cinsiyet e itsizli i probleminin çözümünde erkeklerin de sorumluluk almalarının gerekti idir (Hearn, 2001). Bu bakı altında toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasında erkeklerin sorumlulukları denildi inde her iki bakı açısının da anlaşı lması yararlı olacaktır.

Birinci bakı açısına göre erkekler toplumsal cinsiyet düzeni içerisinde içselle tirdikleri cinsiyetçi rol ve uygulamaları sürdürdükleri ve de i tirmedikleri sürece toplumsal cinsiyet e itsizliklerinin sebebi olmaktan dolayı sorumlu olmaya devam edeceklerdir.

Bu çerçevede, toplumsal cinsiyet e itsizlikleri hangi açıdan ele alınırsa alınsın (kadına yönelik iddet, siyasi-ekonomik-sosyal ya amda kadınlara kar ı ayrımcı uygulamalar, kadınlara kar ı cinsiyetçi kalıpyargılar, kadın yoksullu u, kadınların e itim haklarından olması gereken ölçüde yararlanamamaları vb.) erkeklerin davranı ları, tavırları, kimlikleri ve ili kileri bu e itsizliklerin birer parçasını olu turmaktadır (Flood, 2009).

Bu kapsamda erkeklerin toplumsal cinsiyet e itsizliklerine sebep olan tutum ve davranı larının farkına varmaları gerekmektedir. Erkeklerde olu turulacak bu farkındalık, erkekleri toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasındaki sorumluluklarını yerine getirmeye yönlendirecektir. Bu durum erkeklerin sorumluluklarına ili kin ikinci bakı açısıyla da uyumlu olarak erkeklerin i , aile ve ev, cinsellik, iddet, e itim, sa lık, spor gibi toplumsal alanın hemen tamamında toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasında çözümün bir parçası olmakta sorumluluk almaları anlamına gelmektedir (Hearn, 2001).

Böylece erkekler sorumlu birer birey olarak e itlikçi bir toplum yaratılmasında üzerlerine dü en görevleri yerine getirmi olacaklardır. Ayrıca erkeklerin toplumsal cinsiyet e itli inin gerçeikle tirilmesindeki sorumlu-

lukları, pek çok erkek tarafından teorik düzeyde de olsa kabul gören medeni haklar ve insan haklarıyla yakından ilgilidir ve toplumdaki adaletsizliklerle mücadelenin bir gere didir (Hearn, 2001).

Toplumsal cinsiyet e itli i anlayı na sahip olmakla demokrasi ve sosyal adalet taraftarı olmak arasında yakın bir ili ki mevcuttur. Di er bir deyi - le, erkeklerin demokrasi ve sosyal adaleti savunmakla birlikte toplumsal cinsiyet e itli ine kar ı mesafeli yakla maları çeli kili bir durum yaratacaktır. Toplumsal cinsiyet düzeni içerisinde erkekli in ve toplumsal cinsiyet ili kilerinin kadın ve çocuklara zarar verecek ekilde in a edilmesi ve toplumsal cinsiyet e itsizliklerine sebep olması sosyal adalet ve demokrasi ile örtü memektedir (Flood, 2009).

Buradan hareketle, toplumsal cinsiyet e itli inin gerçeikle tirilmesinde erkeklerin sorumluluklarını bugüne kadar daha çok devlet ve uluslararası kurulu ların ba kanları olarak liderlik düzeyinde yerine getirdikleri görölmektedir. Kadınların e itlik talepleri sonucunda demokrasi, insan hakları ve vatandaşlık hakları ba lamında üst düzey organlarda ege men karar vericiler olan erkekler, toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanması için çe itli adımlar atmı larıdır (Hearn, 2001).

Toplumsal cinsiyet e itli i için kamu savunuculu unun erkek liderler veya erkek liderlerin destekleriyle yapılmasının uzun bir geçmi i bulunmaktadır. Bu açıdan bakıldı nda, kadın hareketi tarafından tarihi süreç içerisinde elde edilen kazanımların erkeklerden yalnızca dirençle kar ı la mak ekinde tezahür etmedi i aynı zamanda kurumsal veya siyasi otoriteyi elinde bulunduran zamanın erkek liderleri tarafından desteklendi i söylenebilir. 1860'lı yılların sonunda ngiliz dü ünür John Stuart Mill "Kadınların Tâbili i" adlı eseriyle toplumsal cinsiyet e itli ini savunmu tur. 1970'li yıllarda Avustralya'nın eski ba bakanlarından Gough Whitlam, toplumsal cinsiyet e itli ine destek vermi ve devlet bünyesinde toplumsal cinsiyet e itli i mekanizmalarının kurulmasına öncülük etmiştir. Aynı yıllarda eski sveç ba bakanlarından Olof Palme'nin toplumsal cinsiyet e itli ine aktif olarak destek verdi i görölmektedir. 1990'lı yıllarda Güney Afrika Devlet Ba kanı Nelson Mandela, kadına yönelik iddetle mücadelede erkek deste ini ortaya koymak ve daha da arttır-

mak için erkekler tarafından oluşturulmuş organizasyonlara katılımı artır (UN, 2008).

Toplumsal cinsiyet e itli ine erkek liderlerin açık desteklerine ilişkin daha güncel örnekler de mevcuttur. Örneğin, Brezilya Devlet Başkanı Lula da Silva, kadına yönelik şiddetin önlenmesine yönelik çabalara bütçeden kaynak ayrılmasını desteklemiştir; İspanya Başbakanı Jose Luis Rodriguez Zapatero kadına yönelik şiddetle mücadelede ilişkin gelişmiş yasal mevzuata destek vermiştir; BM Genel Sekreteri Ban Ki-Moon 2008 yılında “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Birlik” adlı çok-yıllı kampanyayı başlatmıştır. Buna benzer örneklerin sayısını artırmak mümkündür (UN, 2008).

Toplumsal cinsiyet e itli inin sağlanmasındaki sorumlulukları kapsamında erkeklerin desteklerinin son zamanlarda özel sektör-devlet işbirliği biçiminde de kendini gösterdiği görülmektedir. Bu tür destekler belli başlı ana akım kurumlarının daha bilinçli sorumluluk anlayışını sergilemelerinde tanımlanabilir.

Bugün erkeklerin toplumsal cinsiyet e itli inin sağlanması yönündeki sorumlulukları bazı devletlerde veya devletle ilgili çevrelerde geniş ölçüde dikkate alınır olmuştur. Bunun sonucunda kadınların daha iyi koşullarda çalışması, eğitim ücreti, çocuk bakım merkezlerinin kurulması, aile-dostu politika uygulamaları, kadına yönelik şiddetle mücadele, üreme sağlığı ve cinsel sağlık alanında hak taleplerine destek veren devlet politikaları uygulamaya konulmuştur (Hearn, 2001).

Toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin sorumluluk bilinciyle katılmaları yönündeki girişimlere yalnızca devlet düzeyinde değil toplumsal yaşamın her alanında ihtiyaç vardır. Kamu, medya, akademik dünya ve tüm diğer kamu ve özel sektör alanları bu alanda girişimlerde bulunmalıdır. Toplumsal yaşamda tüm bu alanlarda egemen olanlar erkeklerdir ve bu alanlarda yapılan her girişimin erkeklerin sorumlulukları kapsamında değerlendirilmesi yanlı olmayacaktır (Hearn, 2001).

4.4. Toplumsal Cinsiyet E itli inin Erkekler için Kazançları

Toplumsal cinsiyet e itli i yüzeysel bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde, kadınların herhangi bir kazanımlarının erkeklerle herhangi bir ayrıca-

lı n kaybedilmesi olarak dönece inin varsayıldı ı sıfır toplamlı bir oyun gibi görülebilmektedir. Böyle bir varsayım daha çok toplumsal cinsiyet e itli inin tam olarak anla ılamadı ı durumlarda dile getirilen yapıcılık-tan uzak bir yakla ımdır. Bu varsayımın aksine, toplumsal cinsiyet e itli i yalnızca kadınlar için de il, kadınlarla birlikte erkekler ve dahası tüm toplum için yararlıdır. Toplumsal cinsiyet e itli inin geli tirilmesi, kadınların güçlendirilmesi yalnızca kadınlara de il, erkeklerle de önemli kazanımlar vadetmektedir. Toplumsal cinsiyet e itli inin gerçekle tirilmesiyle ula ılacak e itlikçi bir toplumun sonuç olarak herkesin yararına olaca ı aşkırtır (Ministry of Social Affairs and Health of Finland, 2006).

Bu duruma somut bir örnek vermek mümkündür. Finlandiya'da 1980'lerde çıkarılan Toplumsal Cinsiyet E itli i Yasası ile kadınların statülerinin geli tirilmesi ve kadınlara yönelik ayrımcılı ın giderilmesi amaçlanmı - tır. Bugün uygulanmakta olan ekliyle söz konusu Yasa toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılıktan etkilenen tarafın kadın veya erkek olmasına ba lı olmadan e itlikçi biçimde uygulanmaktadır. Bu çerçevede, temelde kadınlara yönelik ayrımcılı ın önlenmesi amacıyla çıkarılmı olan bu Yasa sonuç olarak erkekleri de korumaktadır. Bununla birlikte, 2005 yılı içinde Finlandiya E itlik Ombudsmanına yapılan bireysel ba vuruların onundan dördünün erkekler tarafından yapıldı ı görülmektedir. Bu iki örnek göstermektedir ki, toplumsal cinsiyet e itli i çerçevesinde alınan tedbirler, kadınları korumaya dönük olarak çıkarılmı dahi olsa, erkekler için de do rudan yarar sa lamaktadır (Ministry of Social Affairs and Health of Finland, 2006).

2003 yılında UNDAW ile ILO, UNAIDS ve UNDP tarafından ortak olarak Brezilya'da düzenlenen "Toplumsal Cinsiyet E itli ine Ula ılmasında Erkekler ve Erkek Çocuklarının Rolü" konulu Uzmanlar Grubu Toplantısı'nda R.W. Connell (2003) tarafından sunulan bildiride erkeklerin toplumsal cinsiyet e itli ine katılımdan elde edecekleri kazanımlar dört temel bölüme ayrılmaktadır: li kisel çıkarlar, ki isel refah, mü te rek/ortak çıkarlar ve ilke (Connell, 2003).

li kisel çıkarlar ba lı ı altında Connell, erkeklerin toplumdan izole edilmi bireyler olmadıklarını ve erkeklerin sosyal ili kiler a ı içerisinde ya-

adıklarını vurgulamaktadır. Bu sosyal ilişkiler a ı içerisinde erkeklerin; e leri, partnerleri, anneleri, hala ve teyzeleri, kızları, ye enleri, kuzenleri, arkadaşları, okul arkadaşları, i arkadaşları, meslektaşları, komu luları ve benzeri olarak kadınlarla pek çok noktada diyalog ve etkile im içerisinde bulduklarını belirten Connell; her bir erke in ya am kalitesinin büyük ölçüde bu tür ilişkilerin kalitesine dayand ının altını çizmektedir. Buna göre, kadınlar ve kız çocuklarının hayatlarına kısıtlama getiren ve zarar veren toplumsal cinsiyet e itsizli ine dayalı bir düzende ya amak kaçınılmaz olarak erkekler ve erkek çocuklarının ya am kalitesini de dü ürecektir. Örne in, erkeklerin büyük bölümü babadır ve bu erkeklerin çocuklarının yarısını kız çocukları olu turmaktadır. Bazı erkekler çocuklarına tek ba larına ebeveynlik yapmakta ve çocuklarının bakımıyla çok daha yakından ilgilenmektedir. ster tek ba larına isterse e leriyle birlikte ebeveynlik yapsınlar, erkekler çocukları için pek çok fedakârlıkta bulunmaktadır ve kızlarının güvenli, özgür ve yeteneklerini geli tirebilecekleri bir toplumda ya amalarını istemektedir. Bu örnek bile toplumsal cinsiyet e itli inin erkekler için de kazançlı oldu unu tek ba ına göstermek için yeterlidir (Connell, 2003).

Uzmanlar Grubu Toplantısı'nda sundu u erkeklerin toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasındaki rolü konulu bildirisinde Connell, erkeklerin toplumsal cinsiyet e itli i perspektifinde de i melerinin erkeklere kazandıracak ı yararlarına ili kin ikinci ba lı ı ki isel refah adı altında ele almaktadır. Buna göre, halihazırdaki toplumsal cinsiyet e itsizli i düzeni farklı nitelikte de olsa kadınlar gibi erkeklerin refahını da olumsuz biçimde etkilemektedir. Bundan çeyrek asır önce klasikler arasında yer alan bir bildiri “Dikkat: erkek cinsiyet rolü sa lı ınıza zarar verebilir” konusunu tartı mı tır. Bu bildirinin ardından sa lık ara tırmaları erkekler ve erkek çocuklarına özgü sa lık problemleri üzerine yo unla mı tır. Bu ara tırmalar genel olarak; kazalar, cinayet ve intihar gibi nedenlerden kaynaklanan erken ölümler, i gücü açısından var olan cinsiyetçi ayrımın bir uzantısı olarak erkeklerin yo un olarak çalı tıkları madencilik, a ır imalat sanayi, ta ımacılık gibi sektörlerde kar ıla ılan i kazaları, alkol ve sigara gibi yüksek oranda madde ba ımlılı ı ve ihtiyaç halinde tıbbi yardıma ba vurma konusunda erkeklerin görece daha isteksiz olmaları gibi alanlarda yapılmı tır. Erkekler tarafından sık olarak kar ıla ılan bu tür sa lık problemlerinin temelinde ve sürdürülmesinde erkekli in bas-

kın ve sert biçimde yapılan tanımının oldu unu gösteren ara tırmalar mevcuttur (Connell, 2003). Connell'in yaptığı ı bu de erlendirmeye göre, toplumsal cinsiyet ba lamında erkekli in baskın, kontrolcü ve rekabetçi özellikler üzerinden tanımlanması erkekler için sa lık ba ta olmak üzere pek çok ki sel zarara sebep olmaktadır. Sonuç olarak erkeklerin kadınlarla birlikte toplumsal cinsiyet e itli ine katılmaları toplumsal cinsiyet e itsizli inin erkeklerle olan maliyetlerini bertaraf edecektir.

Üçüncü ba lık olarak Connell, mü terek çıkarlar ba lı ını kullanmı tır. Connell bu ba lık altında, erkeklerin toplumsal cinsiyet e itli ini savunmaları için bir di er önemli sebep olarak erkeklerin de içinde ya adıkları topluma olan yararları vurgu yapmaktadır. Örne in, kitlesel yoksulluk veya i sizlik durumlarında, erkekler kadar kadınların da kazançlarıyla aile geçiminden sorumlu olmalarını öngören toplumsal cinsiyete dayalı i bölümündeki esneklik kritik önemde olabilir. Kadınların daha iyi e itim almaları, kadın sa lı ındaki iyile meler gibi durumların beraberinde getirece i toplu geli melerin erkekler için olan kazançları erkekler tarafından uzun vadede daha iyi fark edilecektir (Connell, 2003).

Erkekler toplumsal cinsiyet e itli iyle ili kili geni çaplı sosyal ve kültürel de i imlerden de istifade edeceklerdir. Erkekli in sertlikten, de i mezlikten ve toplumsal kalıpyargılardan uzak e itlikçi tanımları, erkekler için fırsat ve seçenekleri artıracak ve erkekler üzerinde ruhsal sa lık ve psikolojik durum açısından olumlu etkiler meydana getirecektir (Connell, 2003).

Connell (2003) tarafından mü terek çıkarlar arasında bahsedilen en önemli konulardan biri de güvenlikle ilgilidir. Sivil ve uluslararası iddet olayları ço unlukla erkekli in baskın özellikleri ile ili kilidir. Toplumsal cinsiyet e itli ine yönelik atılacak adımlar tarihi süreçte kadınlıkla ba da tırılan iddet içermeyen müzakere ve çatı ma çözümlenmesi gibi daha barı çıl tutumların erkekler tarafından da benimsenmesi sonucunu do uracaktır. Böylece, toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanması, iddetin önlenmesi ve erkekler üzerindeki sosyal baskıların azaltılması tüm toplumla birlikte erkekler için de yarar sa layacaktır (Connell, 2003).

Erkeklerin toplumsal cinsiyet e itli ine katılımlarının getirece i faydaları dört temel ba lık altında ele alan Connell'e göre dördüncü ve son

ba lık ilke adını ta ıtmaktadır. Buna göre erkeklerin toplumsal cinsiyet e itsizlikleri ile mücadele etmelerini gerekli kılan sebeplerden birini de sosyal adalet ve e itlik açısından oldu u kadar erkekler için de önem arz eden siyasi ve etik ilkeler olu turmaktadır. Erkeklerin toplumsal cinsiyet e itli ine katılımları demokrasinin de bir gere idir. Ço unlukla erkekler tarafından kontrol edilen siyasi erkin tüm vatanda lara ve kadınlara e it hak ve fırsatlar sa laması, sonuç olarak erkeklerin demokrasiyle ilgili sorumluluklarını yerine getirmeleri anlamını ta ıyacak ve tüm toplumda demokrasinin hakim olmasını beraberinde getirecektir. Böyle bir toplu- mun tüm bireylere getirece i yararlardan erkeklerin de yararlanmayaca- ı dü ünülemez (Connell, 2003).

Bugün gelinen noktada pek çok genç nesil erke in, erkekli e ili kin eski kalıpların sorgulanmakta oldu unun ve bu kalıpların de i tirilmeleri için mücadele edildi inin farkında oldu u görölmektedir. Örne in, Almanya ve Japonya'da genç erkekler üzerine yapılan ara tırmalar genç erkek- lerdeki bu farkındalı ı ortaya koymakta ve genç erkeklerin kendileri- nin de yararına olan e itlik çabalarını desteklediklerini göstermektedir (Connell, 2003).

BE NC BÖLÜM

5. TOPLUMSAL C NS YET E TL NE ERKEKLER N KATILIMINA L K N ÜLKE ÖRNEKLER (F NLAND YA-AVUSTURYA) VE TÜRK YE'DEK DURUM

Var olan yaygın kanının aksine, karar verici ve yönetici pozisyonlarının erkeklerin egemenli inde bulunması her zaman erkeklerle ilgili bilinçli politikalar olu turulması sonucunu do urmamaktadır. Böyle bir durum ço u zaman süregelen toplumsal cinsiyet e itsizliklerinin erkekler için de olumsuz sonuçlar do urmasına yol açmaktadır. Örne in Hearn (2001)'e göre, yönetim pozisyonlarının erkek egemenli inde olması erkekler için ebeveynlik alanında yetersiz payla ım, erkeklere özgü mesleki hastalıklar, dü ük ya am beklentisi gibi sorunlara sebep olmaktadır. Bu açıdan, cinsiyetler arası ili kileri e itlikçi biçimde dönü türmek üzere geli tirilecek erkek politikaları, erkeklerin iktidarı ellerinde bulundurmalarıyla garanti edilememektedir.

Bu çerçevede, her ne kadar devlet yönetimi erkeklerin egemenli inde olsa da, toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımının sa lanmasında en önemli araçlardan biri devlet çatısı altında olu turulmu birimler olmaktadır. Devlet bünyesinde kurulacak böyle bir birim, toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasında kritik öneme sahip olan erkeklerin katılımı hususunda kurumsal sorumluluk alınmasını sa layarak bu alanda yürütülen çalı malara ivme kazandıracaktır.

Bununla birlikte, toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı için olu - turulacak birimin kurulu ve i leyi inde dikkate alınması gereken bazı önemli noktalar bulunmaktadır. Öncelikle, erkek katılımı için kurulacak birim toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanması hedefne odaklanmalı ve kadın mekanizmaları ile kadınlara yönelik politikaları destekleyecek biçimde çalı malarını yürütmelidir. Böylece, yalnızca erkekler üzerine odaklanılmasına sebep olacak bir yol izlenilmedi ve toplumsal cinsiyet e itli ine ili kin politikalarda bütüncül bir yakla ım geli tirilmi olacaktır. Ayrıca, erkekler için kurulacak birim ba ımsız bir yapı olmaktan çok toplumsal cinsiyet e itli i mekanizmaları ile organik ba lantısı olacak biçimde yapılandırılmalıdır. Böylelikle, daha geni çaplı tedbirler gerektiren kadın politikaları, kadınlara özgü kurumsal mekanizmalar ve kadınlara

yönelik politikalara ayrılan kaynaklarla rekabetçi bir yol izlenmemesi sa - lanacaktır. Erkek katılımına ili kin politikalar geli tirecek böyle bir birimin, mevcut toplumsal cinsiyet e itli i mekanizmalarının içerisinde olu turulacak çalı ma grupları ekinde organize edilmesi de mümkündür.

Bu bölümde, toplumsal cinsiyet e itli ine daha bütüncül bir açıdan yak - la mak için erkeklerin katılımını sa lamak amacıyla devlet bünyesinde birer birim olu turmu iki Avrupa ülkesi olan Finlandiya ve Avusturya sırasıyla ele alınacaktır.

Ayrıca, Türkiye’de toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı konu - sunda yürütülen faaliyetler incelenerek bu alanda ülkemizdeki durum ortaya konulmaya çalı ılacaktır.

5.1. Finlandiya ve Toplumsal Cinsiyet E itli ine Erkeklerin Katılımı

Finlandiya, AB ülkeleri içerisinde toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı konusunda ön plana çıkan ülkelerin ba nda gelmektedir. Fin - landiya, ülke düzeyinde bu alanda önemli çalı malar yürütmenin yanı sıra konunun AB seviyesinde ele alınmasını sa lamak üzere çe itli gi - ri imlerde bulunmakta; BM düzeyinde toplumsal cinsiyet e itli ine er - keklerin katılımının sa lanmasına yönelik önemli çalı malar yapıldı ı ve konunun AB düzeyinde de aynı önemle ele alınması gerekti i görü üyle bu konuyu AB gündemine ta ımaya çalı maktadır (Ministry of Social Affairs and Health of Finland, 2006).

Finlandiya’da toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı konusunun uzun bir geçmi i oldu unu söylemek mümkündür. Finlandiya’nın Sosyal ler ve Sa lık Bakanlı ı bünyesinde bulunan dört e itlik kurumundan⁸ biri olan Toplumsal Cinsiyet E itli i Konseyi (The Council for Gender Equality or TANE) kuruldu u ilk günden bu yana kadınlarla erkeklere toplumsal cinsiyet e itli i ba lamında aynı derecede önem vererek çalı malarını yürütmektedir (Ministry of Social Affairs and Health of Finland, 2006).

8 Finlandiya Sosyal ler ve Sa lık Bakanlı ı ülkede e itlik i lerinden sorumlu olan ba - kanlıktır. Bakanlık bünyesinde kadın-erkek e itli inin geli tirilmesinden sorumlu olan birbirinden ba ımsız dört birim bulunmaktadır: Toplumsal Cinsiyet E itli i Birimi, E itlik Ombudu, Toplumsal Cinsiyet E itli i Konseyi ve Toplumsal Cinsiyet E itli i Kurulu.

Finlandiya'da toplumsal cinsiyet e itli inin geli tirilmesinden sorumlu olan Konsey, 1972 yılından bu yana Sosyal ler ve Sa lık Bakanlı ı himayesinde devlet yönetimi alanında danı manlık hizmeti veren sürekli parlamenter organ olarak görev yapmaktadır (Ministry of Social Affairs and Health of Finland, 2006).

Konsey'in temel fonksiyonu, giri imlerde bulunmak ve öneriler geli tirmek yollarıyla toplumsal cinsiyet e itli i ile ilgili yeni konular ve baki açılarını olu turmak ve bunları gündeme ta ırmaktır. Konsey, toplumsal cinsiyet e itli i alanında etkisi olabilecek yeni yasalar ile di er tedbirleri geli tirmek üzere görü bildirmektedir. Buna ek olarak; kamu otoriteleri, sosyal tarafar ve di er kurum ve örgütler arasında toplumsal cinsiyet e itli i alanında i birli ini geli tirme fonksiyonunu görmektedir. Konsey ayrıca, toplumsal cinsiyet e itli i alanında ara tırmalar geli tirmek ve ara tırma sonuçlarının karar almada etkin olmasını sa lamakla görevlidir. Konsey'in en önemli fonksiyonlarından biri de, ulusal çapta öneme haiz toplumsal cinsiyet e itli i konularını farklı parti temsilcilerini bir araya getirmek suretiyle ele almaktır (Ministry of Social Affairs and Health of Finland, 2008).

Finlandiya'da uzun bir geçmi i olan toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı konusu asıl olarak Toplumsal Cinsiyet E itli i Konseyi tarafından gündeme ta ını mı tır. Konsey kurulu undan bir yıl sonra, 1973 yılında çocuk bakım izninin babalar tarafından da kullanılabilmesini önermi ; 1970'lerin ortalarında yalnızca annelerin de il, babaların da hasta çocuklarının bakımıyla ilgilenebilmeleri için izin hakkından yararlanmalarını talep etmi ve 1978 yılında hayata geçirilen ebeveyn izni kurumunun olu turulmasını ilk kez tavsiye etmi tir (Ministry of Social Affairs and Health of Finland, 2006).

Bununla birlikte, Konsey'in erkeklerle ilgili asıl programlarını yürütme ye ba laması 1980'li yılların ilk yarısına rastlamaktadır. 1986 yılında Konsey'in giri imleri ile Finlandiya'da erkek çalı malarına ili kin tabloyu ortaya koymakla görevli bir çalı ma grubu olu turulmu tur. Çalı ma grubu ülkede; erkeklerin rolleri, statüleri ve imajları ile erkeklerle ilgili olarak toplumsal alanda hangi temaların üzerinde durulmasının yararlı olaca ını ve bu kapsamda hangi çalı ılmaların geli tirilebilece ini or-

taya koymakla görevlendirilmi tir. Çalı ma grubu, yaptı ı ara tırmalar ve yürüttü ü çalı malar sonucunda “Erkeklerle Yakla ma” (Approaching the Man) adlı bir rapor hazırlamı tır. Söz konusu Rapor, erkeklerle ilgili çalı maları kamuoyu gündemine ta ıyan ve kamuoyunda bu alandaki tartı maların ba lamasını sa layan önemli bir giri im olarak de erlendirilmektedir (Ministry of Social Affairs and Health of Finland, 2006).

Çe itli konular kapsamında alt komiteler ve çalı ma grupları olu tura- bilen Toplumsal Cinsiyet E itli i Konseyi, 1980’li yılların sonlarına ge- lindi inde toplumsal cinsiyet e itli inin hayata geçirilmesi için kadınlar- la erkekler arasında etkin bir diyalog geli tirilmesinin gereklili ine olan inançla 1988 yılında “Erkek Konuları Alt Komitesi”ni (Subcommittee on Men’s Issues) kurmu tur (Ministry of Social Affairs and Health of Fin- land, 2006).

Kadın-erkek e itli i alanında erkeklere ili kin bir birim kurulmasında bir ilki yansıtan Komite, erkeklerle ilgili olarak kurulan çalı ma grubu- nun çabalarını devam ettirmi ve çalı ma grubu tarafından hazırlanan “Erkeklerle Yakla ma” raporunda ele alınan konulara ili kin çalı maları geni letmi tir. Ancak alanında ilk olması nedeniyle, Erkek Konuları Alt Komitesi’nin kuruldu u ilk dönemlerde Komite’den tam olarak ne bekle- nildi i ve Komite’nin çalı malarını hangi formatta yürütece i konusunda bir belirsizlik ya anmı tır (Ministry of Social Affairs and Health of Finland, 2006).

Kısa dönem ya anan belirsizli in ardından Komite erkeklerin toplum- sal cinsiyet e itli inin sa lanmasıyla elde edecekleri kazanımları ortaya koymaya ve böylece erkeklerin toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanma- sına yönelik evklerini artırmaya çalı mı tır. Buna ek olarak, Komite er- keklere özgü sorunlara ili kin ara tırmalarını toplumsal cinsiyet e itli i perspektif ile yerine getirme gayretinde olmu tur. Komite ilk dönemle- rinden itibaren tek bir erkekli in olmadı ı, birden fazla erkekli in oldu- u prensibiyle çalı malarını yürütmü tür (Ministry of Social Affairs and Health of Finland, 2006).

Tüm bu gayretlere ra men 1990’lı yıllara kadar Finlandiya’da erkek çalı malarının marjinal kaldı ı söylenebilir. 1990’lı yıllara gelindi inde ise, halk arasında erkeklerin deneyim ve duygularını anlattıkları gruplar olu turulmaya ba lanmı , böylece konunun tabana yayılması amaçlan-

mı tır. Örne in, Komite'nin deste iyle kurulan ve Mart 1993'te çalı ma- larına ba layan *Dövülmez Hat* (Lyömatön Linja Espoossa) bunlardan bi- ridir. Grup, yakın ili kilerinde iddet uygulamaı erkeklere yardımcı olmak ve erkekleri iddet uygulamaktan vazgeçirmek üzere olu turulmu tur (Ministry of Social Affairs and Health of Finland, 2006).

Erkek Konuları Alt Komitesi ba langıçtan bu yana aktif babalık konu- nun önemini vurgulamakta ve bu konuda çalı malar yürütmektedir. Ku- rulu undan bu yana üzerinde durdu u di er konular toplumsal cinsiyete dayalı iddet, erkek göçmenlere yönelik çalı malar, erkekler ve çalı ma hayatı, i ve aile ya amının uyumla tırılması, velayet ve farklı erkeklikler konularıdır. Komite son yıllarda bu konulara ek olarak erkek çocukları ile genç erkeklerin e itlik perspektifnde e itilmeleri konusuna e ilmektedir (Ministry of Social Affairs and Health of Finland, 2006).

Komite'nin en güçlü tarafı siyasetçileri, alandaki yetkilileri, ara tırmacı- ları ve kurumları bir araya getiren bir yapıda organize edilmi olmasıdır. Bu durum, toplumsal cinsiyet e itli i ve erkekler konusunda tüm taraf- ların kendi uzmanlıkları kapsamında görü lerini en etkin biçimde dile getirmesine imkân vermektedir. Kurulu undan bu yana Komite erkekler ve e itlik konusunda farklı görü lerin bir araya geldi i bir forum görevi görmektedir. Ayrıca Komite'nin yapısındaki bu çe itlilik, Komite'nin er- kekler ve toplumsal cinsiyet e itli i temalarını dinamik bir biçimde gün- demde tutmasını sa lamaktadır (Ministry of Social Affairs and Health of Finland, 2006).

Toplumsal cinsiyet e itli i politikasındaki pozisyonu ve giri imlerine ek olarak Komite, Toplumsal Cinsiyet E itli i Konseyi adına erkekler ve babalıkla ilgili konularda pek çok yayın hazırlamakta, pek çok ulusal bilgilendirme kampanyaları planlamakta ve yürütmekte, uluslararası ve ulusal düzeyde seminerler organize etmekte, kısa flmler hazırlamakta ve 1998 yılından bu yana Toplumsal Cinsiyet E itli i Konseyi tarafından "Erkek Görevi" (A Man's Work) adı altında verilmekte olan ödülün dü- zenlenmesine ili kin i lemleri yürütmektedir (Ministry of Social Affairs and Health of Finland, 2006).

Erkek Görevi ödülü, toplumsal cinsiyet e itli ine ili kin çabaların geli ti- rilmesini sa lamayı amaçlamaktadır. Ödül, toplumsal cinsiyet e itli inin

aynı zamanda erkekleri de ilgilendirdi inin gösterilmesi ve toplumsal cinsiyet e itli i alanında iyi örnek olabilecek bir çalı ma yapan erkeklerin bu i lerini sürdürmelerini te vik etmek amaçlarıyla verilmektedir. Bugüne kadar verilen ödüller; e itim, iddetle mücadele, aktif babalık ve erkek çalı maları alanları ile toplumsal cinsiyet e itli inin geli tirilmesine hizmet etmek üzere gerçekleştirilen sahne sanatları kapsamında verilmi tir. Ödülün kime verilece i Erkek Konuları Alt Komitesi'nin önerisi sonucunda belirlenmektedir (Ministry of Social Affairs and Health of Finland, 2006).

Komite kuruldu u yıllardan itibaren skandinav ülkelerinin olu turdu u e itlik ortaklı ının da bir parçası olmaya özen göstermi ; ayrıca Finlandiya'nın AB'ye girmesiyle birlikte AB ile i birli ine önem vermi tir. Bu çerçevede Komite, ba lı bulundu u Toplumsal Cinsiyet E itli i Konseyi eli ile skandinav Ülkeleri Bakanlar Konseyi ile toplumsal cinsiyet e itli i ve erkekler alanında pek çok ortak proje ve çalı ma yürütmü tür. 1990-1992 yıllarında yürütülen "Erkekler ve Çocuk Bakım zni Projesi" (Men and Child Care Leave) ve 1998 yılında gerçekleştirilen "Babayı Takip Etmek" (Tracking the Father) konulu konferans bunlar arasında sayılabilir (Ministry of Social Affairs and Health of Finland, 2006).

Finlandiya, AB seviyesinde toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı konusunu gündeme getiren önemli üye ülkelerden biri olmu tur. Bu kapsamda, 2006 yılında Finlandiya'nın AB Dönem Ba kanlı ında Helsinki'de düzenlenen "Erkekler ve Toplumsal Cinsiyet E itli i: leriye Dönük Politikalar" (Men and Gender Equality: Towards Progressive Policies) konulu konferans AB seviyesinde konunun en kapsamlı biçimde ele alındı ı ilk çalı ma olarak de erlendirilmektedir (Ministry of Social Affairs and Health of Finland, 2006).

AB'den oldukça çok sayıda konu uzmanının katılımıyla gerçekleştirilen konferansla Finlandiya, BM düzeyinde toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımının daha ileri düzeyde ele alındı ını ve AB seviyesinde de konunun kapsamlı biçimde ele alınmasının gereklili ini ortaya koymaya çalı mı tır. Bu kapsamda, Finlandiya toplumsal cinsiyet e itli inin geli tirilmesinde erkeklerin rolüne dikkatleri çekmeyi amaçlamı ve erkeklerin toplumsal cinsiyet e itli ine katılımının sonuç olarak kadınların

statülerinin geli tirilmesine katkı sa layaca ını vurgulamaya çalı mı tır (Ministry of Social Affairs and Health of Finland, 2006).

Komite tarafından yapılan çalı malar zaman içerisinde Finlandiya'daki erkek çalı malarına ık tutmu ve bu alanda yürütülen çalı maların ele tirilerden sıyrılarak geli me kaydetmesine önemli katkılar sa lamı tır. Bu kapsamda, Finlandiya'da toplumsal cinsiyet e itli i ve erkekler konusunda yürütülen çalı maların özellikle 2003 yılında ivme kazandı ı söylenebilir. 2003 yılında hazırlanan Hükümet Programının toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasına yönelik çalı malarda erkeklerin görü lerinin de dikkate alınmasının önemini vurgulamasının bundaki rolü büyüktür (Ministry of Social Affairs and Health of Finland, 2007).

2003 yılı Hükümet Programı kapsamında hazırlanan Hükümet E itlik Programı toplumsal cinsiyet e itli i ve erkekler konusunda geli tirecek politikalarda temel alınmak üzere bir rapor hazırlanmasını öngörmü tür. Bu kapsamda hazırlanan rapor 2003-2007 yıllarını kapsayan "Erkekler ve Toplumsal Cinsiyet E itli i Politikası"nın (Men and Gender Equality Policy) temelini olu turmu tur (Ministry of Social Affairs and Health of Finland, 2007).

Erkekler ve Toplumsal Cinsiyet E itli i Politikası, erkeklerle toplumsal cinsiyet e itli i ili kisini ele alarak bu alanda kar ıla ılabilecek sorunları ortaya koymaya çalı mı ve bu sorunlarla ba edebilme yolları üzerinde durmu tur. Politika dokümanı aynı zamanda toplumsal cinsiyet e itli i ve erkekler konusunda alınacak tedbirler ve yürütülecek projelerde dikkate alınmasında yararlı olacak somut öneriler de getirmektedir (Ministry of Social Affairs and Health of Finland, 2007).

Söz konusu Politika'nın stratejik hedef, erkeklerin toplumsal cinsiyet e itli ine daha etkin biçimde katılmalarının sa lanması olarak belirlenmi tir. Bu kapsamda, politika dokümanında erkekler ve toplumsal cinsiyet e itli i konusunun yalnızca erkeklerin görü lerinin sürece dâhil edilmesi ve erkek sorunları üzerinde durulması olarak anla ılmaması gerekti i özellikle vurgulanmaktadır. Ayrıca, Finlandiya Toplumsal Cinsiyet E itli i Politikası'nın temelini BM belgelerinin olu turdu u ve bu do rultuda toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasında önceli in kadın politikalarına verildi i özel olarak altı çizilen bir husus olarak kar ımıza çıkmaktadır (Ministry of Social Affairs and Health of Finland, 2007).

Erkekler ve Toplumsal Cinsiyet E itli i Politikası, erkeklerin toplumsal cinsiyet e itli ine dâhil edilmelerinde izlenebilecek be yola i aret etmektedir. zlenecek ilk yol, ülkede yürütölen erkek katılımı konularının geli tirilmesi olarak gösterilmektedir. Bu kapsamda, son yıllarda a ırlıklı olarak babalık konusu üzerinde duruldu u, bu konuya ek olarak toplumsal cinsiyet e itli inin geli tirilmesine hizmet edecek ba ka alanlarda da erkek katılımı çalı malarının yürütöülmesinin gereklili i dile getirilmektedir. zlenmesinde yarar görölen ikinci yol, toplumsal cinsiyet e itli ine ili kin tartı malara daha fazla erkek katılımının sa lanması olarak ortaya konulmaktadır. Erkeklerin toplumsal cinsiyet e itli i tartı malarına katılımlarının hem uzmanlık hem de kurumsal düzeyde artırılmasının toplumsal cinsiyet e itli ine olumlu katkı sunaca ı dile getirilmektedir. Üçüncü yol olarak toplumsal cinsiyet e itli i söylemlerinde erkeklere de vurgu yapılması dile getirilmekte; bunun toplum genelinde ve erkeklerde erkeklerin toplumsal cinsiyet e itli ine ili kin rol ve sorumluluklarının daha görünür kılınmasını sa layaca ı vurgulanmaktadır. Ülke genelinde erkek katılımına ili kin konularda daha çok uzmanlık gerekti i vurgulanarak bu alanda çalı malar yapılması dördüncü yol olarak gösterilmektedir. Bu kapsamda üzerinde durulan bir di er konu Toplumsal Cinsiyet E itli i Birimi'nin bu konuda uzmanlarının bulunmasının faydalı olaca ı ileri sürölmektedir. Be inci ve son yol, toplumsal cinsiyet e itli inin tüm ana plan ve programlara dâhil edilmesinin geli tirilmesi ve bu sürecin kadınları oldu u kadar erkekleri de dikkate almasının sa lanması olarak tespit edilmi tir. Bu çerçevede, toplumsal cinsiyet e itli inin tüm ana plan ve programlara dâhil edilmesinin geli tirilmesinin erkek katılımına olumlu katkı sa layaca ı ve bunun sonuç olarak toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasında önemli rol oynayaca ı belirtilmektedir (Ministry of Social Affairs and Health of Finland, 2007).

2003 yılındaki geli melere ve bu alanda olu turulan politikalara paralel olarak Erkek Konuları Alt Komitesi'nin çalı ma alanlarında da geni lemeye gidilmi tir. Bu kapsamda, medyanın konuya ili kin önemli bir aktör olmasından hareketle, Erkek Konuları Alt Komitesi'nin adı "Erkek Konuları ve Medya Alt Komitesi" olarak de i tirilmi tir. Bu yıldan itibaren kadınlarla erkeklerin medyada temsillerinin toplumsal cinsiyet perspektifinden ele alınması da Komite'nin çalı ma alanına dâhil edilmi tir (Ministry of Social Affairs and Health of Finland, 2006).

Görüldü ü gibi, Finlandiya tarafından toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı konusuna özel önem verilmekte ve bu alanda kapsamlı çalı malar yapılmaktadır. Bununla birlikte, erkek katılımı konusu oldukça yeni bir alan oldu undan Finlandiya'da bu alanda yürütülen çalı malar da geli tirilmesi gereken çalı malar olarak de erlendirilebilir.

5.2. Avusturya ve Toplumsal Cinsiyet E itli ine Erkeklerin Katılımı

Toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı konusunda ele alınacak ikinci ülke Avusturya'dır. Konunun önemi ve ülke ihtiyaçları kapsamında Avusturya'da da toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımına ili kin önemli çalı malar yürütüldü ü görülmektedir.

Avusturya'da erkek katılımına ili kin yürütülen çalı malar asıl olarak Avusturya Erkek Politikaları Birimi (Unit for Men's Policy) tarafından yürütülmektedir. Avusturya Erkek Politikaları Birimi, Avusturya Sosyal Güvenlik, Nesiller ve Tüketicinin Korunması Federal Bakanlı ı'na⁹ (Federal Ministry of Social Security, Generations and Consumer Protection) ba lı olarak Mart 2001 tarihinde kurulmu tur (Ministry of Social Affairs and Health of Finland, 2006).

Bakanlık bünyesindeki di er birimlere ek olarak Aile leri, Gençler ve Ya lı Vatanda lar Genel Müdürlü ü'ne ba lı bir de erkek katılımına ili kin bir birim kurulması sonucunu do uran iki önemli geli meden söz edilebilir. Bu geli melerden ilki, Bakanlık'a bilgi edinme kapsamında gelen ba vurular arasında erkeklere özgü konulara ili kin yapılan ba vuruların gittikçe artması; ancak bu ba vurulara cevap verebilecek herhangi bir uzman kadronun bulunmamasıdır. Bakanlık bünyesinde erkek birimi kurulması ihtiyacını do uran ve birincisine kıyasla daha önemli olarak de erlendirilebilecek ikinci geli me ise, Bakanlık'a yöneltilen erkek odaklı soruların yo unlu unun da arka planında yatan erkeklerin rollerine ili kin toplumsal beklentilerin de i mesi ve buna paralel olarak erkeklerde toplumsal cinsiyet e itli ine ili kin bilincin artırılmasına olan toplumsal beklentinin olu masıdır (Ministry of Social Affairs and Health of Finland, 2006).

9 Bakanlık'ın adı Çalı ma, Sosyal ler ve Tüketicinin Korunması Federal Bakanlı ı (Federal Ministry of Labour, Social Affairs and Consumer Protection) olarak yeniden düzenlenmi tir.

Erkek Politikaları Birimi'nin kurulması sonucunu doğuran Avusturya'ya özgü iç faktörler, hiç üphesiz erkek katılımı konusunda dünya genelinde ortaya çıkan gelişmelerden de etkilenmiştir. Avusturya'ya ait iç faktörlerin özellikle son yirmi yılda aile ve iş yaşamında sorumlulukların eşit paylaşımının ön plana çıkması ve bu konudaki algının önemli ölçüde değişiminden kaynaklandığını söylemek mümkündür. Aile yaşamı ile gelir getiren istihdamı uyumlu kılmak, pek çok kadının ve her geçen gün artan oranda erkeklerin de algılarını değiştirmeye ve günlük yaşamlarının bir parçası haline gelmiştir. Sosyal, ekonomik ve siyasi alanlarla beraber özel yaşamda toplumsal cinsiyete dayalı rollerin dağılımıyla ilgili olarak meydana gelen değişimler beraberinde erkeklere yönelik yeni zorluklar meydana getirmiş ve erkeklerin kendilerini değiştiren koşullara göre uyumlu kılmaları sonucunu doğurmuştur (Ministry of Social Affairs and Health of Finland, 2006).

Bu gelişmelere paralel olarak erkek odaklı meseleler ve erkeklere özgü ihtiyaçlar Avusturya kamuoyunda ilk kez ön plana çıkmaya başlamıştır. Bu durum, erkeklerle ilgili temel araştırmaların yapılması ve politika hedefleri oluşturulması konusunda tüm dünyada olduğu gibi Avusturya'da da belli bir talep yaratarak danışmanlık hizmetleri, eğitim hizmetleri ve çeşitli toplantı ve seminerler düzenlenmesi gibi erkeklerin gündelik sosyal yaşamlarıyla ilgili hedef odaklı ve kapsamlı tedbirler alınması sonucunu doğurmuştur (Ministry of Social Affairs and Health of Finland, 2006).

Erkek Politikaları Birimi'nin kuruluşunda görev alan ve Erkek Politikaları Birimi'nin başkanlığını yürüten Johannes Berchtold'a göre, Birim'in kurulmasında etkisi olan diğer bir gelişme, Avusturya toplumunun erkeklerden beklentilerine ek olarak Avusturyalı erkeklerin de kendileriyle ilgili beklentilerini geleneksel kalıpların dışında çıkararak değiştirmeye başlamasıdır. Berchtold'a göre daha önceki kuşaklarla kıyaslandığında son derece radikal bir gelişme olan bu durum, Birim'in kurulmasında etkili olan bir diğer sebeptir. Berchtold, erkeklerin kendilerine dair beklentilerinin değişimini, erkeklerin ve özellikle babaların kendileriyle ilgili algıları konusunda "sessiz bir devrim" olarak tanımlanabileceğini belirtmektedir. Ancak Avusturyalı erkeklerin kendilerine dair öz algılarındaki bu önemli

de i meye ra men, Avusturyalı erkeklerden toplumsal cinsiyet e itli ine ili kin olarak toplum tarafından beklenenlerle Avusturyalı erkeklerin kendilerine dair beklentileri arasında hâlâ önemli bir uçurum bulundu u Berchtold tarafından vurgulanmaktadır. Bu uçurumun, di er faktörlerin yanı sıra erkek kimli i ile erkeklerin rolleri üzerine yeterli oranda dü ünülmemesi ve bu kavramların yeterince incelenmemesinden kaynaklandı ı Berchtold tarafından altı çizilen bir di er husustur. Bu kapsamda, kurulan Erkek Politikaları Birimi'nin önemli bir fonksiyonu erkek rolleri ve erkek kimli inin toplumsal cinsiyet e itli i perspektifnden incelenmesi ve erkeklerde toplumsal cinsiyet e itli ine ili kin farkındalı ın yaratılması için gerekli bilincin olu turulması olmalıdır (Ministry of Social Affairs and Health of Finland, 2006).

Küresel alanda toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı konusunda ya anan geli meler ve bu geli melerin Avusturya'daki yansımaları sonucunda kurulan Avusturya Erkek Politikaları Birimi'nin asıl görevi erkek katılımı konusunda sa lam adımlar atmak üzere erkeklerle özgü alanlarda ara tırma yapmak olarak belirlenmi tir. Buna ek olarak, Avusturya genelinde sürdürülecek erkek politikalarının temelini atmak, toplumsal cinsiyete ili kin politikalarda bütüncül bakı açısı sa lamak ve toplumsal cinsiyet politikalarına erkeklerin daha etkin katılımını sa lamak Birim'in temel görevleri arasında yer almaktadır. Ayrıca, erkeklerle ilgili alanlarda yürütülen projeleri desteklemek, kamusal alanda alanıyla ilgili ili kiler kurmak, erkek konularında kamuoyunu bilgilendirmek, erkek katılımına ili kin bilgilerin ülke geneline yayılmasını sa lamak ve erkek politikalarını koordine etmek Birim'in di er görevleri arasında bulunmaktadır (Ministry of Social Affairs and Health of Finland 2006, Federal Ministry of Social Security, Generations and Consumer Protection 2005).

Erkek Politikaları Birimi'nin, kuruldu u günden bu yana erkek odaklı çok çe itli konularda çalı malarını sürdürmektedir. Birim temel olarak aile ve i ya amının uyumla tırılması, erkek sa lı ı, ili kiler, bo anmaya ba lı sorunlar dahil aile i leri ve erkek çocuklarının toplumsal cinsiyete duyarlı biçimde e itilmeleri alanlarında faaliyet sürdürmektedir (Federal Ministry of Social Security, Generations and Consumer Protection, 2010).

Erkek Politikaları Birim'inin, erkeklere özgü sorunlar ve bu kapsamda verilecek hizmetlere ili kin çalı malarını bilimsel ara tırmalara dayandırması dikkat çekicidir. Bu kapsamda, 2005 yılında Birim tarafından çalı lı malarına ı ık tutmasını sa lamak üzere Avusturyalı erkeklerin mevcut durumunu olabildi ince ara tırma bulgularına dayandırarak ortaya koymaya çalı an kapsamlı bir rapor yayımlanmı tır (Ministry of Social Affairs and Health of Finland 2006, Federal Ministry of Social Security, Generations and Consumer Protection 2005).

“Birinci Avusturya Erkekler Raporu” adını ta ıyan rapor, Avusturya Millet Meclisi'nin, Erkek Politikaları Birimi'nin kurulu undan itibaren 5 yıllık çalı malarını içeren bir rapor talep etmesi üzerine hazırlanarak Meclis'e sunulmu tur. Meclis'e sunulan birinci raporun ardından benzer raporların hazırlanarak her be yılda bir Meclis'e sunulmasına karar verilmi tir. Birinci Rapor, Birim tarafından gerçekleştirilen tüm ara tırma özetlerinin yanı sıra Birim'in di er faaliyetlerini de içerecek ekilde hazırlanmı tır. İkinci Avusturya Erkekler Raporu hazırlık çalı maları tamamlanmak üzere olup, 2011 yılında Meclis'e sunulacaktır (Ministry of Social Affairs and Health of Finland 2006, Federal Ministry of Social Security, Generations and Consumer Protection 2005).

Birinci Avusturya Erkekler Raporu incelendi inde raporun erkek çocukları, (yeti kin) erkekler ve babalar ba lı nı ta ıyan üç ana bölüm ile politika geli tirilmesine yönelik önerilerin bulundu u özet bölümden olu tu u görülmektedir. Rapor aynı zamanda Avusturya'nın toplumsal cinsiyet e itli inin ana plan ve programlara dâhil edilmesi süreci için bir kö e ta ı olarak de erlendirilmektedir. Rapor'da, Avusturyalı erkeklerin sa lık durumlarını ortaya koyan ve önleyici sa lık hizmetlerini tespit eden Rapor, özellikle babalık üzerine odaklanan gençler için yeterli aile, erkeklere yönelik danış manlık, e itim ve toplantılardan olu an sosyal hizmetler, bo anma ve bo anmanın erkekler için yasal, psikolojik ve ekonomik alanda do urdu u sonuçlar, Avusturyalı erkekler arasında intihar vakaları (istatistikî ve epistomolojik veriler ı ında), erkek çocukları ve genç erkeklere yönelik sosyal hizmetler, olumlu babalık ve erkek kimli i, gündelik ya amda baba çocuk ili kileri ve Birinci Avrupa Babalar Konferansı konularında bilgiler yer almaktadır (Federal Ministry of Social Security, Generations and Consumer Protection 2005, Ministry of Social Affairs and Health of Finland 2006).

Erkek Politikaları Birimi yetkililerine göre Birinci Avusturya Erkekler Raporu'nun ortaya koydu u en çarpıcı sonuçlardan biri Avusturya'da erkek çocuklarına yönelik daha kapsamlı sosyal hizmetlere ihtiyaç oldu u dur. Avusturya'da erkek çocukları ve genç erkekler arasındaki davranı bozukluklarının kız çocuklarına kıyasla daha yüksek oranda görüldü ü belirtilen Rapor'da, erkek çocuklarının ve genç erkeklerin asli ihtiyaçlarının kendi bakı açıları da dikkate alınarak kar ılanması gerekti i dile getirilmektedir. Rapor'da Avusturyalı yeti kin erkeklerle ilgili de önemli tespitler bulunmaktadır. Yeti kin erkekler arasında riskli davranı sergileme oranının yüksek oldu u ve bunun toplumsal cinsiyet rolleriyle yakın ili kisi bulundu u belirtilmektedir (Federal Ministry of Social Security, Generations and Consumer Protection, 2005).

Avusturya Erkek Politikaları Birimi'nin çalı maları arasında önemli yer tutan faaliyetlerden biri erkeklere özgü projeler geli tirmektir. Bu alanda geli tirilen çalı malarda odak noktasının bo anmı erkeklerin, velayetleri annelerine verilmi olan çocuklarını sa lıklı ortamlarda ziyaret edebilmelerinin sa lanması oldu u görülmektedir. Birim, çocukların sa lıklı yeti melerinde her iki ebeveynin de sorumluluklarını yerine getirmesi ve tek ebeveynli yeti en çocuklarda görülen çe itli sorunların önüne geçilmesi amacıyla, babaların çocuklarıyla refakatli görü melerini temin edecek "ziyaret kafeleri" (*visit cafés*) hizmeti sunmaktadır. Bu kafeler bo anmanın veya ayrılmanın gerçekleşmesinin ardından babaların çocuklarıyla ak amları ve hafta sonları görü melerini ve ebeveynlik görevlerini daha iyi yerine getirmelerini sa lamak üzere hizmet vermektedir (Federal Ministry of Labour, Social Affairs and Consumer Protection, 2010).

Erkek Politikaları Birimi tüm faaliyetlerine ek olarak danı manlık hizmeti de sunmaktadır. Avusturyalı ço u erkek, Erkek Politikaları Birimi'ne yasal danı manlık aray ı sırasında ba vurmaktadır. Ba vuru konuları arasında en tipik olanı bo anmaya ili kin olanlardır. Bo anmaya ili kin olarak erkeklerin en çok talep etti i danı manlık hizmeti, çocuklarının desteklenmesiyle ve çocuklarıyla görü melerinin kar ı tarafça engellenmesiyle ilgili konularda olmaktadır. Erkek Politikaları Birimi'nin verdi i bir di er önemli hizmet, ülkede yürütülen erkek politikalarının koordinasyonunun sa lanmasıdır. Bu kapsamda, Birim'in yetkili oldu u faaliyetlerin ço unlu unu kamunun, erkek politikaları ve erkek katılımı konusunda

e itilmesi olu turmaktadır (Federal Ministry of Labour, Social Affairs and Consumer Protection, 2010).

Erkek Politikaları Birimi yöneticilerine göre, yeni bir politika alanı olarak erkek politikalarında halkla ili kiler sa lanması kritik öneme sahiptir. Bu kapsamda Erkek Politikaları Birimi erkekler için bir kılavuz hazırlamı tır. Kolay ula ılabilirli in sa lanması amacıyla Bakanlık resmi web sitesinde de yayınlanmakta olan kılavuz; aile, çalı ma ya amı, sa lık, sosyal et- kile im ve ya am tarzı konularında bilgiler içermektedir. Buna ek olarak, Bakanlık resmi web sitesinde Birim için ayrılan alanda, halihazırda yürütölmekte olan hizmetler, danı manlık, düzenli ekilde gerçekte tirilen etkinlikler ve literatür hakkında güncel bilgiler verilmektedir. Aynı zaman- da, Birim için ayrılan alanda bilim insanları ve kamuda tanınmı ki iler tarafından kaleme alınan makalelerle verilen beyanlara da yer verilmek- tedir. Web sitesinde yayınlanan bu bilgilere ek olarak, Erkek Politikaları Birimi tarafından erkeklere ve babalara özgü konuları ele alan iki DVD hazırlanmı olup, yayınlanmı tır (Federal Ministry of Labour, Social Af- fairs and Consumer Protection, 2010).

Erkek Politikaları Birimi tarafından yürütölen önemli bir çalı ma da er- kekler ve erkek çocuklarına ili kin kalıpyargıların ara tırılması ve bu ka- lıpyargıların toplumsal cinsiyet e itli i perspektif ile de i tirilmesidir. Bu kapsamda, özellikle babalık konusundaki olumsuz kalıpyargıların e itlik- çi biçimde de i tirilmesine ve babaların özellikle erkek çocukları için bu kapsamda olumlu rol model olmalarına çabalandı ı görölmektedir. Bu çerçevede, 2003 yılında ba latılan “Baba-Çocuk Ya amı, Pozitif Baba li kileri ve Erkek Ki ili i” (*Father-Child Lifeworlds, Positive Father Re- lationships and Male Identity*) adlı proje halen sürdürölmektedir. Ayrıca, erkek çocuklarının toplumsal cinsiyet e itli i perspektif ile yeti tirilme- lerinin sa lanması amacıyla Erkek Politikaları Birimi E itim, Sanat ve Kültür Bakanlı ı (Ministry of Education, the Arts and Culture) ile i birli i yapmaya özen göstermektedir. Buna ek olarak, Erkek Politikaları Birimi Kadın leri Bakanlı ı (Ministry of Women’s Affairs) ile de yakın i birli i içinde çalı makta ve toplumsal cinsiyet e itli ine ili kin bütöncöl bir an- layı geli tirilmesini amaçlamaktadır (Federal Ministry of Labour, Social Affairs and Consumer Protection, 2010).

2007 yılından bu yana, Erkek Politikaları Birimi'nin temel hedefleri partnerler arasında eşit paylaşımlı konusunda bilinç artırılması, erkeklerin sağlıklı, erkekler ve erkek çocukları tarafından şiddete karşı çıkarılmasının sağlanması, erkekli ve kadınsal toplumsal cinsiyet eşitsizliğine sebep olan kalıpyargıların giderilmesi ve erkekler için özgü hizmetlerin geliştirilmesi olarak belirlenmiştir (Federal Ministry of Labour, Social Affairs and Consumer Protection, 2010).

Görüldüğü gibi Avusturya'da da Finlandiya'da olduğu gibi toplumsal cinsiyet eşitliğine erkeklerin katılımı konusunda önemli çalışmalar yapılmaktadır. Avusturya'nın bu alandaki çalışmaları da Finlandiya'da olduğu gibi geliştirilmesi gereken çalışmalar olarak değerlendirilebilir.

5.3. Türkiye ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Erkeklerin Katılımı

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında erkeklerin kritik rolünün farkına varılmasıyla birlikte uluslararası alanda ön plana çıkan erkekleri sürece dâhil etme ve iliminin, bu alanda uluslararası gelişmeleri yakından takip eden ülkemizde de etkisini gösterdiği görülmektedir.

Bu etkiyi en açık biçimde Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) tarafından kadın-erkek eşitliği alanında yürütülen çalışmalara temel teşkil etmek üzere hazırlanan iki eylem planında görmek mümkündür. Söz konusu eylem planları 2007-2010 yıllarını kapsayan "Kadına Yönelik Aile içi şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı" ile 2008-2013 yıllarını kapsayan "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı"dır. Tüm tarafların etkin katılımlarına özen gösterilerek hazırlanan eylem planlarında belirlenen hedef ve stratejilerde erkek katılımı ile ilgili konulara da yer verildiği görülmektedir.

Kadına Yönelik Aile içi şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı, 2006/17 sayılı Bakanlık Genelgesi'nde¹⁰ yer alan tedbirler gereğince; ilgili kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum örgütleri ve üniversitelerin kadın araştırmaları merkezlerinin katkı ve katılımları ile KSGM koordinasyonunda hazırlanmıştır ve dönemin Devlet Bakanı'nın onayının ardından 9 Kasım 2007 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Eylem Planı'nda, "Toplumsal cinsiyet

¹⁰ 2006/17 sayılı Bakanlık Genelgesi'nin tam metni için bakınız: http://www.ksgm.gov.tr/ksgm_genelgeler.php.

e itli i ve kadına yönelik iddetle mücadele konularında erkeklere yönelik farkındalık yaratma ve zihinsel dönü üm sa lama amaçlı görsel ve basılı materyaller hazırlanması ve e itim programları düzenlenmesi” stratejisine yer verildi i görülmektedir. Eylem Planı'nda, erkek katılımına do rudan vurgu yapan bu stratejiye ek olarak erkek katılımına dolaylı olarak da de inilmektedir. Bu çerçevede, Eylem Planı'nda bulunan “Evlilik ba vurusunda bulunan çiftlere yönelik toplumsal cinsiyet e itli i, aile içi iddet ve üreme sa lı ı konularında bilinçlendirme materyallerinin hazırlanması ve da ıtımının sa lanması” ile “Sa lık kurulu larında iddet uygulayanlara yönelik danı manlık, tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerinin verildi i özel birimler olu turulması ve bu birimlerde sa lık personelinin yanı sıra konu ile ilgili di er uzmanların ortak çalı ma yürütmesi” stratejileri erkek katılımına ili kin do rudan ifadeler kullanılmasa da erkek katılımı kapsamında de erlendirilebilecek stratejilerdir. Evlilik kurumunu olu turanlara yönelik olarak toplumsal cinsiyet e itli i, aile içi iddet ve üreme sa lı ı alanlarında yapılacak bilinçlendirme erkeklerin de sürece dâhil edilmesi anlamını ta ımaktadır. Aynı eklede, kadına yönelik iddetin uygulayıcılarının erkekler oldu u göz önüne alındı ında iddet uygulayıcılarına ili kin verilecek tedavi, danı manlık ve rehabilitasyon hizmetlerinin hedef kitesini erkekler olu turacaktır (KSGM, 2008 a).

KSGM koordinatörlü ünde tüm ilgili tarafların katılımına özen gösterilerek hazırlanan bir di er eylem planı, dönemin Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanı tarafından onaylanarak 2008 yılında yürürlü e giren Toplumsal Cinsiyet E itli i Ulusal Eylem Planı'dır. Bu Eylem Planı'nda da toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı yakla ımının üzerinde duruldu u görülmektedir. Eylem Planı'nda yer alan “Toplumsal Cinsiyet E itli inin Geli tirilmesine Yönelik Hedefler ve Stratejiler” bölümünün ikinci hedef “Toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanması konusunda erkeklerin farkındalı ı ve duyarlılı ı artırılabilecektir.” ekinde tanımlanmı tır. Bu hedef altında “Erkeklerin toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanması konusunda rollerinin tanımlanması ve bu konuda farkındalıklarının artırılması” stratejisine yer verilmi tir. Eylem Planı'nın toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasına ili kin olarak belirlenen genel hedefler olarak de erlendirilebilecek bu bölümünde erkek katılımına açıkça yer vermesi oldukça önemlidir (KSGM, 2008 b).

Buna ek olarak, Eylem Planı'nın farklı bölümlerinde de erkek katılımına vurgu yapıldı ı görölmektedir. Örne in, Eylem Planı'nın “Ekonomi” bölümünde birinci hedef altında yer verilen stratejilerden biri “Kadının ekonomik ve sosyal ya ama katılımını kısıtlayan zihniyet, geleneksel yapı ve di er engellerin azaltılması için erkeklerin de katılımı ile toplumsal bilincin yükseltilmesi”dir. Bir di er örne i ise “Sa lık” bölümünde verilen stratejiler arasında görmek mümkündür. Sa lık bölümünde yer alan “Sa lık konusunda do ru davranı ve tutumlar geli tirilecektir.” hedef altında “Erkeklerin aile planlaması, cinsel yolla bula an enfeksiyonlar ve üreme sa lı ı ba ta olmak üzere kadın sa lı ı konusunda bilinçlendirilmesi” stratejisine yer verilmektedir (KSGM, 2008 b).

Her iki eylem planında ortak biçimde yer verilen, çocuk bakımı sorumluluğunun anne ve babalar arasında payla ılması amacıyla ebeveyn izni konusunda yasal düzenleme yapılmasına ili kin strateji de erkek katılımının eylem planları tarafından dikkate alındı nı gösteren bir di er örnektir (KSGM 2008 a, 2008 b).

Söz konusu eylem planlarında erkek katılımına yer verilmesi oldukça önemli olmakla birlikte, her iki eylem planında yer alan hedef ve stratejilerin yanı sıra erkek katılımına ili kin hedef ve stratejilerin hayata geçirilmesi için ön ko ul hiç üphesiz tüm tarafarın planlarda belirlenen öncelikler kapsamında sorumluluklarını yerine getirmeleridir.

Toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımının sa lanmasına yönelik çalı malarda ön plana çıkan konulardan biri, her iki eylem planında da üzerinde durulan do um izinleri kapsamında “ebeveyn izni” sisteminin olu turulmasıdır. Bu çerçevede, ölkemizin toplumsal gerçekleri ile taraf oldu u uluslararası sözleşmelere ili kin taahhütleri dikkate alınarak ebeveyn iznine ili kin yasa tasarısı hazırlanmı tır. “Devlet Memurları Kanunu ve Kanununda De i klik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı” adı altında hazırlanan yasa tasarısı, do um sonrası kullanılacak ücretsiz iznin kadın veya erkek tarafından kullanılabilmesini öngörmektedir. Söz konusu yasa tasarısı evlat edinme halinde de bu izinden yararlanılabilece i hükmünü içermektedir. Tasarı, TBMM, Avrupa Birli i Uyum Komisyonu'nda görü lerek kabul edilmi tir. Tasarı'nın yasala ma süreci devam etmektedir (KSGM, 2010 a).

Ülkemizde toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımının sa lanma-
sına ili kin di er örnekleri kadına yönelik iddetle mücadele alanında
görmek mümkündür.

Bu çerçevede, 25 Kasım “Uluslararası Kadına Kar ı iddeti Önleme
Günü” kapsamında KSGM ve Birle mi Milletler Nüfus Fonu (UNFPA)
i birli i ile 2004 yılında “Kadına Kar ı iddete Son Ulusal Kampanyası”
ba latılmış tır. 2008 yılından itibaren yine bu iki kurulu tarafından yü-
rütölmekte olan Türkiye 4. Ülke Programı Toplumsal Cinsiyet bile ni
kapsamına dâhil edilen kampanya kapsamında yürütölen faaliyetlerde
erkek katılımına önem verildi i görölmektedir (KSGM, 2010 a).

Kampanya kapsamında, kadına yönelik iddetle mücadelenin önemli bir
parçasını te kil eden erkeklerin konuya duyarlılı nı arttırmak amacıyla
atılan en önemli adım Genel Kurmay Ba kanlı ı ile yapılan i birli i so-
nucunda, vatani görevini yapmakta olan er ve erba lara verilen “Yurtta -
lık Sevgisi” e itim programında ele alınan konuların arasına “kız çocuk-
larının okulla ması, kadın-erkek e itli i, kadının insan hakları, kadına
yönelik iddet ile töre ve namus cinayetlerinin önlenmesi” konularının
dâhil edilmesi olmu tur. Anılan konulara ili kin yazılı ve görsel mater-
yaller KSGM tarafından hazırlanmı ve ölkede genelindeki 600 garnizona
gönderilmi tir. Kampanya ile ba latılan ve halen sürdürölmekte olan bu
uygulama ile her celp döneminde 450.000 er ve erba a ula ılmaktadır
(KSGM 2008 a, 2010 a).

Aynı kampanya kapsamında kadına yönelik iddetle mücadele konu-
sunda erkeklerde farkındalık ve duyarlılık yaratılmasına ili kin olarak
yürütölen faaliyetler bununla sınırlı kalmamı tır. Kampanya ile Türkiye
Giyim Sanayicileri Derne i ile i birli i yapılmı ve erkek giyim ürünle-
rinin, frma ve marka fyat etiketlerinin yanında “Kadına Kar ı iddete
Son” ifadeli etiketlerle satı a sunulması sa lanmı tır. Ayrıca Kampanya
kapsamında, erkeklerin yo un oldu u alanlardan biri olan futbol müs-
abakalarında Süper Lig takımları oyuncularının maçlara “kadına yönelik
iddete son” yazılı banner ve ti örtlerle çıkmaları sa lanmı tır (KSGM,
2010 a).

Kadına yönelik iddetle mücadele alanında erkek katılımına ili kin ola-
rak ölkemizde yürütölmö olan çalı malara verilebilecek örnekler bun-

larla sınırlı de ildir. 2005 Yılı Avrupa Birli i Katılım Öncesi Mali birli i Programı kapsamında KSGM tarafından Birle mi Milletler Nüfus Fonu (UNFPA)'nun teknik deste iyle Aralık 2006-Aralık 2008 döneminde “Kadına Yönelik Aile içi iddetle Mücadele Projesi” yürütülmü tür. Proje kapsamında yürütülen pek çok faaliyet arasında konu hakkında farkındalık ve duyarlılık sa lanması amacıyla çe itli e itim ve çalı taylar düzenlenmesine önem verilmi tir. Kamu kurum ve kurulu larında görevli politika uygulayıcılarına, sivil toplum kurulu ları temsilcilerine, belediye başkanlarına, üniversitelerin temsilcilerine ve medya çalı anlarına yönelik olarak düzenlenen e itim ve çalı taylarda erkek katılımına da yer verildi i dikkat çekmektedir (KSGM, 2010 a).

Bu çerçevede, Ekim 2008’de, Ankara’da kadına yönelik aile içi iddetle mücadele sürecine erkeklerin katılımının önemi ve sa layaca ı yararların ele alındı ı “Kadına Yönelik iddetle Mücadelede Erkek Katılımı” konulu bir konferans gerçekleştirilmi tir. Dünya genelinde erkeklerin dâhil oldu u en büyük etkinlik olan Beyaz Kurdele Kampanyası’nın kurucularından Michael Kaufman Konferans’ta ana konu macı olarak yer almı - tır. Toplantıya 81 ilin iddet ma duru ve risk altındaki kadınlara hizmet sunan ilgili kamu kurumlarının yetkilileri ile ilgili bakanlıklar, uluslararası kurulu lar, STK’lar ve üniversitelerden temsilciler katılımı tır (KSGM, 2010 a).

Gerçekle tirilen Konferans’ın hemen ardından, dünya genelinde yürütülmekte olan Beyaz Kurdele Kampanyası kapsamında Aralık 2008’de Eski ehir’de Dr. Micheal Kaufman’ın katılımıyla bir günlük konferans ve iki günlük atölye çalı ması gerçekleştirilmi tir (KSGM, 2010 a).

2006/17 sayılı Ba kanlık Genelgesi’nde yer alan tedbirler ile Kadına Yönelik Aile içi iddetle Mücadele Projesi kapsamında düzenlenen ve erkek katılımı ba lı ı altında de erlendirilebilecek bir faaliyet de Emniyet Te kilatı’na yönelik olarak düzenlenen “Kadına Kar ı iddetin Önlenmesinde Polisin Rolü ve Uygulanacak Prosedürler E itimi”dir. KSGM ile çileri Bakanlı ı Emniyet Genel Müdürlü ü arasında imzalanan protokol kapsamında 2006 yılında ba latılan e itim programıyla 921 polis merkezi ile 276 karakolda çalı an yakla ık 40.400 Emniyet Te kilatı personelinin “kadına yönelik iddet, aile içi iddet, toplumsal cinsiyet

e itli i e itimi, iddet ma durlarına yakla ım tarzı, 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun¹¹ ve di er ilgili kanunların uygulanması” konularında farkındalık ve duyarlılı nı artırmak amaçlanmı tır. lerleyen süre içerisinde ihtiyaç duyuldukça, e itim programı çerçevesinde yeti tirilen e iticiler tarafından e itimler düzenlenmeye devam edecektir. Erkek egemen bir alan olma özelli ini hâlâ önemli ölçüde koruyan Emniyet Te kilatı mensuplarına yönelik olarak düzenlenen söz konusu e itim programı, toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı konusunda gerçeikle tirilmi önemli bir faaliyettir (KSGM, 2010 a).

KSGM tarafından düzenlenmekte olan ve toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımına dolaylı da olsa dâhil edilebilecek bir faaliyet de “Kadın Erkek E itli i ve Toplumsal Cinsiyet E itimleri”dir. Gerek 2006/17 sayılı Ba bakanlık Genelgesi gerekse KSGM'nin 2008-2012 yıllarını kapsayan Stratejik Planı'nda yer alan hedefler do rultusunda 2009-2010 yıllarında verilmesi planlanan söz konusu e itimlerin 2009 yılında tamamlanan kısmı erkek katılımına bir örnek te kil etmi tir. Üç gün süren e itim programının ilk iki gününde kadın-erkek e itli i ve toplumsal cinsiyet e itli ine ili kin konulara yer verilirken üçüncü günü kadına yönelik iddet konulu bir seminere ayrılmı tır. Ülke genelinde İçe Halk E itim Müdür ve Müdür Yardımcıları ile İçe Tarım Müdürlerine yönelik olarak düzenlenen e itimlere 2009 yılında katılan 771 ki inin %86,8'ini erkek katılımcılar olu turmu tur. Hiç üphesiz bunda, I- İçe E itim Müdür ve Müdür Yardımcıları ile İçe Tarım Müdürleri arasında kadın yönetici sayısının az olmasının etkisi bulunmaktadır (KSGM, 2010 b).

Türkiye'de toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı konusunda yürütölmekte olan önemli bir di er faaliyeti, Milli E itim Bakanlığı (MEB) Çıracılık ve Yaygın E itim Genel Müdürlü ü ile Anne Çocuk E itim Vakfı (AÇEV) i birli inde yürütölen “Baba Destek Programı” (BADEP) olu turmaktadır. BADEP, babaya destek vererek çocu un çok yönlü geli imine katkıda bulunmayı hedefleyen bilimsel bir yeti kin e itim programıdır. Katılımcı ve yüz yüze e itim tekniklerinin kullanıldı ı program, babaların çocuklarıyla ileti imini sa lıklı kurmasını ve çocuklarının geli imlerini desteklemeleri için davranı de i ikli i olu turmayı hedeflemektedir. BADEP'in hedef kitlesini, 3-11 ya ları arasında çocukları olan ve oku-

11 Kanun'un tam metni için bakınız: http://www.ksgm.gov.tr/kanun_4320.php.

ma yazma bilen her e itim düzeyinden babalar olu turmaktadır (AÇEV 2010, MEB 2010).

Babaların, çocuklarının geli iminde daha etkin ve olumlu rol oynamaları için geli tirilmi bilimsel temelli bir e itim programı olan BADEP, baba- ların çocuk geli imi ile ilgili bilgi düzeylerini arttırmayı, ileti im becerileri kazanmalarını ve daha demokratik bir tutumu benimsemelerini hedef- lemektedir. Programla; çocu un geli iminde anne kadar önemli rol oy- nayan babaların; çocuk geli iminde önemli olduklarını fark ederek ço- cuklarıyla birlikte vakit geçirmeleri, çocuklarının gereksinimleri ile ilgili bilgilenmeleri, çocuklarıyla ilgili uygun beklentiler edinmeleri, ö retmen- veli i birli inde daha aktif rol almaları, evlilik ve aile içi ileti imlerini geli - tirmeleri, iddet içeren davranı ları de i tirmeleri, evdeki i ve sorumlu- luk da ılımında demokratik bir tutum benimsemeleri, demokratik disiplin yöntemlerinde bilgi ve beceri edinmeleri ve edindikleri bilgi ve becerileri- ni çevrelerinde de kullanabilmeleri amaçlanmaktadır (AÇEV, 2010).

Ülke genelinde ilkö retim okulları ve Halk E itim Merkezlerinde ger- çekle tirilen program, AÇEV tarafından düzenlenen e itici e itimlerine katılan sınıf ö retmenleri, psikolojik danı manlar ve Halk E itim Merkez- lerinde görevli sınıf ö retmenleri tarafından ilkö retim okullarının e itim dönemlerine paralel olarak uygulanmaktadır. Program ayrıca, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) ile yapılan i birli i kap- samında SHÇEK'e ba lı Toplum Merkezlerinde AÇEV'den e itim alan Sosyal Hizmet Uzmanları tarafından da uygulanmaktadır. Baba Destek Programı, 10-12 hafta boyunca haftada bir gün ve 2-2,5 saatlik oturma- lar eklinde babaların katılımını artırmak amacıyla ak am saatlerinde uygulanmaktadır. BADEP grupları, programa katılmak isteyen babaların ya adıkları bölgedeki ilkö retim okullarında görevli BADEP e itimcisi sı- nıf ö retmenleriyle irtibata geçmeleri ve ba vuru yapan baba sayısının en az 15 olması, bu rakama ula ılamadı nda sayının 10'a tamamlan- ması ile açılmaktadır. Gruplar genel olarak 15 veya 20 ki iden olu mak- tadır (AÇEV 2010, MEB 2010).

AÇEV verilerine göre BADEP kapsamında bugüne kadar 1.300 e itim grubu olu turulmu tur. Olu turulan bu gruplar ile 32.000 baba ve çocu- a ula ılmı tır (AÇEV, 2010).

Toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı kapsamında de erlendirilebilecek bir di er faaliyet, 2004 yılında Genel Kurmay Ba kanlı ı ve Sağlık Bakanlığı arasında yapılan i birli i ile ba latılan askerlik görevini yapan er ve erba lara terhislerinden önce üreme sa lı ı ve aile planlaması e itimi verilmesi amacıyla uygulanan programdır. Her gün 20' er ki ilik gruplar yoluyla ayda yakla ık olarak 40 bin er ve erba ın e itiminin gerçekte tirildi i bu program kapsamında, Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesinde 500'ü a kın üreme sa lı ı dershanesi kurulmu durumdadır (Türkiye Aile Sa lı ı ve Planlaması Vakfı [TAPV], 2005). Söz konusu programın e itim materyallerinin hazırlanmasında KSGM'nin de katkıları olmu tur.

Ülkemizde toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı kapsamında, Diyanet leri Ba kanlı ı tarafından kadın hakları ve kadına yönelik iddetin önlenmesi konularında camilerde erkeklere yönelik zihniyet dönüümünü sa lamak üzere vaazlar verilmesi; Ocak-Haziran 2006 döneminde Güneydo u Anadolu Projesi (GAP) Bölge Kalkınma daresi Ba kanlı ı tarafından UNDP i birli iyle bölgedeki dokuz ilde toplum liderleri olarak rol oynayan imam ve muhtarlara yönelik olarak toplumsal cinsiyet e itim programları düzenlenmesi faaliyetlerini de saymak mümkündür (GAP Bölge Kalkınma daresi Ba kanlı ı, 2004).

SONUÇ VE ÖNERİLER

SONUÇ VE ÖNER LER

Toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanması gibi dönü üm gerektiren sü-
reçler, sürecin i lemesiyle beraber kendileri için gerekli olan dinamik-
leri de ortaya koymaktadır. Bu kapsamda, toplumsal cinsiyet e itli inin
sa lanmasına yönelik çalı malar, imdiye kadar toplumsal cinsiyet e it-
li i için gerekli pek çok dinami i ortaya çıkarmı olup süreç i ledikçe
bundan sonra da yeni dinamikleri beraberinde getirmeye devam ede-
cektir. Örne in, kadın-erkek e itli inin sa lanması için özel yasal dü-
zenlemeler yapılmasının gereklili i süreç içinde ortaya çıkmı olmakla
birlikte, zaman içerisinde bunun tek ba ına yeterli olmadı ı görülerek
herhangi bir ülkede mevcut tüm yasaların kadın-erkek e itli i perspekti-
fyle yeniden gözden geçirilmesi ve kadın-erkek e itli inin sa lanmasına
engel te kil edebilecek hükümlerin yeniden düzenlenmesinin gereklili i
ortaya konulmu tur. Kadın-erkek e itli inin sa lanması için kadınların
güçlendirilmelerinin gereklili inden hareketle kadın odaklı çalı malar yü-
rütülmesinin önemi süreç içinde ortaya çıkan bir di er dinamik olmakla
birlikte, zaman içerisinde bunun tek ba ına yeterli olmadı ı görülmü ve
uluslararası toplumsal cinsiyet e itli i gündemi, toplumsal cinsiyet pers-
pektifinin tüm ana plan ve programlara dâhil edilmesi yönünde bir ge-
li me kaydetmi tir. Kadın odaklı çalı malara kaynak ayırmak toplumsal
cinsiyet e itli inin sa lanması için önemli görülürken, günümüzde bir de
toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme kavramı ortaya çıkmı tir.

Bu çerçevede, toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasına yönelik ça-
balarda son yirmi yıldır tartı lan önemli dinamiklerden biri de toplumsal
cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı olmu tur. Bu çalı mada, toplumsal
cinsiyet e itli inin sa lanması kapsamında yeni bir kavram olan erkek
katılımı konusu ele alınmı tir.

Çalı ma sonucunda, 1990'lı yıllarla birlikte ortaya çıkan toplumsal cin-
siyet e itli ine erkeklerin katılımının sa lanması görü ünün, toplumsal
cinsiyet e itli i gündeminde henüz geli mekte olan bir kavram oldu u ve
yeni bir kavram olarak birtakım ele tirilere u radı ı görülmü tür. Bunun-
la birlikte, her ne kadar bazı ele tirilerle kar ıla sa da erkek katılımının
toplumsal cinsiyet e itli ine ili kin hem teorik düzeyde yürütülen hem de
uygulamaya dönük olarak yapılan çalı malar sonucunda “ulaşılmiş” ve

bu süreçler sırasında ihtiyacı ortaya konulmuş önemli bir gelişme oldu u görülmü tür.

Bu kapsamda, erkek katılımının toplumsal cinsiyet e itli inin gerçekleştirilmesi sürecine üzerinde düşünülmeden, yapay bir biçimde dâhil edilmesi bir konu olmadığı bu çalışmada ortaya konulmuştur. En basit biçimde örneklemek gerekirse, ülkemizde olduğu gibi dünya genelinde pek çok ülkede toplumsal cinsiyet e itli inin sağlanması amacıyla yürütülen çok sayıda faaliyette yer alan kadınların ortak olarak dile getirdikleri şey “Biz anladık, lütfen kocamıza/babamıza/a abeyimize de anlatın.”dır. Bu ifade, erkek katılımının önemi ve gerekliliğini en güzel şekilde özetlemektedir. Kendilerine yönelik faaliyetlere katılabilen sınırlı kadınlar tarafından dile getirilen bu sözlere ek olarak, pek çok kaynak ve emek harcanarak hazırlanan kadınlara yönelik faaliyet ve programlara katılamayan kadınlar da madalyonun diğer yüzünü oluşturmaktadır. Kadınların kendilerine yönelik faaliyet ve programlara katılamamaları, sessiz biçimde erkek katılımını anlatan bir diğer ifade olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira bu kadınların programlara katılımlarının önündeki en büyük engel çoğunlukla yakın çevrelerindeki erkekler olmaktadır.

Toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımının sağlanamamasının kadınların kendileri için düzenlenen programlara katılamamaları gibi mikro düzeyde görülen olumsuz etkilerine ek olarak, makro düzeyde de pek çok olumsuz etkisi olduğu bu çalışmada ortaya konulmuştur. Bugün dünya genelinde görülen toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin sonucunda kadınların yetki ve karar alma mekanizmalarına katılımı oldukça düşüktür. Başka bir ifadeyle, yetki ve karar alma mekanizmaları hâlâ erkek egemen bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı sağlanmadığında kadın hakları liderlerin dilinde yalnızca bir söylem olarak kalmaya devam edecek, çalışan kadınlar doğum yaptığında iktidar çıkarılma riskiyle burun buruna kalmayı sürdürecektir, ekonomik kriz dönemlerinde kadın istihdamı hızla düşecektir.

Bu kapsamda, erkek katılımı sağlanmadan toplumsal cinsiyet e itli inin sağlanmasını beklemenin yanlış bir tutum olacaktır bu çalışmada net bir biçimde ortaya konulmuştur. Zira bu çalışmada ulaşılan en önemli sonuç, eşitliğin ulaşılan ve toplumsal cinsiyet eşitlikleri biçimde

ekillendirilmesinin erkek katılımı sa lanmadan mümkün görünmemesi olmu tur. Bu do rultuda, erkeklerin sürece dâhil edilmemesi toplumsal cinsiyet e itli inin gerçeikle memesini ba tan kabul etmek olarak de erlendirilebilir. Bu hususun, ba ta BM olmak üzere uluslararası alanda da açık biçimde dile getirildi i görülmü tür. Ayrıca, erkek katılımının pek çok uzman tarafından toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasında önemli bir kilometre ta ı olarak de erlendirildi i tespit edilmi tir.

Çalı mada toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımına kar ı çıkanların bazı kadın hareketleri oldu u görülmü tür. Ancak, birtakım kadın hareketleri tarafından erkek katılımına mesafeli yakla ılsa da, erkek katılımının esas olarak kadın hareketinin uzun süren çabalarının bir sonucu olarak ortaya çıktı ı, bu çalı ma ile tespit edilen bir di er husus olmu tur. Zira erkekli i sorgulanabilir bir alan olarak ortaya koyarak erkeklik üzerine dü ünülmesini sa layanlar yine kadın hareketinin kendisidir. Bu kapsamda, kadın hareketinin uzun soluklu çabalarıyla elde edilen kazanımlar neticesinde kadınların ya amlarıyla birlikte toplumsal ya amda ortaya çıkan de i imler sonucunda, erkekler *artık* var olmayan kadınları ararlarken, kadınlar *henüz* var olmayan erkekleri arar olmu lardır.

Çalı mada ortaya konulmaya çalı ılan en önemli konulardan biri, erkek katılımının uluslararası alandaki yerinin tespit edilmesi olmu tur. Bu kapsamda, uluslararası alanda BM ba ta olmak üzere AB ve AK tarafından erkek katılımının en yüksek düzeyde kabul görmü bir konu oldu u ve erkek katılımına ili kin pek çok özel toplantı, konferans düzenlendi i ve konuya ili kin özel kararlar yayımlandı ı tespit edilmi tir. ncelenen uluslararası örgütler içerisinde BM'nin erkek katılımını en kapsamlı biçimde ele alan örgüt oldu u, bununla birlikte konunun öneminin farkında olunsa da AK ve AB'nin bu alandaki çalı malarının sınırlı kaldı ı görülmü tür. Bu kapsamda, erkek katılımı konusunda ülkemizde yapılacak herhangi bir çalı mada esas olarak BM kaynaklarından faydalanılmasının yararlı olaca ı dü ünülmektedir.

Çalı mada ula ılan en önemli sonuçlardan biri de, erkek katılımı sa lanırken dikkat edilmesi gereken hususların oldu u ve bunların hiçbir e- kilde gözden kaçırılmamasının gerekti i olmu tur. Bu sonuç ba lamında çalı manın ilgili bölümünde de belirtildi i gibi erkek katılımı sa lanırken;

toplumsal cinsiyet e itli ine ili kin çabaların kadın haklarına ve kadınların güçlenmelerine olan ba lılı ı ihmal edilmemeli, tüm ilgili kurum ve kurulu ların i birli i içerisinde çalı masına önem verilmeli, toplumsal cinsiyet e itsizlikleri asıl olarak kadınları ma dur etti i için erkek katılımına ili kin çalı malar kadınlar için yürütölen çalı malar açısından bir tehdit unsuru olu turmamalı, kadınların görünürlölü üne önem verilme-ye devam edilmeli, erkek katılımı çalı malarında nihai hedef n toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanması oldu u unutulmamalı ve erkek katılımına ili kin çalı maların yeni bir erkek egemenli ine meydan vermemesine özen gösterilmelidir. Bu kapsamda, toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı konusunda yürütölecek herhangi bir faaliyette bu hususlar mutlaka dikkate alınmalıdır. Söz konusu hususlar dikkate alınmadı ında, erkek katılımı, kadın hakları alanındaki kazanımlar açısından bir risk olabilecektir.

Toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı konusunun önemi ortaya konulduktan sonra, bu çalı ma ile erkek katılımı erkekler açısından da ele alınmı tır. Bu çerçevede, toplumsal cinsiyet e itli ine ili kin çalı malarda önemli bir erkek direnciyle kar ıla ılsa da, toplumsal cinsiyet e itsizliklerinin erkekler için de olumsuz sonuçlar do urdu u, toplumsal cinsiyet e itli inin ise erkekler için de kazanımlar sa layaca ı gözler önüne serilmı tır. Ayrıca, herhangi bir kazanımları olmasa da erkeklerin toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasında demokrasi ve sosyal adalet kapsamında sorumluluklarının bulundu u vurgulanmı tır.

Erkek katılımı, toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasında henüz yeni bir konu olmasına ra men bu çalı mada incelenen ölkelerinde önemli çalı malar yapıldı ı görölmü tür. Bu kapsamda, erkek katılımı konusunda çalı malarını oldukça erken dönemlerde ba latan ve dahası erkek katılımı alanında ölkelerinde faaliyet yürütecek çe itli birimler olu turdukları görölen iki Avrupa ölkesi olan Finlandiya ve Avusturya incelenmi tir.

Yapılan incelemede, Finlandiya ve Avusturya'nın erkek katılımına ili kin çalı malarını devlet çatısı altında kurdukları birimler aracılı ıyla tek elde topladı ı ve bu çalı maları yine bu birimler aracılı ıyla ölkelerine yaymaya çalı tıkları görölmü tür. Ayrıca, hem Finlandiya hem

de Avusturya'da erkek katılımı konusundaki çalı maların öncelikli ülke ihtiyaçları kapsamında yürütüldü ü ve genel olarak bu ihtiyaçlarla sınırlı kaldı ı tespit edilmi tir. Bu çerçevede, toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanması genel hedefne ula ılması amaçlanıyorsa her iki ülkede de bu alanda yapılan çalı maların geli tirilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte, her iki ülke tarafından erkek katılımına ili kin olarak yürütülen çalı maların ara tırmalara dayandırılması dikkat çekicidir. Ayrıca, her iki ülkede de toplumsal cinsiyet e itli ine ula ılması do rultusunda yapılan en iyi uygulamanın erkek çocuklarının toplumsal cinsiyet e itli i perspektif ile e itilmeleri oldu u söylenebilir. Ancak, bu kapsamdaki çalı maların tam bir erkek katılımı faaliyeti kapsamında de erlendirilebileceğini söyleyebilmek için daha detaylı bilgilere ula ılması gerekmektedir. Sonuç olarak her iki ülkenin çalı malarını iyi uygulama örnekleri olarak de erlendirmek mümkündür.

Bu çalı mada, farklı ülke incelemelerine ek olarak ülkemizde toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı kapsamında de erlendirilebilecek çalı malar ayrı bir ba lık altında ele alınmı tır. Bu çerçevede, toplumsal cinsiyet e itli ine ili kin uluslararası alandaki geli meleri yakından takip eden ülkemizin çalı malarında erkek katılımının etkisinin özellikle son dönemlerde arttı ı gözlenmi tir. Bununla birlikte, ülkemizde yürütülen ve bu çalı mada ele alınan faaliyetlerin ço unlu unun esas olarak erkek katılımını hedef almadı ı, daha çok sonuçları itibariyle erkek katılımı kapsamında de erlendirilebilece i görülmü tür.

Çalı ma sonucunda elde edilen bilgiler ı ında, ülkemizde toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanabilmesi için gerekli olan zihniyet dönü ümünün gerçekleştirilmesinde erkek katılımının temin edilebilmesinin süreci hızlandıracak bir etki yarataca ı dü ünülmektedir. Bu çerçevede, toplumsal cinsiyet e itli i alanında ülkemizde yürütülen çalı malarda erkek katılımına özel önem verilmelidir.

Bu kapsamda, ülkemizde toplumsal cinsiyet e itli ine ili kin çalı malar da etkili bir erkek katılımının temin edilebilmesi için, erkek katılımı konusunda ülkemizde temel alanlar itibariyle (e itim, sa lık, istihdam vb.) ba langıç noktalarını ortaya koyacak bir ara tırma yapılmasında yarar görülmektedir.

Buna ek olarak, ülkemizde KSGM tarafından yürütülen çalı malara toplumsal cinsiyet e itli ine erkeklerin katılımı konusunun dâhil edilmesinin faydalı olaca ı dü ünülmektedir. Bu do rultuda, KSGM bünyesinde erkek katılımına ili kin çalı malar yürütecek bir çalı ma grubu olu turulması da faydalı olacaktır. Ayrıca, KSGM tarafından halihazırda yürütölmekte olan “Kadın Erkek E itli i ve Toplumsal Cinsiyet E itim Programı”na erkek katılımına ili kin konuların dâhil edilmesinde yarar vardır. Zira bu programlardaki katılımcıların büyük ço unlu unu erkekler olu turmaktadır. Böyle bir yol izlenilmesi, erkek katılımcılar tarafından gösterilen direncin kırılmasını sa layabilecektir. Buna ek olarak, yalnızca erkek katılımcıların hedef alınaca ı yeni e itim programlarının geli tirilmesi de bir di er seçenek olabilecektir.

KAYNAKÇA

KAYNAKÇA

- Acuner, S. (1999). *Türkiye’de Kadın-Erkek Eşitliği ve Kurumsallaşma Süreci*. Yayınlanmamı doktora tezi, Ankara Üniversitesi.
- Agacinski, S. (1998). *Cinsiyetler Siyaseti*. (. Yerguz, Çev.) Ankara: Dost Kitabevi.
- Anne ve Çocuk E itim Vakfı (AÇEV). (2010). *Baba Destek Programı*. ubat 2010, <http://www.acev.org/educationdetail.php?id=5&lang=tr>.
- Butler, J. (2008). *Cinsiyet Belası: Feminizm ve Kimliği Alt Üst Edilmesi*. (B. Ertür, Çev.). stanbul: Metis Yayınları.
- Chodorow, N. (1978). *The Reproduction of Mothering: Psychoanalysis and the Sociology of Gender*. Berkeley: University of California Press.
- Cockburn, C. (1991). *In the Way of Women: Men’s Resistance to Sex Equality in Organiztaions*. Ithaca: ILR Press.
- Commission of the European Communities. (2006). *A Roadmap for equality between women and men: 2006-2010*. ubat 2010, lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0092:FIN:EN:PDF.
- Connell, R.W. (1995). *Masculinities*. Cambridge: Polity Press.
- Connell, R.W. (2002). *Gender*. Cambridge: Polity Press.
- Connell, R.W. (2003). *The Role of Men and Boys in Achieving Gender Equality*. 29.07.2008, <http://www.un.org/womenwatch/daw/egm/men-boys2003/Connell-bp.pdf>.
- Council of Europe (CoE). (2002). *Promoting Gender Equality: a common issue for women and men. Compilation of Council of Europe texts dealing with the question of men and gender equality 1995-2000*. 24.11.2009, [http://www.coe.int/T/E/Human_Rights/Equality/PDF_EG\(2002\)7_E.pdf](http://www.coe.int/T/E/Human_Rights/Equality/PDF_EG(2002)7_E.pdf).
- Council of Europe (CoE). (2004 a). *Gender Mainstreaming*. Strasbourg: Council of Europe Press.
- Council of Europe (CoE). (2004 b). *National Machinery, Action Plans and Gender Mainstreaming in the Council of Europe Member States*

Since the 4th World Conference on Women (Beijing, 1995). Strasbourg: Council of Europe Press.

De Beauvoir, S. (1972). *The Second Sex*. Harmondsworth: Penguin.

Eagly, A. H. (1987). *Sex Differences in Social Behavior: A Social Role Interpretation*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.

Ertürk, Y. (2004). Considering the Role of Men in Gender Agenda Setting: Conceptual and Policy Issues. *Feminist Review*, (78), 3-21.

Esplen, E. (2006). *Engaging Men in Gender Equality: Positive Strategies and Approaches*. Mart 2009, <http://community.eldis.org/.59c0a2c0/BB15Masculinities.pdf>.

Federal Ministry of Labour, Social Affairs and Consumer Protection of Austria, Department of Men's Policy. (2010). *Men's affairs*. 25.02.2010, <http://www.bmsk.gv.at/cms/siteEN/liste.html?channel=CH0728>.

Federal Ministry of Labour, Social Affairs and Consumer Protection of Austria, Department of Men's Policy. (2010). *Men's Policy in the Federal Ministry of Labour*.

Flood, M. (2009). *Men's Role in Achieving Gender Justice*. Nisan 2009, <http://www.xyonline.net/content/men%E2%80%99s-roles-achieving-gender-justice>.

Federal Ministry of Social Security, Generations and Consumer Protection of Austria. (2005). *First Austrian Men's Report*. Vienna: BMSG.

Fuller, N. (2001). The Social Construction of Gender Identity among Peruvian Men. *Men and Masculinities*. Cilt 3 (3), 316-331.

GAP Bölge Kalkınma daresi Başkanlığı. (2004). *GAP İdaresi 2007 Yılı Faaliyet Raporu*.ubat 2010, <http://www.gap.gov.tr/Turkish/Genel/fr2007.pdf>.

Gardiner, J. K. (2005). Men, Masculinities and Feminist Theory. Kimmel, M.S., Hearn, J. and Connell, R.W. (Eds.), *Handbook of Studies on Men and Masculinities* (35-50). California: Sage Publication.

Hearn, J. (2001). *Men and Gender Equality: Resistance, responsibility and reaching out*. ubat 2009, <http://www.xyonline.net/content/men-and-gender-equality-resistance-responsibilities-and-reaching-out-0>

International Center for Research on Women (ICWR). (2007). *Engaging Men & Boys to Promote Gender Equality Pays Off*. Aralık 2009, <http://www.icrw.org/html/workinaction/menandboys-conference.htm>.

Kadının Statüsü Genel Müdürlü ü (KSGM). (2004). *Kadının Statüsü Komisyonu (KSK) 48. Oturum Uzlaşmış Sonuçlar*. ubat 2010, http://www.ksgm.gov.tr/uluslararasi_toplantisonuc.php.

KSGM. (2008 a). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı 2008-2013*. Ankara: KSGM.

KSGM. (2008 b). *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2007-2010*. Ankara: KSGM.

KSGM. (2010 a). *Türkiye’de Kadının Durumu*. ubat 2010, http://www.ksgm.gov.tr/Pdf/tr_de_kadinin_durumu_subat_2010.pdf.

KSGM. (2010 b). *Kadın Erkek Eşitliği ve Toplumsal Cinsiyet Eğitimi*. ubat 2010, <http://www.ksgm.gov.tr/egitim.php>.

Kaufman, M. (1999). *Men, Feminism and Men’s Contradictory Experiences of Power*. (12.04.2009), http://www.michaelkaufman.com/wp-content/uploads/2009/01/men_feminism.pdf.

Kaufman, M. (2003). *THE AIM FRAMEWORK: Addressing and Involving Men and Boys To Promote Gender Equality and End Gender Discrimination and Violence*. Nisan 2009, <http://www.michaelkaufman.com/wp-content/uploads/2009/01/kaufman-the-aim-framework.pdf>.

Kimmel, M. S. Messner, M. A. (Eds.) (1989). *Men’s Lives*. New York: Macmillian.

Lee, J. W. (Ed). 2005. *Gender Roles*. New York: Nova Science Publishers.

Marshall, C. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. stanbul: Bilim Sanat Yayınları.

Marshall, B. L. (2000). *Configuring Gender: Explorations in Theory and Politics*. Canada: Canadian Copyright Licensing Agency (CANCOPY).

Milli E itim Bakanlı ı (MEB). (2010). *Baba Destek Programı*. ubat 2010, <http://cygm.meb.gov.tr/halkegitim/badep.htm>.

Ministry of Social Affairs and Health of Finland. (2006). *Men and Gender Equality: Towards Progressive Policies*. Helsinki: Ministry of Social Affairs and Health.

Ministry of Social Affairs and Health of Finland. (2007). *Men and Gender Equality Policy in Finland*. 25.02.2010, <http://www.stm.f/en/publications/all/lista/2007/paiva;jsessionid=00125e5e7f8a1b8c2ec2b4d8be2b;>

Ministry of Social Affairs and Health of Finland. (2008). Promoting Gender Equality in Finland. 25.02.2010, http://www.stm.f/c/document_library/get_file?folderId=39503&name=DLFE-7825.pdf.

Oakley, A. and Mitchell, J. (Eds.).(1997). *Who is Afraid of Feminism?*. London: Hamish Hamilton.

Pease, B. (2000). *Recreating Men: Postmodern Masculinity Politics*. California: Sage Publication.

Ruxton, S. (2004). (Ed). *Gender Equality and Men: Learning From Practice*. (1. Baskı). Oxford: Oxfam GB.

Sa lık Bakanlı ı Refk Saydam Hıfzıssıhha Merkezi Ba kanlı ı Hıfzıssıhha Mektebi Müdürlü ü. (2004). *Hastalık Yüğü Final Raporu*. ubat 2010, <http://www.tusak.saglik.gov.tr/pdf/nbd/raporlar/hastalikyukuTR.pdf>.

Sancar, S. (2009). *Erkeklik: İmkânsız İktidar*. stanbul: Metis Yayınları.

Scott, J. W. (2007). *Toplumsal Cinsiyet: Faydalı Bir Tarihsel Analiz Kategorisi*. (A.T. Kılıç, Çev.) stanbul: Agora Kitaplı ı. (1988).

Segal, L. (1990). *Ağıır Çekim: Değişen Erkeklikler, Değişen Erkekler*. (V. Ersoy, Çev.). stanbul: Ayrıntı Yayınları. (1992).

Segal, L. (1997). *Slow Motion: Changing Masculinities, Changing Men*. 2nd ed. London: Virago.

Social Affairs and Consumer Protection. 25.02.2010, <http://www.bmsk.gov.at/cms/siteEN/liste.html?channel=CH0778>.

Stanford University. (2009). *Feminist Perspectives on Sex and Gender*. 23.01.2010. <http://plato.stanford.edu/entries/feminism-gender/>.

Türkiye Aile Sa lı ı ve Planlaması Vakfı (TAPV). (2005). Türkiye'de Cinsel Sa lık ve Üreme Sa lı ı : Dünü, Bugünü ve Gelece i Ulusal Konferans-I (Sunum ve Bildiriler) Türkiye Aile Sa lı ı ve Planlaması Vakfı 15-16 Kasım 2005 stanbul. Ankara: TAPV.

United Nations (UN). (2002). *Gender Mainstreaming: An Overview*. New York: UN Press.

UN. (1994). *Population and Development, "Programme of Action Adopted at the International Conference on Population and Development"*, Cairo, 5-13 September 1994. Ankara: Birle mi Milletler.

UN. (2008). *The Role of Men and Boys in Achieving Gender Equality*. 29.07.2008, <http://www.un.org/womenwatch/daw/public/w2000/W2000%20Men%20and%20Boys%20E%20web.pdf>.

UN. (2009). *Important Concepts Underlying Gender Mainstreaming*. 08.07.2009, <http://www.un.org/womenwatch/osagi/pdf/factsheet2.pdf>.

EKLER

EK 1

TOPLUMSAL C NS YET E TL N N SA LANMASINDA ERKEKLER VE ERKEK ÇOCUKLARININ ROLÜ*

Birle mi Milletler Kadının lerlemesi Bölümü

12 Mart 2004
Kadının Statüsü Komisyonu
48. Oturum
1-12 Mart 2004

Üzerinde anla maya varılan sonuçlar;

1. Kadının Statüsü Komisyonu, Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu'nun, erkekleri cinsiyet e itli i için tüm eylemlere tam katılıma cesaretlendirmiş oldu unu ve evde, toplumda, i yerinde ve daha geniş ulusal ve uluslararası topluluklarda kadın ve erkek arasında güç ve sorumluluk payla ımı prensibini kurmaya zorladı nı hatırlatır ve tekrar eder. Komisyon ayrıca cinsiyet e itli ini te vik için erkeklerin kadınlarla ortak sorumluluk almalarını vurgulayan "21. Yüzyılda Cinsiyet E itli i, Geli me ve Barı " ba lıklı 23. Genel Kurul özel oturumunda kabul edilen sonuç belgesini de hatırlatır ve tekrar eder.
2. Komisyon, erkeklerin ve erkek çocukların, bazılarının kendilerinin de ayrımcı engel ve uygulamalarla kar ıla maktaki bireyler, aile üyeleri, sosyal grup ve toplumlar ve toplumun tüm alanlarında olmak üzere birçok sıfatla cinsiyet e itli ine katkıda bulunabileceklerini kabul eder.
3. Komisyon, cinsiyet e itsizliklerinin hâlâ var oldu unu ve toplumun her alanında kadın ve erkek arasında güç dengesizli ine yansıdı nı kabul eder. Komisyon ayrıca cinsiyet e itli inden herkesin yararlandı nı ve cinsiyet e itsizli inin olumsuz etkilerine toplu- mun bütün olarak katlandı nı kabul eder ve bu nedenle erkeklerin ve erkek çocuklarının, sorumluluk üstlenmek ve kadınlar ve kız

* Gayri resmi çeviridir.

çocukları ile birlikte ortakla a çalı mak yoluyla toplumsal cinsiyet e itli ine yönelik hedeflere ula ılması, kalkınma ve barı ın sa lanması için zaruri oldu unu vurgular. Komisyon, toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanması ve kadınların insan haklarından tam anlamıyla yararlanmaları için davranı lar, ili kiler ve karar alma mekanizmalarında gerekli olan de i ikli in sa lanmasında erkeklerin ve erkek çocuklarının kapasitesini kabul eder.

4. Komisyon, erkekleri ve erkek çocuklarını kadınlara kar ı iddetle mücadele dahil cinsiyet kalıplarını ortadan kaldırmak ve cinsiyet e itli ini te vik etmek konusunda a lar, emsal programlar, enformasyon kampanyaları ve e itim programları yoluyla olumlu girişimlerinin devam etmesini tasdik ve te vik eder. Komisyon, cinsiyet e itli inin sa lanmasında toplumsal cinsiyete duyarlı e itim ve ö retimin kritik rolünü kabul eder.
5. Komisyon aynı zamanda cinsiyet e itli ine eri mede erkekler ve erkek çocuklarının katılımının kadınların ve kız çocuklarının güçlendirilmesi ile ba da ık olması gerekti ini kabul eder ve çabaların, kadınlarla ilgili birçok i , yetenek ve rolün küçümsenmesine cevap verecek nitelikte olması gerekti ini kabul eder. Bu ba lamda, erkekler ve erkek çocukları için cinsiyet e itli i girişimlerinin kadın ve kız çocukları için sa lanacak e it olanaklar ve kaynakların önüne geçmemesi önemlidir.
6. Komisyon, Hükümetler, ilgili fonlar ve programlar, kurulu lar ve Birle mi Milletler sisteminin uzman kurumları, uluslararası finans kurumları, özel sektör ve STK'lar dahil sivil toplum ve di er ilgili kurumları a a ıdaki hususlarda harekete geçmeye zorlar:

Cinsiyet e itli inin geli tirilmesinde erkekler ve erkek çocuklarının katkısını te vik ve desteklemek ve özellikle erkeklerin ekonomik ve örgütsel gücü ve kamu kaynaklarını ellerinde tutmaları yanısıra hâlâ politikalar, programlar ve yasalardan sorumlu ana karar verici durumunda oldukları yerlerde de i im ve pozitif liderlik için kadınlarla ortak hareket etmelerinin te vik edilmesi ve desteklenmesi;

Babalar, anneler, yasal vasiler ve di er bakıcıların çocukların iyi yeti mesi ve cinsiyet e itli inin yaygınla tırılmasındaki önemi ve çocuklar,

aileler ve toplumlar için olumlu sonuçlar elde edilmesinde pozitif katılımlarını te vik ve maksimize edecek politikalar, programlar ve okul müfredatı geli tirme ihtiyacı hususlarındaki anlayı ın te vik edilmesi;

Kadın ve erkeklerin, ebeveyn, yasal vasi ve bakıcı olarak rolleri ve aile sorumluluklarının payla ımının önemi hususlarında bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesini arttırıcı e itim ve ö renim programlarının geli tirilmesi ve bebek, çocuk bakımını ö retici programlarda anneler kadar babaların da dâhil edilmesi;

Ebeveynler, yasal vasiler ve di er bakıcılar için yapılan e itim programlarında erkeklerin çocukları cinsiyet e itli ine yönlendiren bir tavır içinde büyütmeleri için kapasitelerini arttırıcı yöntem ve araçlara yer verilmesi ve bu programların geli tirilmesi;

Toplumsal cinsiyet e itli ini hedefleyen tüm politika ve programlarda erkekler ve erkek çocuklarının kadınlar ve kız çocuklarıyla çalı malarının te vik edilmesi ve erkekleri, tüm politika ve programların geli tirilmesini sa lamak amacıyla toplumsal cinsiyet e itli inin tüm ana plan ve politikalara yerle tirilmesine ili kin çalı malarda yer almaya destek verilmesi;

Kadınlar ve erkeklerin topluma tam ve e it katılımının sa lanması için erkek ve kadın rollerine yönelik zararlı geleneksel algı ve davranı ları de i tirmek adına, özellikle yeti tirme ve e itim sürecinde cinsiyet e itli ine do ru sosyo-kültürel de i imin hızlandırılması için her düzeyde programların düzenlenmesi ve uygulanmasının te vik edilmesi;

Cinsiyet e itli ine ili kin olumlu tavır ve davranı ların geli mesini desteklemek için ö retmenler, sosyal çalı anlar ve çocuklarla ilgilenen di er meslekler de dâhil olmak üzere, okul öncesi, okul, toplum merkezleri, gençlik organizasyonları, spor kulüp ve merkezleri, çocuklar ve gençlerle ilgilenen di er guruplar için programların geli tirilmesi ve uygulanması;

Kız çocukları kadar erkek çocuklarının da toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanması çalı malarına entegre olmalarını te vik etmek için her düzeyde okul müfredatı, okul kitapları ve di er enformasyon, e itim ve ileti m materyallerine ili kin tartı maların desteklenmesi;

Erkek ve kız çocukları ile erkek ve kadınları, ho görü, tüm bireyler için kar ılıklı saygı ve insan haklarını te vik konularında e itmek için stratejiler geli tirilmesi ve uygulanması;

Özellikle erkek çocuklarını ve genç erkekleri hedefleyen yakla ımlarla cinsiyet e itli inin te vik edilmesinde erkekler ve erkek çocuklarının rolleri hakkında halkın bilgilendirilmesi kampanyalarında çe itli metotların geli tirilmesi ve kullanılması;

E itim ve di er programlar yoluyla, medya, reklam ve di er ilgili profesyonellerin, cinsiyet e itli ini te vikin önemi, erkek ve kadınların kalıpyargılardan uzak bir yakla ımla tanımlanması ve kadın ve kız çocuklarının küçültücü ve sömürücü ekilde gösterilmesinin yol açacağı zararlar ile kadın ve kız çocuklarının medyadaki katılımlarının iyile tirilmesine dikkatlerinin çekilmesi;

ICT (Bilgi ve leti im Teknolojileri)'nin hızla geli mesi anlamında medya içeri inde pornografin kullanımı ve artan cinselle me ile mücadele etmek, medyadaki erkekleri kadınları a a ılayıcı bir biçimde takdim etmeleri ve seks objesi ve bir meta gibi kullanmaktan kaçınmaları için te vik etmek, cinsel taciz, cinsel sömürü ve kadın ve kız çocuklarının ticareti için ICT'nin kötü kullanımı dahil ICT ve kadınlara kar ı medya kaynaklı iddet ile mücadele etmek ve ICT'nin iddet, taciz ve di er cinsel sömürden etkilenmi olanlar da dâhil kadınlar ve kız çocuklarının güçlendirilmesi için bir kaynak olarak kullanımı ve geli tirilmesini desteklemek için ifade özgürlü ü çerçevesinde etkin tedbirlerin alınması;

Kadınlarla erkekler arasındaki ücret farklılıklarının azaltılması, ebeveyn izninin uygulanması veya arttırılması, gönüllü yarı zamanlı i , telefonla veya di er ekillerde evden çalı ma gibi esnek çalı ma düzenlemelerinin yapılması yoluyla dahil mesleki ve ailevi sorumluluklarda uzla manın te viki için yasa ve/veya politikaların kabulü ve uygulanması;

Erkeklerin, e itim ve ö retim yoluyla, ya lılar, özürölüler ve hastalar, özellikle çocuklar ve di er bakıma muhtaç bireylerin bakımı ve desteklenmesinde tam katılımlarının te vik edilmesi;

Erkeklerin ve erkek çocuklarının, e itim projeleri ve programları yoluyla, cinsiyet kalıpyargılarını ve HIV/AIDS dahil olmak üzere özellikle cinsel

yolla bula an hastalıklarla ilgili cinsiyet e itsizli ini ortadan kaldırmak ve önleme, savunma, bakım, tedavide destek ve etki de erlendirme programlarında tam katılımlarını sa lamak için aktif katılımlarının te vik edilmesi;

Erkeklerin, HIV/AIDS ile ilgili program ve hizmetler dâhil, üreme ve cinsel sa lık hizmetleri ve programlarına eri im ve bu hizmetler ve programlardan yararlanmalarının sa lanması ve erkeklerin, HIV/AIDS'in ve di er cinsel yolla bula an hastalıkların engellenmesi ve tedavisi için düzenlenen programlara kadınlarla birlikte katılımının te vik edilmesi;

Erkeklerin güvenli ve sorumlu cinsel ve üreme davranı ları benimsemesi ve istenmeyen gebelikler ve HIV/AIDS dahil cinsel yolla bula an hastalıklardan korunmak için etkin yöntemler kullanmalarını te vik etmek ve sa lamak amacıyla programlar düzenlenmesi ve uygulanması;

Erkekler ve erkek çocuklarının HIV/AIDS kapsamı da dâhil özellikle cinsiyete ba lı iddet olmak üzere her türlü iddetin önlenmesi ve ortadan kaldırılmasında aktif rol almalarının te vik edilmesi ve desteklenmesi ile erkeklerin ve erkek çocuklarının iddet döngüsünü sona erdirmedeki sorumlulukları konusunda, di er yöntemlerin yanı sıra, tutum ve davranı de i ikliklerinin te viki, kadın ve çocukların güvenli ini öncelikli kılacak uyumlu e itim ve ö retim, suçluların yargılanması ve rehabilitasyonu, erkeklerin ve erkek çocuklarının da iddete maruz kaldıklarını dikkate alarak iddete maruz kalanların desteklenmesi konularında bilinçlendirilmelerinin artırılması;

Ticarete dönü türülmü cinsel sömürü dâhil iddetin, zoraki evliliklerin ve zorla çalı manın, kadınlara, erkeklere ve çocuklara nasıl zarar verdi i ve cinsiyet e itli ini yava yava yok etti i konusunda erkekler arasında artan anlayı ın te vik edilmesi ile kadın ve çocuk ticaretine olan talebin ortadan kalkmasını amaçlayan tedbirlerin dü ünülmesi;

Siyasi liderler, geleneksel liderler, i piyasasının liderleri, toplum ve dini liderler, müzisyenler, sanatçılar ve sporcular dâhil, lider durumunda olan kadın ve erkeklerin cinsiyet e itli i konusunda olumlu modeller olu turmaları için te vik edilmeleri ve desteklenmeleri;

Kadınların ekonomik ve politik karar verme sürecinin her düzeyinde tam ve e it olarak yer almalarını mümkün kılacak araçların sa lanabilmesini temin edebilmek için, kadınların e itim, mülkiyet hakları ve veraset haklarına e it erimleri sa lanması ve uluslararası ticaret dâhil, enformasyon teknolojisi, i ve ekonomik olanaklara erimleri te vik edilmesi konularında lider konumundaki erkeklerin cesaretlendirilmesi;

Erkekleri, cinsiyet e itli inin te vik edilmesine ili kin rolleri ve sorumlulukları konusunda duyarlı kılmak ve kadınların, HIV/AIDS ve kadınlara kar ı iddete ili kin hususları da kapsayacak ekilde insan haklarından tam olarak yararlanmaları için, özellikle erkek egemen kurumlar, endüstriler ve derneklerde olmak üzere çok sayıda erke e ula ılabilecek ortamların belirlenmesi ve kullanılması;

Di er konuların yanı sıra, erkekler ve erkek çocuklarının kadınlar ve kız çocuklarına kar ı tavır ve davranı larını etkileyen kültürel, sosyal ve ekonomik artlar, cinsiyet e itsizli i konusundaki farkındalıkları ve cinsiyet e itli ini te vike katılımları konularında ara tırmalar yapmak ve/veya desteklemek için istatistik geli tirilmesi ve kullanılması;

Erkekler ve erkek çocuklarının cinsiyet e itli i konusundaki görü leri ve rollerini algılamaları konularında, daha ileri programlar ve politikalar geli tirilmesini sa layacak ara tırmaların yürütülmesi, olumlu uygulamaların tanımlanması ve geni biçimde da ıtılması; cinsiyet e itli inin sa lanmasında erkekler ve erkek çocuklarının entegre olmalarını sa lamak için gösterilen çabaların yaratt ı etkilerin hesaplanması;

Kadınların ilerlemesi için kurumsal mekanizmalarda erkeklerin temsil edilmesinin te vik edilmesi;

Erkek ve erkek çocuklarının, çatı maların önlenmesi, yönetimi ve çatı maların çözümü ile çatı ma sonrası barı ın sa lanmasında kadınların e it katılımını desteklemeleri için te vik edilmesi;

Komisyon BM sistemi içindeki bütün birimlerin üzerinde anla maya varılan bu sonuçlarda yer verilen tavsiyeleri dikkate almalarını ve bu sonuçların yaygınla tırılmasını ısrarla ister.

EK 2**ERKEKLER VE TOPLUMSAL C NS YET E TL NE L KN
KONSEY KARARLARI****

Avrupa Birli i Konseyi

Toplumsal cinsiyet e itli i, Avrupa Toplulu u Sözle mesi'nin temel ilke-
lerinden bir tanesi olup, Toplulu un hedefleri arasında da yer almaktadır;
tüm aktivitelerinde kadın-erkek e itli ini göz önünde tutmak Toplulu un
özel görevlerindedir.

23/24 Mart 2006 tarihinde yapılan Avrupa Konseyi Zirve Toplantısı'nda
toplumsal cinsiyet e itli i politikasının ekonomik geli me, refah ve re-
kabetin sa lanmasında hayati öneme sahip oldu u belirtilmi tir ve bu
do rultuda Toplumsal Cinsiyet E itli i Avrupa Paktı kabul edilmi tir.

Kadınların güçlendirilmesine ili kin 1995 BM Pekin Deklarasyonu ve Ey-
lem Platformu'nda, erkeklerin toplumsal cinsiyet e itli inin geli tirilmesi
çalı malarında yer alması desteklenmi ; bu destek, Kadının Statüsü
Komisyonu (KSK)'nun 2004 yılında yapımı oldu u toplumsal cinsiyet
e itli inin sa lanmasında erkeklerin ve erkek çocuklarının rolüne ili kin
görü melerinde yeniden do rulanımı tir.

Komisyon'un “Kadın Erkek E itli i Yol Haritası” (2006-2010) nda erkek-
lerin kadınlara oranla ev ve aileye ili kin olarak hâlâ daha az sorumluluk
aldıkları belirtilmekte; toplumsal cinsiyete dayalı iddetin ya ama, öz-
gürlük, saygınlık, fiziksel ve zihinsel bütünlük gibi temel hakların ihlali-
ne neden oldu u vurgulanmakta, e itim-ö retim ve kültür alanlarındaki
mevcut yapının hâlâ toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını içerdini ifade
etmektedir.

2005 yılında, i hayatı ve özel hayatın uyumla tırılması konusuna odak-
lanarak, toplumsal cinsiyet e itli inin geli tirilmesinde erkeklerin rolü
hususunun, Toplumsal Cinsiyet E itli ine ili kin Toplulu un strateji çer-
çevesi için proje finansmanında özel bir yere sahip olmu tur “erkekler ve
toplumsal cinsiyet e itli i” konusu, i hayatı ve aile hayatının uyumla tı-
rılması odaklı Avrupa Komisyonu 2005 Toplumsal Cinsiyet E itli i Yıllık

** Gayri resmi çeviridir.

Raporu'nda ayrı bir oturumda görü ülmü tür. 2006 yılı Temmuz ayında, Toplumsal Cinsiyet E itli i Danı ma Komitesi toplumsal cinsiyet e itli i- nin geli tirilmesinde erkeklerin rolü konusunda bir görü geli tirmi tir.

Konsey, a a ıda yer alan kararları kabul etmi tir:

stihdam, Sosyal Politika, Sa lık ve Bireysel li kiler Konulu 2767. Konsey Toplantısı

Brüksel, 30 Kasım ve 1 Aralık 2006

Erkekler ve Toplumsal Cinsiyet E itli ine li kin Konsey Kararları

Avrupa Birli i Konseyi

15/16 Mart 2002 Barselona Avrupa Konseyi, Üye Devletlerin çocuk ba- kımı hizmetlerine olan gereksinimini göz önünde bulundurarak, 2010 yı- lına kadar 3 ya ından büyük, okul ya ına gelmi çocuklardan küçük ya - taki çocukların bakım ihtiyacının %90'ı ve 3 ya ından küçük çocukların bakımının en az %33'ünü kar ılamak üzere, kadınların i gücüne katılımı önündeki engellerin ortadan kaldırması gerekti ini ifade etmi tir.

Toplumsal cinsiyet e itli i politikası ve i hayatı ile özel hayatın etkili bir ekilde uyumla tırılmasının AB'nin ya lanan nüfusu ve dü ük do ur- ganlık oranı gibi demografk sorunlarının ortadan kaldırılmasına katkı sa layabilir.

AB'de, i piyasasında görülen cinsiyet ayrımcılı ı gibi yapısal e itsizlik- ler ve kadınlara yönelik olarak do rudan yapılan ayrımcılıktan kaynakla- nan, cinsiyete dayalı büyük maa farkları hâlâ görülmektedir.

Üye Ülkelerde sa lık alanında kar ıla ılan riskler konusunda cinsiyete dayalı farklar bulunmaktadır. Bu risklerin büyük bölümü hem ekonomik hem insani açıdandır. Sa lık üzerinde önemli bir etkiye sahip olan ya- am biçimleri, cinsiyete dayalı normlar ile kadınlar ve erkekler açısından farklılık gösteren kavramların etkisinde kalmaktadır.

Ekim 2006'da Finlandiya AB Dönem Ba kanlı ı, "Erkekler ve Toplumsal Cinsiyet E itli i-Geli en Politikalara Do ru" konulu Avrupa çapında uz- manlara yönelik bir konferans düzenlemi tir. Daha önceki birçok dönem

ba kanlıkları “babalar”, “erkekler ve bakım” gibi konularda konferanslar düzenlemi lerdir.

Avrupa Birli i Konseyi,

Kadının statüsünün güçlendirilmesi ve toplumsal cinsiyet e itli inin geli tirilmesi için, toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanmasına erkeklerin na sıl katkı sa ladıkları ve bir bütün olarak erkekler ile toplumun refahına toplumsal cinsiyet e itli inin olumlu etkisine daha fazla dikkat gösterilmesi gerekti ini belirtir.

Erkekler ve kadınlar arasında e itsizlikler ve dengesizliklerin hâlâ mevcut oldu unu ifade eder.

Erkekler ve erkek çocuklarının toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanması çalı malarına katılımlarının, kadınlar ve kız çocuklarının güçlendirilmesi ile tutarlı olması gerekti ini, erkekler ile erkek çocukları için e it fırsatların sa lanması giri imlerinin, kadınlar ve kız çocukları için e it fırsatların sa lanması giri imlerine gölge dü ürmemesi gerekti ini vurgular.

Toplumsal cinsiyet e itli inin sa lanabilmesi için geli tirilen politikalar ve önlemlerin uygunlu u, kalitesi ve etkilili ini arttırmak amacıyla, hem erkekler hem de kadınların ihtiyaç ve çıkarlarının göz önünde bulunduruldu unu gösteren toplumsal cinsiyet e itli inin tüm ana plan ve politikalara yerle tirilmesi stratejisinin etkisinin ve genel anlamda uygulanmasının önemini teyit eder.

Erkekler ve toplumsal cinsiyet e itli ine ili kin konuların henüz bir bütün olarak görülmedi i ve erkekler ile toplumsal cinsiyet e itli i konusunun, i hayatı ile özel hayatın uyumla tırılması konusunun ötesine geçmesi gerekti inin farkına varır.

Aile durumları, ya , sa lık, etnik köken, sosyal geçmi , cinsel yönelim, sakatlık gibi ya amsal açıdan farklı durumlarda olan ya da farklı gruplara dâhil olan kadınlar ve erkeklerin ya adı ı özel durumları göz önüne alarak önlemleri ekillendirmek gerekti ini kabul eder.

Hem kadınlar ve kız çocuklarını hem de erkekler ve erkek çocuklarını çe itli durumlar, fırsatlar, yapılar ve politikaların nasıl etkiledi ini ara tır-

mak için Toplumsal Cinsiyet E itli i Avrupa Kurumu ve toplumsal cinsiyet e itli ine ili kin farklı ulusal yapıları destekler.

Erken çocuk bakımı ve e itiminden ba lamak üzere, cinsiyet kalıpyargılarını ortadan kaldırmayı hedefeyen pedagojik uygulamaların geli tirilmesinin yanı sıra, dengeli biçimde kadın ve erkeklerin topluma katılmasına katkı sa layan bir araç olarak, erkekler ve erkek çocuklarının kendileri ve di erlerinin bakımlarını üstlenme kapasite ve potansiyellerini arttıran e itim methodları ve araçlarına dikkat gösterilmesini te vik eder.

Üye Devletleri, cinsiyet kalıpyargıları ile ilgili tartışmalarla birlikte erkekler ve kadınlar-özellikle de gençler arasındaki ilikiler hakkındaki bilgiler i i nda toplumsal cinsiyet e itli inin geli tirilmesi ve erkeklerin bu konuyla nasıl bir ba lantı içerisinde oldu una dikkat göstermeleri konusunda te vik eder.

Üye Devletleri, kamu ve özel kesimlerde toplumsal cinsiyet e itli inin geli tirilmesi ve bu hedefe erkeklerin katılımını desteklemek amacıyla kurumsal yapıların güçlendirilmesi için zorlar.

Komisyon ve Üye Devletleri, karar alma pozisyonlarında erkeklerin sahip oldu u hakimiyeti göz önüne alarak hem kadınlar hem erkekler için e it kariyer fırsatları sunmaya ve i piyasasında toplumsal cinsiyet ayrımını ortadan kaldırmak amacıyla erkekleri kadınların ço unlukta oldu u e itim alanları ve mesleklere; kadınları da erkeklerin ço unlukta oldukları e itim alanları ve mesleklere yöneltmek için önlemler almaya zorlar; bu ba lamda, Üye Devletleri ve Komisyon'u cinsiyete dayalı maa farklarını ortadan kaldırmaya yönelik somut adımlar atmaya davet eder.

Sa lık alanında toplumsal cinsiyet boyutunun AB sa lık politikalarının önemli bir parçası oldu unu ve sa lı ı geli tirme amacı güden proje ve hizmetlerin, kadınlar ve erkeklerin ihtiyaçlarına göre belirlenmesi gerekti ini vurgular.

Cinsiyete dayalı iddet eylemlerinin ço unun erkekler tarafından gösterildi ini onaylar; Üye Devletleri ve Komisyonu, özellikle genç erkekler ve erkek çocuklarına yönelik önleyici önlemler ile faillere kar ı cezai önlem-

lerin alınması ile özellikle aile içi iddet vakalarında ma durlar ve suçlu ki iler için özel programların uygulanması için zorlar.

Kadınlar ve erkekler arasında aile ve bakıma ili kin sorumlulukların e it olarak da ıtılmasını desteklemek amacıyla, bugünün toplumlarındaki aile tiplerinin çe itlili ini ve çocukların çıkarlarını göz önünde bulundura rak istihdamın her kademesinde aile ve i hayatının uyumlula tırılması amacını ta ıyan politikaların geni letilmesinin önemini kabul eder.

Üye Devletleri 2010'a kadar çocuk bakımı hizmetlerine ili kin Barcelona hedeflerine ula ılması yönündeki geli melerde hız kazandırmaya; baba- lar için ebeveyn izni, mali yetkinlikler ile bilgi ve farkındalı ı arttırıcı gi- ri imler dâhil olmak üzere, ebeveyn sorumluluklarını üstlenmeye te vik ederek erkekleri çocu un bakımı ve bakıma ili kin di er sorumlulukları kadınlarla e it olarak payla maya te vik etmek üzere somut önlemler almaya zorlar.

Sosyal partnerler ve irketlerin, i hayatı ile aile hayatının uyumlula - tırılması politikalarında, irketlerde farkındalı ın arttırılmasında, erkek egemen meslekler dâhil olmak üzere özellikle erkeklere esnek çalı ma saatlerinin sunulmasında oynadıkları rolün önemini farkına varır.

Toplumsal cinsiyet e itli inin geli tirilmesi için önlemler alırken ve proje- ler geli tirirken Üye Devletleri, her iki cinsiyetin de göz önünde bulundu- rulmasına dikkat etmeye davet eder.

Özellikle, ulusal ve AB düzeyinde toplumsal cinsiyet e itli inin sa lan- masını amaçlayan politikalara erkeklerin katılımını ve katkısını arttırmak hedefnin yanı sıra karar alma mekanizmalarında dengesiz güç da ılı- mına yol açan süreçlerin daha iyi anla ılması hedefyle, toplumsal cinsi- yete ili kin ara tırmalar ve iyi uygulamaları geli tirerek Üye Devletler ve Komisyon'u erkekler ile toplumsal cinsiyet e itli ine ili kin ne tür konular ve zorluklar oldu unu tespit etmeye davet eder.

